הײַנט אין נומער: ארטיקלען און פעליעטאנען פון י. ר. בערקאוויטש, ד"ר ז. קאדיש, מארק ראזומני, יוסף מארגאשעס, גראף קאלי און אנדערע.

ד"ר וו. בערקעלהאמער — גיט אַ אויסגעצייכענטע אָפּשאַצונג דער פראַגע וועגן אַסימילאַציע, וואָס ווערט איצט דיסקוטירט אין דער פוילישער פרעסע

קלאראיאנג — די בערימטע שוישפּילערין טיילט זיך מיט די לעזער פון „לאָדזער טאָגעבלאַט" מיט איהרע ערינערונגען וועגן ערשט-פערשטאָרבענעם רודאָלף שילדקרויט

ד"ר ה. רוזשאנער — הויבט הײַנט אָן אַ נײַע העכסט-אינטערעסאַנטע אַרטיקעל-סעריע

№ 178 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — פרייז 35 גראשען — Lodzer Tageblat

לאָדזער טאָגעבלאַט

הײַנט 12 זײַטען

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047.

פרײַטאָג, ז' מנחם-אב פ' דברים תר"צ | 1 sierpnia 1930 r. | 23-טער יאָהרגאַנג

Pod protektoratem P. MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

14/IX. 930 — 28/IX. 930 r.

II-gie TARGI PÓŁNOCNE

I Wystawa Sztuki Ludowej i Przemysłu Ludowego

w WILNIE.

Informacji udziela Biuro Targów i Wystawy od 9-3 i 5-7 Wilno, ogród po-Bernardyński, tel. 16-38

נאָך קורצע און שווערע ליידען איז געשטאָרבען מײַן ל. פרוי, אונזער טייערע מוטער, שוויגער-מוטער, גרויס-מוטער און טאַנטע

נ"ע

צירעל אשת ר' אריזעראוויטש לייזער נ"י

אין עלטער פון 73 יאהר.

די לויה קומט פאָר הײַנט פרײַטאָג, ז' מנחם אב תר"צ 12 אַ זייגער מיטאָג פון טרויער-הויז, לוטאָמירסקא 3, וועגען וואָס עס טיילט מיט אין גרויס צער **די הינטערבליבענע פאַמיליע**

דאנקזאגונג

זייענדיג אָנגעשטעלט אין דער פירמע „אטמא העזלער", שעדלעצקא 1 שוין העכער 25 יאהר און ערצילענדיג דערבײַ דעם פולסטען צוטרוי אלס ערליכער אַרבייטער, געפין איך פאַר מײַן אָנגענעמען חוב אויסצודריקען דעם נאָבעלען און זעהר געשעצטען שעף

ה' אלפרעד העזלער

פאַר זײַן איידעלער בעציהונג און בענעהמונג דורך דער גאַנצער צייט פון מײַן אַרבייט — מײַן טיפסטען און הארציגסטען דאַנק. איך ווינש איהם ערפאָלג אין זײַן ווײַטערדיגער פּראָדוקטיווער אַרבייט.

איך וויל האָפען, אַז איך וועל מיר ווײַטער ערווערבען דעם זעלבען צוטרוי ווי ביז אַהער פערבלייב איך מיט פולער אַכטונג

שמואל יאכובאוויטש,

6-טער שערפּיען 34

רעמיזען געמוירטע

פון פערשידענע גרויסע, אַ פערד-שטאַל פאַר 3 פערד אַלעס מיט עלעקטרישע בעלויכטונג ווי אויך אַ גרויסער הויף בײַ דער טראַמווײַ ליניע פון 8, 7, 2 № איז פון זאָפאָרט צו פערמיטען. אָפּערטען אונטער „רעמיזע" אין דער אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט".

די אַלע פריינד און בעקאַנטע, וואָס האָבען אַנטייל גענומען אין דער לויה און אָפּגעגעבען דעם לעצטען כבוד אונזער אונפערגעסליכען מאַן און פאָטער

יעקב יצחק וואַסערמאַן

(ב"ר הערש לייב)

וועלכער איז צו קבורה געקומען מאָנטאָג פ' מנחם אב אין וואַרשא דריקען אויס פון טיעפסטען הארצען זייער דאַנק די אין טרויער פערבליבענע

פרוי, קינדער און געשוויסטער

Dr. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאַנא 25

צוריקגעקעהרט

Bank Spółdzielczy Kupców i Przemysłowców w ŁODZI

Spółdz. z ogr. odpow. — Tel. 136-46 i 188-34

39 צעגעלניאַנא 39

פראָנט 1-טער שטאָק — פראָנט 1-טער שטאָק

נעמט אָן וועקסלען, פראָכטען און פערשידענע דאָקומענטען אויף אינקאַסע אויף אַלע פלעצער אין גאַנץ פוילען בײַ אַ מינימאַלער פּראָוויזיע און צאָהלט אויס דעם זעלבען טאָג, וויזט איבער געלד אויף גאַנץ פוילען, נעמט אָן וועקסלען, איינלאַגען, נדן-געלדער און קלענערע אָפּשפּאָרונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאַכט דיסקאָנטאָ און גיט גרויס אוואַנסען אויף 'אינקאַסאָ.

ערלעדיגט אַלץ פּינקטליך און רעעל.

די באַנק איז אָפען פון 9 ביז 2 מיטאָג.

פאָהרסט אויף אורלויב?

פערגעס נישט זיך צו בעזאָרגען מיט

א פאָטאָגראַפישען אַפּאַראַט.

Zeiss-Ikon פאָטאָגראַפישע אַפּאַראַטען

פון זל. 36.—

עמפעהלט

J. MORGENSTERN, Łódź

40 PIOTRKOWSKA 40, tel. 120-63

„לאָדזער טאָגעבלאַט" לעזט מען אין אַפּטייקן דאָס

סטאַרשי פעלדשער

י. ברעגמאַן

סעלמא 28

צוריקגעקעהרט

Dr. A. Mazur

וסכאָדניאַ 65, — טעל. 166-01

נעמט אָן פון 10—2.81,30 און 4—6 אָווענד:

צענטר. קליינהענדלער-פעראיין

מאָמאַרסקאָ 15.

מיר מאַכען בעקאַנט אַלע אונזערע מיטגלידער, אַז דינסטאָג ד. 5.8 ד. ה. 7 אַ זייגער אָווענט קומט פאָר אין לאָקאַל פון די לאַסט-וועגען-בעזיצער וסכאָדניאַ 43 די פאָרטזעצונג פון די אויסערגעוועהנליכע

אַלגעמיינע פערזאַמלונג

מיר בעטען צו קומען פינקטליך.

די קאָמיסיע.

אויפפאָדערונג.

מיר פאָדערן פון ר' שמחה בערקע דעם גבאי פון דער אַלט-שטעטישער שוהל דאָס פּאַפּיר וואָס מיר האָבען איהם אַלס בורר אָנפערטרויט. אימפאַלס ביז מאָנטאָג דעם 4 אויגוסט ה. י. וועלען מיר דאָס פּאַפּיר נישט צוריקבעקומען, וועלען מיר עס גערינכטליך פאָדערן, און פאַר די קאָנסעקווענצען מאַכען מיר איהם אַליין פעראַנטוואָרטליך.

מיט אַכטונג

שרה און ישראל פרידוואַלד

צו די עפענטליכקייט

זאָ ווי ה' מיליך האָט פערצפענטליכט דאָס איך קאַסיער איין מיט אַ נישט גילטיגען דאָקומענט, זאָ מאַך בעקאַנט, דאָס איך בין אַ געזעצליכער שותּף (אָקס ריענט. Repertorjum № a 150 14-II—r.) און אויך מנהל-מײַנע קוויטאַנציעס האָבען אַ געזעצליכען קראַפט, נאָכ'ן טויט פון ר' משה מיליך ע"ה וויל זײַן זוהן אַלעס פערכאַפּען ברעכענדיג דעם אמת'ן אָפּמאַך. איך בעט איהם נישט צו געבען קיין געלד, ביז עס וועט זײַן אַ פּסק בית 'דין וועמען צו געבען.

המנהל מרדכי לעוויט

Dr. Wł. Polakowski

נעמט אָן פון 5—4

פראָויען-קראַנקהייטען, גינעקאָלאָגיע

פּיעטריקאָווער 113 טעל. 127.10

„Grand" פליגענכאַפּער

וועלכער איז אויספּראָבירט און אָנערקענט אַלס דער בעסטער, פערניכטעט מאַסענווייז פליגען און אַלערלײַ אינזעקטען. פערלאַנגט אומעטום „גראַנד"

עטליכע גענוצטע שלאָף-צימער

ביליג צו פערקויפען.

„Hotel Polonia"

Dr. med. H. Różaner

ספּעציאַליסט פון הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען און קינדערלאָזיגקייט

נאַרוטאָוויטשא 9, טעל. 128-98

נעהמט אָן פון 8—10; 5—8 אָווענד

אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

סטאַרשי כירורגישער פעלדשער

י. סענדער

פּאָמאָרסקאַ 14, טעל. 62-83

פראָנט 2-טער שטאָק,

וועלכער האָט פּראַקטיצירט אין פּאָזנאַנסקי'ס שפּיטאָל 14 יאָהר, נעמט אָן אַלע אַרט קראַנקע צו יעדע צייט

Ciechocinek

„Wiktorja" ווילאַ — וולאָצלאַווסקאַ-גאַס

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען

נעמט אָן פון 15-טען יולי 1930.

Dr. Med. E. Reicher

ספּעציאַל אַרצט

פאַר הויט האָר אין ווענערישע קראַנקהייטען דיאַטערמיע-בעהאַנדלונג אין עלעקטראָ-טעראַפּיע פּאָלודניאָווע 28 טעל. 201-93. נעמט אָן פון $8-9\frac{1}{2}$ פריה און 6—9 אָווענד. זונטאָג פון 9—1 מיטאָג.

פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען

פלעגט די פיס PEDICURE S. Łódzki

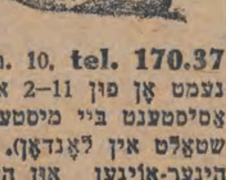

Traugutta 5 (Krótka) m. 10, tel. 170.37

נעמט אָן פון 11—2 און פון 4—7 אָן. — געוועזענער אַסיסטענט בײַ מיסטער עמאַלען (הינער-אויגען אַנשטאַלט אין לאָנדאָן). — ספּעציאַליסט צו בעזײַטיגען הינער-אויגען און האָרנהויט, ווי אַרײַנגעוואַקסענע נעגעל אָהנע שמערצען.

ווינער אָרטאָפּעדישע פּראַצאָווניע

— אונטער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר ספּעציאַליסט — מאַכט לויט גיפּס-מאָדעלען וועקלאַרקעס געגען פלאַך פיס, קינסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרסעטען און אַפּאַראַטען א. ז. וו. גדאַנסקא 28, וו. 1. פון 5—7 אָווענד

Dr. med. Z. Datyner

ספּעציאַליסט פאַר גירגען-האַלז און אויערן-קראַנקהייטען

Piramowicza 2, tel. 148-95

נעמט אָן פון 9 ביז 10 פריה און 6—8 אָווענד

די לייטונג

פון ערשטע אָרטאָדאָקסישע לעהר-אַנשטאַלט

„דרכי-נעם"

פון גרשון אלי' ליסס אין לאָדז

ערשטער „דרכי-נעם" קילינסקי 50 טעלעפאָן 215-26

צווייטער „דרכי-נעם" אַל. 1 מאַי 20 טעלעפאָן 200-43 (זשעראָמסקיעגאָ 16)

מאַכט דערמיט בעקאַנט פאָלגענדעס:

אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון דער „ראַדע שקאָלנע" אין לאָדז פון 24 טשערוויעץ 1930 ווערט געעפענט פון נײַעם שול-יאָהר 1930-31

אַ לעהר-אַנשטאַלט

אויף אַל. 1 מאַי 20, פראָנט 1 שטאָק

אין אַ ערשטקלאַסיגען, קאָמפאָרט אײַנגעאָרדענטען גרויסען און ליכטיגען לאָקאַל מיט אַלערלײַ נויטיגע טעכנישע און היגיענישע אײַנריכטונגען.

אין די אויבענדערמאָנטע לעהר-אַנשטאַלטען וועט זײַן טעטיג אַ קאָמפאָרט אײַנגעאָרדענטע

גן-ילדים

אונטער דער השגחה פון ספּעציאַליסטען-פּעדאַגאָגען פאַר די תלמידים-בחורים פון לעהר-אַנשטאַלט „דרכי נעם" וועט ווײַטער זײַן טעטיג די איבעראַל-בעוואוסטע

מתובתא לתלמוד ולהוראה

בײַ דער מיטאַרבייט פון בעוואוסטע בעלי-הוראה און פאַר אַבסאָלווענטען ווידער פון למודי-חול וועלען אויך ווײַטער טעטיג זײַן די פערברייטערטע

8-קלאַסיגע גימנאַזיאַל-קורסען

בעשטעטיגטע פון שול-קוראַטאָריום פון 28 שערפּיען 1929

אונטער דער לייטונג און מיטאַרבייט פון בעקאַנטע גימנאַזיאַל פּראָפעסאָרען.

גלײַכצײַטיג ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז אין

פּאַנסיאָן

בײַ דעם לעהר-אַנשטאַלט „דרכי-נעם" זענען נאָך פאַראַהאַן עטליכע פרײַע פלעצער פאַר צוגערײַזטע תלמידים.

אײַנשרײַבונגען ווערען אָנגענומען אין די קאַנצעלאַריעס פון די אויבענדערמאָנטע לעהר-אַנשטאַלטען טעגליך פון 9—1 פאַרמ. און 4—7 נ.מ.

ביז'ן 17/8 צוליב די פעריען ווערען די אײַנשרײַבונגען אָנגענומען גאָר אויף קילינסקי 50 פון 9—2 פאַרמ.

די לייטונג.

א"י דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט

וועט שוין אין דער איצטיגער סעסיע נישט פארקומען

בירגערליכע פארטייען אין דייטשלאנד שאפען א שטארקען פראקציאנעלען בלאק

ארץ ישראל דעבאטע איז ענגלישען פארלאמענט

וועט ניי דער איצטיגער סעסיע נישט פארקומען

לאנדאן 31 יולי (פעלעגר) די יודישע טעלעגראפען אגענטור דער־ויסט זיך, אז די ארץ ישראל דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט וועט אין משך פון דער איצטיגער סעסיע נישט פארקומען.

ציוניסטישע עקזעקוטיווע, וועגען בעשטעטיגטען טויט-אורטייל אויף אורפאלין

ווארשא (יט"א טעלעפאניש) דער צ.ק. פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין ווארשא האט אנגעפרעגט טעלעגראפיש דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין לאנדאן מכח די סיבות פון אורפאלי-אורטייל. די עקזעקוטיווע האט געענטפערט, אז דער אורטייל איז נישט בעשטעטיגט געווארען צוליב זאכליכע מאטיוען, נאר צוליב פארמעלע טעמים, ווייל דער קעניגליכער ראט פיהלט זיך נישט קאמפעטענט צו אנולירען דעם אורטייל פון אפעלאציע-געריכט. די פער־טיידיגער פון אורפאלי'ן טון אלץ וואס זיי קענען.

סימפסאן שוין אפגעפאהרען פון ארץ ישראל

לאנדאן 31 יולי (יט"א טעלעגר.) סימפסאן איז שוין אפגעפאהרען פון א"י ער איז אבער נישט געפאהרען קיין לאנדאן, נאר קיין אטען. ער האט זיך דארט בעזעצט אין א האטעל, וואו ער וועט אויסארבייטען זיין בעריכט, וועגען דער איצטיגער לאגע אין ארץ ישראל. דעם בעריכט וועט סימפסאן צושטעלן דער ענגלישער רעגירונג אין חודש סעפטעמבער.

הרב וויל בעשטימט אלס שטעל-פערטרעטער פון פאריזער רב

פאריז, (יט"א) הרב יוליאן וויל איז בעשטימט געווארען אלס שטעל-פערטרעטער פון פא־ריזער רב, כדי צו ענטלעסטיגען דעם 80-יעהריגען ראבינער דרייפוס.

בלאק פון אלע בירגערליכע פארטייען אין דייטשלאנד

בערלין, 31. יולי. (טו) היינט איז אין בנין פון רייכסטאג פארגעקומען א בעראטונג פון די בירגערליכע פארטייען וועגען שאפען א מלוכה'ש-בירגערלי־כען פארטייען-בלאק אין רייכסטאג צו ליק־ווידירען דעם ווירטשאפטליכען קריזיס.

אין דער בעראטונג האבען זיך בעטייליגט פארשטעהער פון דער קאנסער־וואטיווער פאלקס-פארטיי פון דער קריסטליך-נאציאנאלער בויערים-פאר־טיי, פון דער דייטשער פאלקס-פארטיי און דער ניי-געגרינדעטער דייטשער מלוכה-פארטיי.

בערלין, 31 יולי. (טו) נאכדעם, ווי די ערשטע בעראטונג וועגען שאפען א בירגערליכען בלאק האט צוליב דער שטעלונג פון דער נייער מלוכה-פארטיי נישט געבראכט קיין רעזולטאט, איז אויף מארגען פרייטאג צונויפגערופען געווארען א נייע בעראטונג אהן אנטייל פון דער מלוכה-פארטיי, בכדי ארויסצו־לאזען א געמיינזאמען וואהל-אויפרוף און צו שאפען א שטארקען פראקציא־נעלען בלאק אין רייכסטאג.

פאר א געמיינזאמער יוד.-אראבישער קאאפעראטיווער ארבייט

ירושלים, (יט"א) בעת'ן בעזוך פון דירעקטאר פון קאאפעראטיווען באנק קארי ווינטלעס אין דער בעגלייטונג פון רעגירונגס-בעאמטע פאר קאאפעראטיווע ענינים שטרויס לאנר און דער יודישער קאלאניע עטרות איז בעריהרט געווארען די פראגע וועגען צופאסען דעם סיסטעם פון דער יודישער קאאפעראטיווער טעטיג־קייט צו די בעדערפעניסען פון די אראבער ווי אויך די מעגליכקייט פון א געמיינשאפטליכער יודיש-אראבישער צענטראלער פינאנץ-אינסטיטוציע.

דער געוועזענער עגיפטישער קעניג איז מוחל דעם טראהן

לאנדאן, 31. יולי. (טו) דער פרי־העריגער קעניג פון עגיפטען אבאס הילמי האט צוגעשיקט א דעפעשע צום „דיילי טעלעגראף", אין וועלכען ער לייקענט אפ די קלאנגען, אז ער מאכט בע־מיהונגען צוריק צו בעקומען דעם עגיפ־טישען טראן. דעסגלייכען לייקענט ער אפ, אז ער זאל האבען פערנומען א פריינטליכע שטעלונג צו ענגלאנד איידער ער איז דעטראניזירט געווארען.

סאוויעטישער פאציפיזם...

51 באמבען-עראפלאנען פאר'ן ראטען-פלאט צו בעקעמפען דעם אימפעריאליסטישען קריג

קאוונא, 31. יולי. (טו) ווי די סאוויעטישע טעלעגראפען-אגענטור מעלדעט פון מאסקווא, וועט די גרעסטע אטראקציע פון די פייערונגען דעם 1. אויגוסט געגען „אימפעריאליסטישען קריג" זיין דאס איבערגעבען דעם רוי־טען לופט-פלאט 51 באמבען-עראפלא־נען, וואס זענען געבויט געווארען פון די געלדער, וואס זענען געזאמעלט גע־ווארען דורך די פרעסע. פלאנירען אונ־טער'ן לאזונג: „שארפסטער ענטפער דעם פויפסט".

3 ארבייטער בעגראבען הינטער א איינגעפאלענער מויער

פאריז 31 (טו) אויף דער פאריזער פארשטאט סאנט קלאוד האט נעכ־טע פאסירט א שוידערליכער פארפאל וואס האט געקאסט דאס לעבען פון 3 ארבייטער. ביים איבערבויען א מויער איז א טייל מויער איינגעפאלען און בעג־ראבען הינטער זיך 4 ארבייטער. עס זענען תיכף ארויסגערופען געווארען די פייערלעשער, וועלכע עס איז נאך גרויס מיה געלונגען אפזירצונעמען איינעם פון די ארבייטער א לעבעדיגען, הגם שווער פערוואונדעט. די איבריגע 3 זענען שוין געווען טויט.

דער טעקסטיל-שטרייק אין פראנק-רייך פערשטארקט זיך

פאריז 31 (טו) דער שטרייק אין ליל געהט ווייטער אן אהן שום ענדערונגען. אין די לעצטע 48 שעה איז אין ערגיץ נישט געקומען צו קיין אונרוהען. דער שטרייק כאפט ארום כמעט די גאנצע טעקסטיל און מעטאל אינ־דוסטריע אויך די אנגעשטעלטע פון די דאזיגע אינדוסטריען האבען זיך סאלי־דאריזירט מיט די שטרייקענדע. אין דער געגענד פון האקענברוק פערשטארקט זיך די שטרייק-בעוועגונג. די שטרייקענדע האלטען אפ פערזאמלונגען אונטער'ן פרייען הימעל.

פילם-אפאראטען אויף די אמערי-קאנישע קריגס-שיפען

ניו-יארק, 31. יולי. (טו) 200 אמעריקאנישע קריגס-שיפען וועלען פער־זעהען ווערען מיט פילם-אפאראטען. די קאסטען בעטרעפען שווערע מיליאנען דאלאר.

—:0:—

געשאפען א קאמיטעט אין לאדז

פאר'ן וועלט. קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען א"י

ווי בעקאנט האט די הסתדרות העובדים הכללית אין א"י ארגאניזירט דעם וועלטליכען קאנגרעס פאר'ן ארבייטענדען א"י, וועלכער דארף פארקומען אין סעפטעמבער אין בערלין. אין צוזא־מענהאנג דערמיט איז נעלעמען אוועקגעלאזט און „התאחדות" פארגעקומען א פער־זאמלונג מיט'ן אנטייל פון פערשידענע פארטייען און ארגאניזאציעס. נאכדעם, ווי ה' גרשון לויכטענשטיין רעפערירט וועגען דעם פארשטעהענדען קאנגרעס, ווערט בעשלאסען צו שאפען א קאמי־טעט, וועלכער זאל זיך דא פערנעהמען מיט די ענינים פון קאנגרעס.

פאר 5 אפגעהאקטע פינגער

4 חדשים תפיסה

(§) דאס קרייז-געריכט האט געלטען פערארטיילט דעם 59-יעהריגען מארצין וויטקאווסקי אויף 4 חדשים תפיסה, ווייל ער האט מיט א קאסע אפגעהאקט 5 פינגער פון איינעם סטעפאן יושווויאק, ווייל יענער האט א קאפיע גענומען זיין הונד.

—

בויך-טיפוס אין אלעקסאנדער

אין אלעקסאנדער האט די בויך-טי־פוס עפידעמיע אנגענומען גאנץ שארפע פארמען. אין משך פון איין וואך זענען פערנאמירט געווארען ביז 20 פאלען פון בויך-טיפוס. עס זענען געוועזען 2 טויט-פאלען.

נאך ווענע סקאנדאליעזע רעגולאציע-פלאן

דאס אויסגראבען יוד. מתים אויפ'ן בית-עלמין

איז געווען א בעשלאסענע זאך מיט'ן הסכם פון מאגיסטראט

הייסע דיסקוסיע אויף דער נעכטיגער מאגיסטראט-זיצונג ארום דער אנפראגע פון לאווניק יאעל

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון מא־גיסטראט איז געקומען צו א רייסער דיסקוסיע און שארפען ווערטער-אויס־טויש צווישען לאווניק יאעל און לאוו־ניק אוזדעבסקי צוליב דעם משוגה'דיגען רעגולאציע-פלאן פון דער שטאט לאדז, וועלכער זעהט פאר אויסצושניידען א נאס פונקט אויפ'ן יודישען בית-עולם.

באלד ביים אנהויב פון דער זיצונג האט לאווניק יאעל אריינגעטראגען פאל־גענדע אינטערפעלאציע:

צי ווייס דער מאגיסטראט, אז דער רעגולאציע-פלאן פון דער שטאט לאדז זעהט פאר ארורכצושניידען א גאס אויפ'ן יודישען בית-החיים, וואס וועט ממילא מוזען ברענגען צו אן עקסהומא־ציע פון א טייל יודישע מתים, וואס איז לויט'ן יודישען דין זעהר שטרענג פערבאטען און רעכענט זיך פאר א שטארקען בזיון-המת?

דעם ענטפער האט געגעבען דער לאוו־ניק פון דער בוי-אפטיילונג ה' אוזדעב־סקי. ער איז מודה, אז אין רעגולאציע־פלאן איז טאקע פארגעזעהען אזא זאך, און דאס אויסגראבען די יודישע מתים פון זייער אייביגען רוה-ארט שרעקט אוהם נישט אפ. אבער דער געוואלד איז פרינהצייטיג, ווייל דאס וועט ערשט פארקומען אין 25 יאהר ארום

לאווניק יאעל איז נעלייבען נישט צופ־רידען פון דעם ענטפער און ווייזט אן, אז עס איז נישט אמת, דאס דער דא־זיגער אונגעהערטער ענין זאל האבען בעטראכט געווארען אויף א פריהערדי־גער זיצונג פון מאגיסטראט, און דערי־בער זעהט ער אין דעם א טענדענץ, צו פערהוילען די זאך פאר'ן פארום פון מאגיסטראט. אזא האנדלונג געפינט ער איין פאר נישט קיין ריכטיגע.

לאווניק יאעל טראגט דאן ארויין א פארשלאג, אז מען זאל דעם דאזיגען ענין שטעלען אלס ערשטען פונקט אויפ'ן סדר-היום פון דער נאהענטסטער מא־גיסטראט-זיצונג.

ארום דעם פארשלאג ענטוויקעלט זיך א זעהר הייסע דיסקוסיע און עס קומט צו א זעהר שארפען ווערטער-אויסטויש צווישען די לאווניקעס יאעל און אוז־דעבסקי.

דער וויצע-פרעזידענט ד"ר וויעלגו־סקי, וועלכער פיהרט דעם פארזיץ, רופט דאן דעם לאווניק יאעל צו ארדנונג. לאווניק יאעל ווייזט דאן אן, אז פאר־ווצענדער דארף אויך רופען צו ארדנונג דעם לאווניק איזדעבסקי, וועלכער האט זיך בענוצט מיט זעהר שארפע אויס־דריקען.

צום סוף גיט אפ לאווניק יאעל אנ־ערקלערונג, וועלכע ער בעט אריינצו־טראגען אין פראטאקאל.

דער „פארלאמענטארישער" וויצע־פרעזידענט ד"ר וויעלגוסקי זאגט זיך אבער אפ די דאזיגע פאדערונג צו ער־פילען און עס קומט ווידער צו שארפע אונצופרידענטען.

די האנדלונג פון'ם פארזיצענדען רופט ארוים שטויגען אפילו ביי זיינע אנדערע-חברים און לאווניק קוק ווייזט אן, אז די פאדערונג פון לאווניק יאעל איז א גערעכטע.

ערשט דאן ווערט בעשלאסען די ער־קלערונג פון לאווניק יאעל יא אריינצו־טראגען אין פראטאקאל.

דערמיט האט זיך פערענדיגט די ער־שטע זיצונג וועגען דער נבלה, וואס דער מאגיסטראט וויל בעגעהן אויפ'ן יודי־שען בית-עולם.

—:0:—

שטאטיש טעאטער – צעגעלניאנא 63. – יאהר XV אנפ. מ. מזאה

גאסטראלען פון דער ווילנער טרופע

היינט פרייטאג, ד. 1 אויגוסט, 8.45 אווענט 4-טע פרעמיערע

שיילאק (דער סוחר פון ווענעדיק)

אין 4 אקטען פון וויליאם שעקספיר.

ראזשא	דוד בירנבוים	שיילאק	יעקב וויסליץ
אנטאניא סוחר פון ווענעדיק	דניאל שפירא	יעסיקא, זיין טאכטער	אסתר גאלדענבערג
באסאניא	יעקב מאנסדארף	תובל	דוד אולריך
גראציאנא	יעקב קורלענדער	לאנסעלאט, דינער ביי שיילאק	יוסף קאמען
לארענצא	דוד בירנבוים	אלטער קאבאט, זיין פאטער	שמחה נאטאן
פארציא	מרים ארלעצקא	פירסט פון מאראקא	יעקב קורלענדער
נעריטא, איהר דינסט-מיידעל	בת-שבע קרעמער	אמבאסאדאר פון אראגאן	יואל בערגמאן
	יודען און דינער		

מארגען שבת ד. 2 אויגוסט 3 פארשטעלונגען

12 בייטאג „ביינאכט אויפ'ן אלטען מארק"

4 נאכמיטאג

א מעשה מיט הערשעלע אסטראפאליער

8.45 אווענט שיילאק

דער פאר-פערקויף פון בעשטעלונגס-בילעטען צו בעקומען ביי דער קאסע פון שטאטישען טעאטער פיעטריקאווער 74.

Międzymiastowe Transporty
Robert Thomas i S-ka
Piotrkowska 85, tel. 208-31 106-49.

Dr. med. J. BETTE
ספעציאל-ארצט פון אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 44-95
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד

Dr. med. M. Heller
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקע און מענער-שוואכע
נאווראט 2, טעל. 179-89
נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אווענד
פאר פרויען פון 4—6 נאכט.
אינגעמיטעלטע — לעטשניצע פרייען.

Dr. Wołkowyski
צוריקגעקעהרט
צעגיעלניאנא 25
טעלעפאן 126-87
ספעציאל-ארצט פאר הויט וועגערישע קראנק-הייטען און מענער-שוואכע. עלע-ארט אנאליזען
בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8—2, און פון 7—9 אווענד.
בעזונדער „א"טע-זאל פאר פרויען.

Dr. Ludwik Falk
ספעציאל-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקהייטען
נאווראט 7, טעל. 128-07
נעמט אנפון 10—12, 5—7 אווענד.

Dr L. PIKIELNY
UROLOG
ספעציאל-ארצט פאר נירען, בלאז, אורין-קראנקהייטען
Nawrot 8. telefon 219-90
נעמט אן פון 4 — 7

Dr. med. Adam Bender
נארוטאוויטשא 30 טעל. 114-75
ספעצ. אינערליכע און הארץ-קראנקהייטן

Dr. EBIN
Piotrkowska 10
przeprowadził się na
Al. Kościuszki 39 — róg — Andrzeja

Dr. med. H. Lajchter
צאהן-כירורג
קיפער, דושאנסלעס גומען, צינג-קראנקהייטען א.ד.ג.
זשעלאנא 9 טעל. 149-66 1 שטאק פראנט.
נעמט אן פון 2.30 נ"מ. ביז 9.30 אוו.

Dr. med. J. LUBICZ
Ortopeda
גראנסקא 28, טעל. 183-17
ספעציאליסט פון ביינער און געלענק-קראנקהייטען
פערקרימונגען פון פלייצעס און גלידער
פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען: ווי וואקלדיקע געגען פלאך פיס קונסטליכע פיס, ארטאפעדישע גארסעטען א. א. וו.
נעמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכם.

Dr. med. D. RAWICZ
ספעציאליסט פאר קינדער און אינערליכע קראנקהייט
צוריקגעקערט און איבערצוגען
קילינסקיעגא 49 טעל. 54-36
נעמט אן פון 3—5 נאכם.

ארויסלאז פון דער 4-פראצענטיגער דאלאר-הלואה

נאמינעלער פרייז פון א אבליגאציע 5 דאלאר. — יעדע 2 חדשים א ציהונג. — די געווינסטע וועלען בעטרעפען 300 טויזענד דאלאר יעהרליך

גרויסע ארעסטען פון קאמוניסטען צום 1. אויגוסט

עמיסיע פון דער דאלארען-הלואה

וואַרשאַ (טעל.) היינט איז אין „דזיעננִיק אוסטאַוו“ פערעפענטליכט געוואָרען די פעראָרדנונג וועגען אַרויסלאָז פון דער 3-טער סעריע פון דער 4-פּראָצענטיגער דאָלאַר-הלואה. דער טערמין פון אַרויסלאַז איז בעשטימט אויף פּעברואַר 1931.

עס וועלען אַרויסגעלאָזען ווערען אָבליגאַציעס אויף 7 און אַ האַלבען מיליאָן דאָלאַר צום נאָמינעלען פון פרייז פון 5 דאָלאַר, קאָסטען וועט אָבער אַ אָבליגאַציע 6 דאָלאַר. בלויז די בעזיצער פון די אַלטע אָבליגאַציעס וועלען זיי קענען פערטוישען אויף נייע, צוצאָהלענדיג 1 דאָלאַר צום נאָמינאַלען פרייז. יעדע 2 חדשים וועט פאָרקומען אַ ציהונג. די געווינסען וועלען בעטרעפען 300 טויזענד דאָלאַר יעהרליך.

א"י-מאטאציקליסטען אויפ'ן וועג קיין ווארשא

וואַרשאַ. (טעלעגראַפיש) די מאָטאָציקליסטען-גרופּע פון א"י-מכבי, וואָס האָט אנטיילגענומען אין אַלוועלטליכען מכבי-צוזאַמענפליה אין אַנטוועריען און קומט ווי בעקאַנט אויף דער איינלאַדונג פון אַלפּוילישען „מכבי“ קיין וואַרשאַ, איז שוין אַרויסגעפאָהרען פון פּאַריז און געפינט זיך אויפ'ן וועג קיין וואַרשאַ און דייטשלאַנד.

די העלדישע ארץ-ישראל מאָטאָציקליסטען, וואָס האָבען זיך נישט אָפּגעשראָקען פאַר אַלע שווערינקייטען און געמאַכט די ווייטע נסיעה אויף מאָטאָציקלען קיין אַנטווערפּען דורך די סירישע מדבריות, דורך טערקיי, באַלקאַנלענדער, טשעכאָ-סלאָוואַקיען און דייטשלאַנד ווערען ערוואַרט און לאָדז און וואַרשאַ מיט גרויס אומגעדולד.

די גרופּע בעשטעהט פון אונזש. א. קראַסנער, פּאַראַדיס, שאַפּיראָ, גאָלדמאַן, די ברידער ריינבערג און פּרידמאַן. די לעצטע שטאַמען פון פּוילען

ארעסטען פון קאמוניסטען צום 1 אויגוסט

סאָסנאָוויץ (טעל.) אין צוזאַמענהאַנג מיט די הכנות צום 1 אויגוסט זענען דאָ היינט אַרעסטירט געוואָרען 18 קאָמוניסטען.

ווילנאָ (טעל.) דאָ איז אַרעסטירט געוואָרען דער קאָמוניסטישער קוריער צווישען פּוילען און פּאָוו.-רוסלאַנד אליהו מלך שויל.

בודאַפּעשט, 81 (ספּעצ.) אין צוזאַמענהאַנג מיט די הכנות צום 1-טן אויגוסט זענען דאָ פאָרגעקומען גרויסע אַרעסטען, וואָס האָבען אָנגעמאַכט אַ חורבן צווישען די רייהען פון די קאָמוניסטען. 60—70 פון די אָנפיהרענדע קאָמוניסטען זענען אַרעסטירט.

פּאַריז, 31 (ספּעצ.) דאָ איז אַרעסטירט געוואָרען איינער פון די הויפּט-רעדאַקטאָרען פון דער „ל'הומאַניטע“, פּאָן פּע.

24 קאמוניסטען ארויסגעשיקט פון פראנקרייך

פּאַריז, 31. יולי. (טג) כדי צו פערהיטען פון קאָמוניסטישע דעמאָנסטראַציעס דעם 1. אויגוסט האָט די פראַנצויזישע פּאָליציי געכאַפּט אַרעסטירט 24 אויסלענדישע קאָמוניסטען, וועלכע זענען אַרויסגעשיקט געוואָרען איבער דער פראַנצויזיש-בעלגישער גרענעץ. די אַרויסגעשיקטע זענען איטאַליענער, פּאָלאַקען, אונגאַרען, רומענער, עסטרייכער, סערבען און רוסען.

מיניסטער זאלעסקי צוריק פון אורלויב

וואַרשאַ (טעל.) היינט איז קיין וואַרשאַ צוריקגעקומען פון זיין אורלויב דער אויסערן-מיניסטער זאַלעסקי.

די לופט-שיף „R 100“ אריבערגעפלויגען דעם אטלאנטיק

ניו-יאָרק, 31. יולי. (טג) ווי מען מעלדעט פון מאָנטרעאַל, ערוואַרט מען דאָרט דאָס אָנקומען פון דער לופט-שיף „ר. 100“ שפּעט נאָכמיטאָג. אַלע פּאָרבערייטונג צום קבלת-פנים זענען פּאַרענדיגט געוואָרען די פּאָרשטעהער פון דעם אַמעריקאַנישען פּלאַט פערפאָלגען דעם פליה פון דער לופט-שיף מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט. אַלע פאָרטרעטער פון אַמעריקא איז אָנגעקומען קיין מאָנטרעאַל דער קאָמאַנדאָר ראָפּענדאַל.

—:0:—

34 לופט-פליהער שויז פערענדיגט דעם אייראָפּעאישען פליה-קאנקורס

בערלין, 31 (טו) פון די 60 לופט-פליהער, וואָס זענען דעם 20 יולי צוגעטרעטען זיך בעטייליגען אין אייראָפּעאישען פליה-קאָנקורס, זענען ביז היינט מיטאָג אָנגעקומען קיין בערלין 34 פליהער. ענדגילטיג זענען אויסגעשלאָסען געוואָרען פון קאָנקורס 19, אַזוי אַרום געפינען זיך נאָך אוים'ן וועג 7 אַעראָפּלאַנען.

שרעקליכע היצען אין בולגאריען

סאָפיע 31 (טו) אין גאַנץ בולגאַריען הערשען אין די לעצטע טעג מורא'דיגע היצען. אין סאָפיע זענען פערנאָטירט געוואָרען 32 גראַד צעלזיוס. אין די צפון-בולגאַרישע שטעט 34 גראַד.

שרעקליכע רויבערייען און שחיטות אין כינא

די גאסען פון דער גרויסער פראווינץ-שטאט טשאנג-שא זענען פול מיט הרוגים

יאפאן שיקט מיליטער קיין כינא

לאָנדאָן, 31 יולי. (טג) 92 יאַפּאַנישע אַנטלאָפענע פון די שטעט, וואָס עס בושלעגט דער אויפשטאַנד, זענען געקומען אָנגעקומען קיין האַנקאָו. ווייטערע איטאַליענישע און אַמעריקאַנישע קאַנאָנען-שיפלעך זענען אונטערוועגס קיין טשאַנג-טשאַ. לויט די לעצטע ידיעות, וואָס זענען אָנגעקומען קיין שאַנכאַי, זענען אַלע עפענטליכע בנינים און מיסיאָנס-הייזער מיט'ן אויסנאַהם פון פּאָסט-בנין און דעם מיסיאָנס-שפּיטאָל צושטערט געוואָרען. די גאַסען פון טשאַנג-טשאַ זענען פול מיט הרוגים. אַ גרעסערע צאָהל פיהרענדע לונעזער זייַנען פערשלעפּט געוואָרען.

די אַרמייע בעפעלקערונג אַנטלויפט אין צפון-טייל פון לאַנד. די שרעקענס-הערשאַפט פון די קאָמוניסטען אין טשאַנג-טשאַ האָט דעם אויסמאַרשירט פון דער נאַנקינגער רעגירונג שטאַרק אַראָפּגעזעצט. מיטעל-כינא געפינט זיך איצט אין אַ צושטאַנד, וועלכער איז שוין גיט געוואָרען צו פערגלייכען זינט 1912

אַ יאַפּאַנישער בעריכט פון טסיעקטאַו זאָגט, אַז אָפּטיילונגען פון מאַנדזשורישע פּלאָט זענען אַראָפּגעזעצט געוואָרען טסינגטאַו, צום שוץ פאַר צושטענדיגען דורכ'ן רעגירונגס-מיליטער.

דער הויפּט-אָנפיהרער פון די יאַפּאַנישע חילות יאַענגטסע, האָט בעקומען אינסטרוקציעס פון טאָקיאָ וועגען מאַסמיטלען צו שוצען דאָס לעבען און פערמעגען פון די יאַפּאַנער.

פּעקין, 31 יולי. (ספּ.) „אונייטעד פּרעס“ מעלדעט פון פּעקין, אַז די קאָמוניסטען האָבען פערנומען אין דער פּראָווינץ הונאַן 18 שטעט און שטעטלעך, וואו זיי האָבען אויסגעהרג'עט הונדערטער מענשען און טויזענדער פערוואונדעט. די פערמעגליכערע איינוואוינער זענען אַוועקגעפיהרט געוואָרען און עס ווערט פאַר זיי געפאָדערט זעהר הויך אויסקויף-געלד.

—

בעשאסען א אמעריקאנישער שיף

שאַנכאַי 31. יולי. (טג) דער אַמעריקאַנישער גענעראַל-קאָנסולאַט האָט בעקומען אַ פונקען-דעפּעשע פון אַן אַמעריקאַנער קאַנאָנען-שיפעל, לויט וועלכער דאָס שיפעל איז געבען טשאַנגטשאַ בעשאָסען געוואָרען פון האַרמאַטען און קוילען-וואַרפער דורך כינעזישע קאָמוניסטען. 1 אַמעריקאַנישער מאַטראָז איז דער'הרג'עט געוואָרען און 5 מאַטראָזען זענען פערוואונדעט געוואָרען. דאָס קאַנאָנען-שיפעל האָט געענטפערט אויף דער בעשיסונג און טעלעגראַפירט צום אַמעריקאַנישען פלאָט אין שאַנכאַי וועגען הילף.

בעפרייט 5 אמעריקאנישע מיסיאנערען

לאָנדאָן, 31. יולי. (טג) 5 אַמעריקאַנישע מיסיאָנערען, וואָס זענען געווען געפאַנגען 15 טעג אין פוכאַ, צפון-מערב פון דער פּראָווינץ אַנוואַי, זענען אַ דאַנק דעם בעזעצען די שטאָט דורכ'ן רעגירונגס-מיליטער בעפרייט געוואָרען. ווי די מיסיאָנערען ערקלערען, זענען זיי פאַר דער גאַנצער צייט פון זייער געפאַנגענשאַפט גוט בעהאַנדעלט געוואָרען.

קריגס-צושטאנד אין האנקאו

האַנקאָו, 31 (ספּעצ.) אין שטאָט איז ערקלערט געוואָרען קריגס-צושטאַנד. איבער די אַרעסטירטע קאָמוניסטען איז אויסגעפיהרט געוואָרען די עקזעקוציע.

גרויסער שטורם און וואלקען-בראך איבער דאנציג און צאפאט

דאַנציג, 31. יולי. (טג) איבער דאַנציג איז געקומען אַריבער אַ גרויסער שטורם פערבונדען מיט אַ וואָלקען-בראָך. אין דאַנציג און אין צאָפּאָט זענען די גאַסען פערפלייצט געוואָרען. אין דאַנציג זענען די פייערלעשער אַרויסגערופען געוואָרען 50 מאָל צו ראַטעווען פון פערפלייצונגען אין די קעלער-שטובען. אין אָליוואַ איז אַריין אַ בליץ אין אַ ווילע און עס האָט אויסגעבראָכען אַ שרפה. אַ בליץ איז אויך אַריין אין בנין פון דער טראַמוויי-דירעקציע. 2 פערד זענען דער'הרג'עט געוואָרען.

—:0:—

וועגן עמיגראציע פון פאך-לייט

ערקלערונג פון דער „יוד“, עמיגראציע-געזעלשאפט

דאָס צענטראַל-ביוראָ פון דער יודישער עמיגראַציע-געזעלשאַפט מיטטיילט מיט:

נויט-קוואַליפיצירטע בעלי-מלאכות און אַרבייטער פון פאָלגענדע פאַכען: שמידען, מעטאַל-האָקער, שלאָסער-מעכאַניקער, פאָרמאַנעס, סטאָליאַרעס, האָלץ-שניצער און שוואַרץ-אַרבייטער, וועלכע קאָנען זיך צופּאַסען צו גראָבער אַרבייט און לעמישע און מעטאַלורגישע פאַבריקען און זענען געצוואונגען אויסוואַנדערען פון פּוילען, דאַרפען זיך מעלדען מינדליך אָדער שריפטליך וועגען צום צענטראַל-ביוראָ פון דער יודישער עמיגראַציע-געזעלשאַפט „יעאַס“ (וואַרשאַ, נאַלעווקי 10) אָדער צו דער „יעאַס“-אָפּטיילונג אין לאָדז (קילינסקי 49).

—:0:—

אויטאבוס-קאטאסטראפע הינטער פאדעמביץ

(ב) הינטער פּאָדעמביץ איז נעכטען פאָרגעקומען אַ קאַטאַסטראָפע מיט אַן אויטאָבוס, וואָס איז געגאַנגען פון לאָדז קיין קאַנין. דער אויטאָבוס האָט זיך צוזאַמענגעשטויסען מיט אַ פוהר און איז אַריינגעפאַלען אין ריוו אַריין.

4 פּאַסאַזשירען פון אויטאָ און דער בעל-עגלה פון דער פוהר זענען פערוואונדעט געוואָרען.

—0§0—

„למען ארץ-ישראל“

אונטער'ן פאָרזיץ פון ה' זיידע איז נעכטען פאָרגעקומען אין איינעם לאָקאַל אַ בעראַטונג, געווידמעט די פּראַקטישע אַרבייטען פאַר ארץ-ישראל. נאָך אַ דיסקוסיע, אין וועלכער ס'האָבען זיך בעטייליגט די ה"ה: אונזש. ישעלינסקי, צאַלעל, קלוגמאַן, גאָלדריך און זיידע, איז בעשלאָסען געוואָרען אָנצוהויבען מאַכען פּאָרבערייטונגען צו עפענען אין לאָדז אַ פּערקויפס-שטעלע פון די א"י'דיגע פּראָדוקציע (תוצרת הארץ). צו דעם צוועק זענען שוין אָנגעקומען געוואָרען האַנדעלס-בעציהונגען מיט א"י. ס'איז אויך בעשלאָסען געוואָרען צו אָרגאַניזירען אַ טוריסטען-עקסקורס קיין ארץ-ישראל.

—0—

קאלאניזאציע פון מיטלשטאנד

אויפ'ן באדען פון קרן קימת

צוגעטרעטען צו רעאליזירען דעם בעשלוס צו בזעצען 1.000 משפחות אויף אַנ'ערד 22'000 דונאַם באדען אין א"י

אין זיין צייט איז שוין געווען געמאָלדען וועגען בעשלוס פון אַקציאָנס-קאָמיטעט צו בזעצען 1000 פאַמיליעס אויף אַנ'ערד פון 20.000 דונאַם באָדען פון „קרן הקימת“. דער אַקציאָנס-קאָמיטעט האָט איבערגעגעבען דער עקזעקוטיווע די אויפגאַבע אויסצואַרבייטען אַ גענויען פּראָגראַם פאַר דער קאָלאָניזירונג פון פאַמיליען-מענשען מיט אייגענע פּריוואַטע קאַפּיטאַלען און אין פאַל, ווען די פּריוואַטע קאַפּיטאַלען פון די קאָלאָניסטען וועלען נישט גענוגען, זאָל דער „קרן היסוד“ צו דעם צוועק צושטעלען די פעהלענדע סומע אלס הלואה.

איצט איז די ציוניסטישע עקזעקוטיווע צוגעטרעטען צו רעאַליזירען דעם בעשלוס און מען איז שוין צוגעטרעטען צו רעגיסטרירען די אַלע פּערזאָנען, וואָס זענען פּאַסיג פאַר אַזאַ קאָלאָניזאַציע.

לויט'ן פּלאַן, וואָס איז אויסגעאַרבייט געוואָרען דורך דער ספּעציעלער עקספּערטען-קאָמיסיע, דאַרף יעדער קאַנדידאַט אַרייננלייגען פּריוואַט-קאַפּיטאַל אויף אַ סומע פון 300 פונט שטערלינג. די הלואה, וואָס ער בעקומט דאַן פון „קרן היסוד“ איז פאַרגעזעהען אין הויך פון 400 ביז 450 פונט אויף אַ פאַמיליע.

די קאָלאָניע ווערט געשאַפען אויף פּלאַנצונגס-באָדען, אויף וועלכען די פּערמאַנענטען שטעלען מיט זיך פאָר דעם הויפּט-יסוד פון דער הכנסה. די הויך פון די לעבענס-קאָסטען פון דער קאָלאָניזירענדער פאַמיליע ווערט בעשטימט אַמוועניגסטען 180 פונט יעהרליך, אויסער'ן אָפּצאָהל פון דער יעהרליכער ראַטע אויפ'ן חשבון פון דער הלואה. דער דאָזיגער פּלאַן שטיצט זיך אויף דער בעטייליגונג פון קאָלאָניסט מיט זיין פאַמיליע אין דער אַרבייט פון דער קאָלאָניע.

יעדע נחלה בעשטעהט פון 15 דונאַם לאַנדווירטשאַפטליכען באָדען, דערפון 10 דונאַם אויף פּלאַנטאַציעס און 5 דונאַם אויף היי מיט בעוואַסערונג. אויסער דעם האָט יעדע ווירטשאַפט נאָך 2 דונאַם, וואָס דינען אויף בוי-פּלעצער א. ד. גל.

דער בודזשעט פון איטליכען קאָלאָניסט ווערט בערעכענט אויף 700 פונט, דערפון 300 פונט אייגענעם קאַפּיטאַל און 400 פונט אלס הלואה פון „קרן היסוד“.

עס מוז בעטאָנט ווערען, אַז עס איז נויטיג אַמוועניגסטען איינער פון דער קאָלאָניזירענדער פאַמיליע זאָל זיין פּראַקטיצירט אין לאַנדווירטשאַפטליכער אַרבייט

הייאָהר איז געבען „נס ציונה“ געשאַפען געוואָרען אַזאַ קאָלאָניע פון בולגאַרישע יודען אויף די זעלבע יסודות. די דאָזיגע נייע קאָלאָניע קאָן דינען אלס מוסטער פאַר קאָלאָניזאַציע פון דעם סאָרט.

די חנוך ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז שוין צוגעטרעטען אַרורכצופיהרען אַ רעגיסטראַציע פון די קאַנדידאַטען, וואָס זענען פּאַסיג פאַר אַזאַ אַרט קאָלאָניזאַציע. גענויע אינפאָרמאַציעס און פּרטים — אין ביוראָ פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע (צעגעלניאַנאַ 4)

1-טער קלאַנג-קינאָטעאַטער אין לאָדז
SPLENDID
היינט און טעגליך!
אַ אויסערגעוועהנליכער קלאַנג-פילם
„פיר פעדערן“
טראַגעדיע פון אַ אָפיציר פון דער קעניגליכער גוואַרדיע, אַ זוהן פון אַ אַריסטאָקראַטישע ענגלישע פאַמיליע וועלכער, אויף די ידיעה וועגען אַ מלחמה, האָט זיך אָנגעגעבען אין דימיסיע, פאַרוואָס זיין כלה און דריי פריינד-אָפיצירען האָבען איהם דערלאַנגט ווייסע פעדערן, וועלכע זענען אין דער ענגלישער אַרמעע אַ צייכן פון אַ שאַנדע. אין די הויפּט-ראָלען: די אונפערגלייכליכע
Clive Brock
Noah Berry
Georg Fawcett
Richard Arlen
אַלס אָפיצירן פון דער ענגל. גוואַרדיע
פרייזען פון די פּלעצער 1, 2, 3 זל.
אָנהויב 6, 8 און 10 אָוו.
שבת און זונטאָג 4, 6, 8 און 10 אָוו.

ג.פ.או. פערנארט און דערשאסן א געוו. סאוו. בעאמטן
איבער דער סאוויעטיש-פוילישער גרעניץ

ג.פ.או. פערנארט און דערשאסן
א געוועזענעם סאוויעטישן בעאמטן

װאַרשאַ, 31 (טו) ווי מען מעלדעט פון דעם רוסישן גרעניץ-שטעטעל הדאָלבונאווע, האָט מען דאָרט געפונען א דערשאָסענעם אין זיין וואוינונג א בעאַמטען פון סאָוויעטישן אויסערן-האַנדעלס-קאָמיסאַריאַט.

היות מען האָט ביי איהם נישט געפונען קיין געוועהר, נעמט מען דערייבער אָן, אַז ער איז דערשאָסען געוואָרען דורך אַגענטען פון ג. פ. או. און בעזונדערס דערפאַר, ווייל עס האָט זיים אַ לענגערע צייט מעהר נישט געגאָסען פון צוטריי פון דער סאוו. מאַכט.

דער ערמאָרדעטער איז מיט אַ צייט צוריק גערופען געוואָרען קיין מאָסקווע כדי אָפצוגעבען אַ בעריכט וועגען דער טעטיגקייט אויף דער גרעניץ. ער איז אָבער ענטלאָפען איבער דער גרעניץ קיין פוילען און זיך דאָ אַ לענגערע צייט אויפגעהאַלטען ביי קרובים.

לעצטענס האָט מען איהם אָבער פלוצלינג ערלויבט זיך אומצוקעהרען קיין רוסלאַנד און צוריק איבערצונעמען זיין פאָסטען.

מען האַלט אַז ער איז אַזוי אַרום פערנאַרט געוואָרען איבער דער גרעניץ און דאָרט דערשאָסען געוואָרען דורך דער פרוי פונ׳ם אָנפיהרער פון דער גרעניץ וואַך און אַגענטין פון דער ג. פ. או.

שיפס-קאטאסטראפע
ביים גיבראלטאר

לאָנדאָן 31 (טו) אין דער נאָהענט פון גיבראַלטאָר איז היינט פאָרגעקומען אַ צוזאַמענשטויס צווישען דעם 8000 טאָן שטאַרקען דאַמפער נערבוד און דעם שפּאַנישען דאַמפער לעגאזפו, פון 4.500 טאָן ביידע שיפען האַלטען אין טרינקען. הילפס-שיפען זענען אונגעקומען אויפ׳ן אָרט און אונגעהויבען ראַטעווען די מאַנשאַפט.

גרויסע וואלד-שרפות
אויף סאכאלין

טאָקיאָ, 31 (טו) אויפ׳ן דרום׳דיגער טייל פון דער אינזעל סאכאַלין זענען אויסגעבראָכען גרויסע וואַלד-שרפות. עס איז אַרויסגעשיקט געוואָרען מיליטער איינצולעשען די שרפות. פיל פערזאָנען זענען דערביי אומגעקומען. דער ביז איצט געליטענער שאָדען ווערט געשאַצט אויף מעהרערע מיליאָנען יען.

א שרפה
אין א פערד-שטאל

(§) אין אַלבערט ראָזען׳ס סטײניע אויף ראַדוואַנסקי 48 איז נעכטען בײ נאַכט אויסגעבראָכען אַ שרפה און עס איז דערבײ פערוואונדעט געוואָרען דער פורמאַן יוזעף מרוק.

די שרפה איז געוואָרען אײנגעלאָשען אײדער עס זענען נאָך אָנגעקומען די פײערלעשער.

48 ווירטסלייט
פאר׳ן געריכט

(ב) דער מאַגיסטראַט וועט איצט אָנקלאָגען און געריכט 48 ווירטסלײט פון פרײהײטס-פלאַץ ביז נאָוראַט, וועלכע האָבען נאָך ביז הײנט, טראָץ דער אויפאָרדערונג פון מאַגיסטראַט נישט צוגעלײגט געמאַכט זײערע טראָטואַרען. אַ חוץ דעם וועט דער מאַגיסטראַט אַלײן צורעכט מאַכען די טראָטואַרען אויפ׳ן חשבון פון די דערמאָנטע ווירטסלײט.

בע׳גנב׳עט דאס פאביא-ניצער שעכט-הויז

(§) אין דער פאָריגער נאַכט האָבען זיך גנבים אַרײנגעקראָגען אין דעם נײ אויסגעפּערטיגטען שעכט-הויז אין פּאַביאַניץ. די גנבים האָבען אַרויסגע׳גנב׳עט די מכשירים. וואָס מען האָט געברענגט צו פיהרען פון אויסלאַנד. דער שאָדען בעטרעפט עטליכע טויזענד זלאָטעם.

—:0:—

קאנטראל
פון אינטערנעהמונגען

(§) אַ מאַגיסטראַט-קאָנטראָל האָט פעסטגעשטעלט, אַז אין לאָדז זענען פאַרהאַן זעהר פיל אונטערנעהמונגען, וואָס זענען נישט פערערגיסטרירט אין דער אינדוסטריע-אָפטײלונג בײם מאַגיסטראַט. די דאָזיגע אונטערנעהמונגען דראָהט אַ שטראָף ביז 1000 זל אָדער 14 טעג אַרעסט.

קלאַנג-קינאָ טעאַטער
Casino
הײנט און טעגליך!
I.
עראָטישע דראַמע פון ווײטען מזרח
אין די הינטער-געסלעך פון שאנכאי
הױפטראָלען Anna May-Wong
Pauline Starke i Se-Dżin
II
פּיקאַנטע קאָמעדיע-דראַמע א. ג.
כשוף-רעדעל פון ליבע
הױפט-ראָלען: Dorohy Sebastjan
June Marlowe, John Harron.
אויסערן פּראָגראַם:
לאַנד-אַקטואַליטעטען.
אָנהױב 4.30, 6, 8 און 10 אָוונד.
די פרײזען אױפ׳ן 1-טען סעאַנס:
1 זל., 1.50 און 2 זל.
די איבעריגע סעאַנסען: 1, 2 און 3 זל.

מורא׳דיגע פערפלייצונג אין אינדיען
30 טויזענד נפשות פערלוירען דעם דאך איבער׳ן קאפ

מורא׳דיגע פערפלייצונג איין אינדיען
30 טויזענד מענשען פערלוירען זייערע היימען

לאָנדאָן, 31. יולי. (טו) די פערפלײצונגען אין דער געגענד פון שיקאַרפור (אינדיען) האָבען לויט ידיעות, וואָס קומען אָן פון קאַראַטשי אַנגעמאַכט אַ פיל גרעסערען חורבן ווי מען האָט לכתחילה געמײנט. אין דער נאָהענט פון לײ האָט אויפגעריסען אַ טײַמע אויף אַ שטח פון 3 קילאָמעטער און גרויסע מאַסען וואַסער פון אינדוס האָבען פערפלײצט די נידריגער געלעגענע פעלדער. מעהר פון 100 דערפער און בערך 100 מאָרגען פערזײעטע פעלדער זענען פערפלײצט געוואָרען. דער שאָדען בעטרעפט שווערע מיליאָנען. די צאָהל פון דער הײמלאָז-געוואָרענער בעפעלקערונג בעטרעפט ביז 30 טויזענד נפשות. אין לוקאַר האָט מען די הײמלאָזע אײנגעאָרדנעט אין פּראָוויזאָרישע וואוינונגען. אײניגע נעגענדען שטעהען נאָך אונטער׳ן וואַסער און זענען אינגאַנצען אָפּגעריסען פון דער וועלט.

—=0§0=—

נייע פראנצויזישע קאנצעסיעס
אין כינא

שאַנכאַי, 31 (טו) ווי מען מעלדעט פון נאַנקין, איז דאָרט געשלאָסען געוואָרען אַ אָפּמאַך צווישען דער רעגירונג און די פאָרשטעהער פון פראַנקרייך, לויט וועלכען די פראַנצויזישע רעגירונג מעג עפענען קאָנסולאַטען און האַנדעלס-הײַזער אין די פּראָווינצען הונאַ, קוואַנגשי און קוואַנטונג.

קינדער-פאראליזשען
אין סאר געביט

סאַרבריקען, 31 (טו) ווי עס ווערט אָפיציעל געמעלדעט זענען ביז איצט אין סאַר-געביט פעסטגעשטעלט געוואָרען 8 פאַלען פון קינדער-פּאַראַליזש. אין סאַרבריקען גופא, ווייס מען נאָך נישט פון דער קראַנקהייט.

טעאטער און קונסט

„שיילאק"
ביי די ווילנער

די „ווילנער", וואָס זענען אין דער קורצער צײַט פון זײער שפּילען אין לאָדז אַזוי בעליבט געוואָרען בײַם בעסערען הײַנטיגען טעאַטער-עולם, געבען הײַנט אַ פּרעמיערע פון קלאַסישען רעפּערטואַר, „שײַלאָק".

עס איז איבעריג צו זאָגען, אַז די פּיעסע פון געניאַלען ענגלישען דראַמאַטורג, וואָס געהט שוין דורות נישט אַראָפּ פון דער וועלט-בינע, גיט בעזונדערע מעגליכקייטען אַ יודיש דראַמאַטיש טעאַטער פאַר פּאַר מענישע אויפטוען. מיר האָבען תמיד געזעהען שײַלאָק׳ן, דעם יוד שײַלאָק, וואָס איז אַזוי שטאַרק אין זײַן האַס און נקמה, ווי אין זײַן ליבע, קרעכצט דורך נישט יודען.

לאָמיר האָפען, אַז די ווילנער וועלען אויך דאָס מאָל אונז נישט ענטוישען.

סאמבערג
אין יודישען טעאטער אין פילהארמאניע

דאָס יודישע טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע" האָט אַראָפּגעבראַכט אַ חשוב׳ן גאַסטראָלער, דעם בעקאַנטען וואַרשאַוער אַרטיסט סאַמבערג, וואָס ווערט גערעכענט אַלס אײנער פון אונזערע בעסטע בוהנען-קינסטלער פון דער איצטיגער צײַט.

סאַמבערג שטעלט דאָ אַ נײַע פּיעסע „דער פערשאָלטענער" און וועט אויך געבען אײניגע סצענעס פון „שײַלאָק", וואָס ער האָט געשפּילט אין וואַרשאַ מיט אַזאַ געוואַלטיגען ערפאָלג. עס איז קײן חידוש נישט, וואָס דאָס לאָדזער טעאַטער-פּובליקום ערוואַרט מיט אַזאַ אונגעדולד צו זעהען די אויפטרעטען פון בעליבטען אַרטיסט.

די רעווי אין זומער-טעאטער „סקאלא"

שבת דעם 2. אויגוסט גיט דאָס „סקאַלאַ"-טעאַטער אַ גרויסע רעווי-פּרעמיערע א.ג. „האַלאָ! זי געהט!"

אין דער רעווי בעטײליגען זיך די בעקאַנטע זינגערין וולאַדיסלאַווא פּאָראַי-פּאָרעצקאַ, די וואָדעווילײסטין העראַ ווישטשאָרקוונאַ, די הומאָריסטען קאַזימיעזש באַיאָן, דער פּוילישער מײַסטער פון פײַפען אין פּוילישען ראַדיאָ מאַרעק מאַרסקי און פיל אַנדערע בעקאַנטע אינלענדישע און אויסלענדישע אַרטיסטען אַ חוץ דעם באַלעט-אַנסאַמבעל. מעגליך וועלען אין זומער-טעאַטער „סקאַלאַ" פאָרקומען צוויי פאָרשטעלונגען.

אכטונג האנדעלס-אנגעשטעלטע!

דער אַלגעמײנער פּראָפעסיאָנעלער פערײן פון האַנדעלס- און ביוראָ-אָנגעשטעלטער אין פּוילען, אָפּטײלונג לאָדז, האָט זיך איבערגעצויגען אין אײגענעם לאָקאַל נאַרוטאָוויטשאַ 50 קווער-אָפיצינע 1-טער שטאָק. דאָס ביוראָ איז טעטיג חוץ זונטאָג פון 6 ביז 10 אָוונד.

Teatr Letni „SCALA"
ul. Cegielniana 16.
Od soboty, dnia 2-go sierpnia r.b.
codziennie 2 przedstawienia
Wielkiej Rewji Warszawskiej
w 2 częściach i 16 obrazach
— p. t. —
Hallo! Hallo! Da.. Da..!
Udział biorą m. inn.
Wład. Poraj-Porecka
Znakomita śpiewaczka
Hera Wieczorkówna
Wodewilistka
Kazimierz Bajon
Autor-Humorysta
Marek Marski
Humorysta-recytator
mistrz gwizdania
w Polsicm radio
Leopold Zbucki
Jan Przygolewski
Wirtuoz na Hawajskiej gitarze
Karsavinoff
(tańce)
gwiazda teatrów zagranicz.
Ignacy Skorasiński
Artysta Teatrów Łódzkich
Edwino Ludwiko
(tańce)
oraz ZNAKOMITY ZESPOŁ BALETOWY SCALA - GIRLS
W programie: Najnowsze przeboje, sketche, inscenizacje, występy solowe oraz sceny baletowy.
Początek przedstawień: 1-sze o 8.15 w. 2-gie o 10.15 w.
Dla wygody publiczności wejscie na widownię dozwolone bez przerwy od godz. 8.15 do 10.15 wiecz.
Widownia zabezpieczona od deszczu i wiatrów wobec czego przedstawienia odbędą się bez względu na pogodę.
Zapowiada Kazimierz Bajon
Reżyser Leopold Zbucki
Dekoracje Władysław Nowakowski
Administracja N. Goldsztajn
Bilety do nabycia w kasie Teatru Letniego od godz. 11–2 i od 5–10.30. Ceny popularne od 1 zł. do 4 zł.

פון לאדזער האנדעלס-געריכט

—=0§0=—

„נאדזארעץ" און „אופאדלאשטשעץ"

געריכט אפגעווארפן דעם אפמאך פון דער באנקראטירטער פירמע גראנעק
פירמע יאריש בעקומט א „נאדזאר" פירמע „סערייסקי" נישט

(5) דאָס האַנדעלס-געריכט האָט געלעסט בעהאַנדעלט דעם ענין וועגען אַנ׳ אופּאַדלאָשטש פון דעם הויז-סוחר פון קאָנפעקציע אברהם גראַנעק, פּרײַהײַטס-פּלאַץ 5.

דעם 13. יוני ה. י. איז פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען פון גראַנעק׳ן אונטער׳ן פאָרזיץ פון ריכטער-קאָמיסאַר האַנדעלס-ריכטער ראַשאַלאַ און אין דער אָנוועזענהײט פון צײַטווײַליגען סינדיק אַדוו. זאָפיאַ רעטשיצקאַ.

נאָכדעם, ווי עס איז אָדורכגעלײענט געוואָרען דער בעריכט פון סינדיק, האָט דער בעפולמעכטיגטער פון גראַנעק׳ן פאָרגעלײגט די קרעדיטאָרען פאָלגענדען אָפּמאַך: די בעלי-חובות בעקומען 15 פּראָצ. אין דרײַ גלײַכע האַלב-יעהריגע ראַטען, אָנהויבענדיג פון 6 חדשים נאָכדעם, ווי דער אָפּמאַך וועט אַרײַן אין קראַפט.

געגען אָפּמאַך זענען אַרויסגעטרעטען 6 קרעדיטאָרען, וועלכע עס קומט אַ סומע פון 5607 זל. פאַר׳ן אָפּמאַך האָבען געשטימט 17 קרעדיטאָרען, ועמען עס קומט אַ סומע פון 53,739 זל.

דאָס געריכט. וואָס האָט אײַנגעפונען אַז די האַנדלונגען פון באַנקראָטירטען שטריכען פון „שלעכטער אויפפיהרונג", האָט בעשלאָסען אָפּצוּוואַרפען די בעשטעטיגונג פון אָפּמאַך און דעם ענין איבערגעבען צו דער פּראָקוראַטור אַרויס צוגעבען ווײַטערדיגע פאַראָרדנונגען.

• • •

דאָס האַנדעלס-געריכט האָט אויך בעהאַנדעלט די בקשה פון דער פירמע פ. יאַריש, פאַבריק פון בוימוואָל-אויס-אַרבײַטונגען, וועגען בעשטימען אַ געריכטס-אויפזיכט. די פירמע האָט מאָטיווירט איהר בקשה דערמיט, וואָס די אַרײַנגעלײגטע אינוועסטיציעס האָבען פערוואַנדעלט די פאַבריק אין אַ מאָדערנער און אַלע הינזיכטען אונטערנעהמונג. די אינוועסטיציעס האָבען אָבער גלײַכצײַטיג אײַנגעשלונגען אַ בעדײַטענדען טײל פון אומזאַץ-קאַפּיטאַל. דאָס האָט גורם געווען, אַז אין דער צײַט פון שווערען ווירטשאַפטליכען קריזיס זאָל די פירמע זיך געפינען אין צאָהלונגס-שוועריגקייטען.

דאָס געריכט האָט בעשלאָסען צו ערפילען דער פירמע יאַריש אַ געריכטס-אויפזיכט אויף אַ טערמין פון 3 חדשים.

אָנהויבענדיג פון 30. יוני ה. י. אַלס ריכטער-קאָמיסאַר איז בעשטימט געוואָרען דער האַנדעלס-ריכטער מעאַדאָר קעניג און אַלס געריכטס-אויפזעהער דער סוחר לודוויג ראַנק.

• • •

עס איז אויך בעהאַנדעלט געוואָרען די בקשה פון דער פירמע „פאַבריק פאַר טעקסטיל-אויסאַרבײַטונגען ש. סעריסקי און שותפים" וועגען בעשטימען אַ געריכטס-אויפזיכט. דער פון פריהער בעשטימטער געריכטס-עקספּערט אַלעקסאַנדער הײמאַן האָט אין זײַן בעריכט ערקלערט, אַז די פלוסענדע אַקטיוען קאָנען קוים דעקען די פערפליכטונגען. און אַ חוץ דעם, אַז פון די וועקסלען, וואָס זענען איצט נאָך אין פערקעהר, וועלען מסתמא נאָך אָנקומען אַ היפּש ביסעל פּראָטעסטען.

צום סוף האָט דער עקספּערט ערקלערט, אַז עס זענען נישטאָ קײן שום אויסזיכטען, אַז די פירמע זאָל קאָנען אויף אַ נאָרמאַלען וועג אַדורכפיהרען אַ סאַנאַציע. כדי צו דעקען אַלע חובות איז נויטיג אָדער צו נעהמען אַ הלואה אויף אַ הויז, אָדער פערקויפען אַ הויז.

שטיצענדיג זיך אויף די ערקלערונגען פון עקספּערט און אויף דער נעגאַטיווער מײנונג פון דער האַנדעלס-קאַמער וועגען דער פירמע, האָט דאָס געריכט בעשלאָסען אָפּצוּוואַרפען די בקשה וועגען בעשטימען אַ געריכטס-אויפזיכט.

• • •

דאָס געריכט האָט צום סוף בעהאַנדעלט די בקשה פון די „ברידער פּיטאַוו סקי", פּעטריקאָווער 47, וועגען אַ געריכטס-אויפזיכט פון דער פירמע דעם 14. יולי ה. י. האָט דיזע ערמאָנטע פירמע זיך געווענדעט צום געריכט וועגען אָנהויבען אונטערהאַנדלונגען מכח אַנ׳ אָפּמאַך. דער אָפּמאַך האָט פאָרגעזעהען פאָלגענדע בעדינגונגען: אַלע חובות ווערען פערקלענערט ביז 40 פּראָצענט. דאָס געלד וועט אויסגעצאָהלט ווערען אין 4 קלײנע האַלב-יעהרליכע ראַטען צו 10 פּראָצענט אַ ראַטע.

דאָס געריכט האָט פעראָרדענט צוצוטרעטען צו אונטערהאַנדלונגען מכח אַ געמײנזאַמען אָפּמאַך מיט דער פירמע „געבר. פּיטאַוו סקי".

לאָדזער טאָגעבלאַט

דער רעדאַקטאָר נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָוונט
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz' poczt. 16
טעלעפאָנען: רעדאַקציע 100-57, אַדמיניסטראַציע 100-47

די פּאָליטיק פון דער וואָך

ליטווינאָוו אויף די נייע דרכים פון דער סאָוויעטישער אויסערן-פּאָליטיק. - דער קאָמוניסטישער אויפשטאַנד אין כינע. - דער אויפשטאַנד פון די קורדען און די מלחמה-געפאַהר צווישען טערקיי און פּערסיען

אין סאָוויעט-רוסלאַנד איז די וואָך פאָרגעקומען אויך א קאָלאָסאַלע ענדערונג אין די שפּיצען פון קאָמיסאַריאַט פאַר אויסערן - ענינים דער לאַנגיעָהריגער פאָלקס-קאָמיסאַר איז אַראָפּ און [illegible] און זיין אָרט האָט פאַרנומען זיין שטענדיגער געהילף ליטווינאָוו.

אין דער עקספּאָזע, וואָס ליטווינאָוו האָט איבערגעגעבען דעם אמט, געפּאַסט פאַר די פאָרשטעהער פון דער אויסלענדישער פּרעסע, האָט ער קודם כל ערקלערט, אַז די ענדערונג אויף די אמטען אין אויסערן - קאָמיסאַריאַט באַדייט נאָכנישט קיין שנוי אין דער סאָוויעטישער אויסערן-פּאָליטיק. ווייטער האָט ער זיך באַנוצט מיט דער אַלגעמיין-אַנגענומענער פּאַציפיסטישער לאָזונג פון אַלע דיפּלאָמאַטען אין דער גאַנצער וועלט, אַז ער וועט פיהרען א פרידליכע שלום פּאָליטיק. גלייכצייטיג אָבער מיט די דאָזיגע ווערטער האָט ער אויך מרמז געווען, אַז די סאָוויעטען וועלען זיך באַמיהען געהן האַנד ביי האַנד מיט די קאַפּיטאַליסטישע מלוכות, וואָס זענען אַרויס געניזוק'ט פון דער מלחמה. די דאָזיגע ווערטער זענען שוין א קאַפּיטאַלער אָנצוהערעניש, אַז די סאָוויעטישע אויסערן - פּאָליטיק איז גאַנץ שטאַרק צופרידען פון דער נאַציאָנאַליסטישער העץ-קאַמפּאַניע, וואָס האָט זיך איצט אָנגעהויבען אין דייטשלאַנד נעגען דער ווערסייל'ער טראַקטאַט.

אין אַלגעמיין שטעלט מען פעסט, אַז מיט ליטווינאָוו'ס אָפּיציעלער איבערנעמונג די לייטונג פון אויסערן-קאָמיסאַריאַט (נישט אָפּיציעל איז ער שוין דאָס לאַנג געווען) קומט פאַר אַן איבערבּרוך אין דער סאָוויעטישער אויסערן-פּאָליטיק. די סאָוויעטען זאָלען איצט אָנהויבען צו פיהרען א פריינדשאַפטליכע פּאָליטיק מיט ענגלאַנד און אַמעריקא און איהרע דיפּלאָמאַטישע אונטערנעמונגען אָנהויבען צו ווענדען נעגען פראַנקרייך. דאָס איז אייגענטליך געווען ליטווינאָוו'ס שטאַנדפּונקט פון אייביג אָן. זייענדיג מיט ענגלאַנד, קאָן מען זיך אויך שטאַרקער פאַרבינדען מיט'ן פריינד פון ראַפּאַלאָ, מיט דייטשלאַנד, און דאָס האָט מאַקע ליטווינאָוו געזאָלט מיינען מיט זיין רמז, אַז רוסלאַנד מוז פיהרען אַזאַ פּאָליטיק, וואָס זאָל שטעהן אין הסכם מיט די אונצופרידענע פון ווערסיילער טראַקטאַט.

האַבענדיג אַזאַ מיינונג וועגען דער נייער ווענדונג פון דער סאָוויעטישער דיפּלאָמאַטיע איז שוין ווידער גאַנץ שווער צו פאַרענטפערן די נייע סיטואַציע, וואָס האָט זיך איצט געשאַפען אין כינע. א פּאָר יאָהר איז אין כינע שטיל געווען מיט די קאָמוניסטען. די אַמאָליגע קאָמוניסטישע אַוואַנטורע האָט זיך אויסגעלאָזט מיט א גרויסער מפּלה. די גענעראַלען, אויף וועלכע די רויטע האָבען געלעגט אַזוי פיל האָפנונגען האָבען פאַרראַטען, און אַליין געהאָלפען צו דערשטיקען די קאָמוניסטישע באַוועגונג. און פּלוצלינג א נייער קאָמוניסטישער אויפשטאַנד, מיט זונדערבאַרע מאַרשען, מיט גרויסע נצחונות, הכלל א נייער בירגער-קריג אַלס צולאָג צום אַלטען, וואָס איז אויך נאָכנישט איינגעשטילט געוואָרען. און דאָס גראָד אין דער צייט, וואָס ליטווינאָוו האָט איבערגענומען דעם אויסערן - קאָמיסאַריאַט און מען וויל דאָרט אָנהויבען פיהרען א פריינדליכע פּאָליטיק בנוגע ענגלאַנד.

דאָס אַליין באַווייזט שוין, אַז א פריינדליכע פּאָליטיק צווישען ענגלאַנד און די סאָוויעטען איז נישט קיין בר קיומא. די סאָוויעטישע אויסערן-פּאָליטיק וועט ווייטער מוזען געהען אויף איהרע אויסגעטראָטענע וועגען פון אַרויסלאָזען „פּאַציפיסטישע" לאָזונגען און דער עפענטליכקייט און הינטערווייטלעכסט אונטערצוגראָבען א פייער דאָ אויף דעם אָרט, דאָ אויף אַן אַנדער אָרט, אין וועלכען ענגלאַנד איז פאַראינטערעסירט.

דער ענגלישער אימפּעריאַליזם האָט שוין זייט 2 היסטאָרישע שונאים. איינער פון זיי איז רוסלאַנד אָהן אונטערשיד צי דאָס צאַרישע, קערענסקישע אָדער דאָס סאָוויעטישע רוסלאַנד, און דער צווייטער שונא איז טערקיי.

טערקיי איז אַרויס פון דער וועלט-מלחמה אַלס א גאַנץ שוואַך מלוכה'לע. פון אייראָפּא איז זי כמעט אינגאַנצען אַרויסגעשטופּט געוואָרען. אָבער דאָס ביסעלע, וואָס זי האָט, האַלט זי שטענדיג אין אייביג מורא האָבען, אַז מען זאָל עס פון איהר נישט אַפּרייסען. און אין יעדע צרה זעהט מען דאָרט די האַנד פון ענגלישען אימפּעריאַליזם. ביי דער איצטיגער טערקיי איז נאָך פאַרבליבען א גרויסער טייל פון דער רייכער פּראָווינץ קורדיסטאַן. דעם פעטערן טייל פון דער דאָזיגער פּראָווינץ מיט די נאַפט-קוואַלען פון מאָסול האָט ענגלאַנד אָפּגעריסען פאַר איראַק איבער וועלכע זי האַלט דעם מאַנדאַט. דער טייל, וואָס איז געבליבען ביי טערקיי איז אָבער נאָך גענוג רייך מיט נאַטירליכע אוצרות, ווי זילבער און נאַפט, און טערקיי ציטערט איבער דעם דאָזיגען אבן טוב, און לעבט שטענדיג אין איין שרעק, אַז ענגלאַנד אינטריגירט נעגען איהר, און וויל עס פון איהר אַפּרייסען. ביי אַזעלכע שטימונגען ווערט די מינדסטע באַוועגונג פון די קורדען אונטערדריקט מיט בלוט און פייער, אַלס אַן אויפשטאַנד, וואָס איז אינספּירירט געוואָרען דורך די ענגלענדער. דער קורדישער אויפשטאַנד, וואָס ווערט איצט אַזוי גרויזאַם אונטערדריקט דורך קעמאַל פּאַשאַ'ס חיילות, ציהט זיך שוין א שעהנע פאַר יאָהר. קעמאַל האָט אָבער איצט באַשלאָסען איהם ענדגילטיג צו ליקווידירען און א סוף צו מאַכען צו דער „ענגלישער אַוואַנטורע", ווי די טערקישע צייטונגען רופען אָן דעם אויפשטאַנד. דערביי האָט די אונטערדריקונג פונ'ם אויפשטאַנד אַרויסגערופען א דיפּלאָמאַטישען קאָנפליקט צווישען טערקיי און פּערסיען. דאָס טערקישע מיליטער איז, ביים נאָכיאָגען די אויפשטענדיגע קורדען אַרויף אויף דער פּערסישער טעריטאָריע און אַזוי אַרום געבראָכען די פּערסישע נייטראַליטעט. די פּערסישע רעגירונג האָט נעגען דעם שאַרף פּראָטעסטירט, עס האָבען אָנגעהויבען צו פליהען שאַרפע נאָטעס צווישען טהעראַן און אַנגאָראַ און איצט האַלט עס דאָרט ביי א מלחמה צווישען די צוויי אומאָפּהענגיגע מאָהאַמעדאַנישע מלוכות אין אַזיען.

ב. ז—ו.

פּראָפ. איינשטיין וועגען רעליגיע און וויסענשאַפט

די ראָלע פון רעליגיע פאַר דער וויסענשאַפט. - וויסענשאַפט אָהן רעליגיע איז פּרוכטלאָז

בערלין, (יט"א)

דער אירלענדישער שריפטשטעלער דזשעמס מורפי און דער מאַטעמאַטי-קער סוליוואַן האָבען געהאַט א געשפּרעך מיט פּראָפ. אַלבערט איינשטיין, וועלכען זיי האָבען פאַרעפענטליכט א. ט. „וויסענשאַפט און גאָט". מורפי האָט געעפענט דעם געשפּרעך מיט דער בע-הויפּטונג, אַז די טראַדיציאָנעלע רעליגיע בעפרידיגט נישט דאָס פאָלק, וואָס לעגט איהרע האָפנונגען אין דער ווי-סענשאַפט. איינשטיין האָט דעראויף גע-ענטפערט, אַז יעדע וויסענשאַפט ענט-שטעהט פון א רעליגיעזען געפיהל, אָהן וועלכען זי וואָלט געווען פּרוכטלאָז. דער דאָזיגער עלעמענט, וואָס ענט-פּלעקט זיך אין דער וויסענשאַפט איז די איינציגע שעפערישע רעליגיעזע מע-טאָדע פון אונזער צייט. איינשטיין האַלט, אַז די מאַטעריאַליסטישע פילאָזאָפיע קאָן זיך נישט שטיצען אויף וויסענשאַפט-ליכע יסודות. און אינטערעס צו דער וויסענשאַפט ביי די בעסטע שיכטען קומען צום אויסדרוק די מעטאַפיזישע בעדערפענישען. אויף דער פראַגע פון מורפי האָט פּראָפ. איינשטיין ערקלערט, אַז די וויסענשאַפט עפענט ווייטע פּער-ספּעקטיווען און דערווייטערט פון זיי-ער נאַציאָנאַליזם. קיין נאַציאָנאַליזם קען מען נישט פאַרטרייבען נישט שאַפענ-דיג אויף זיין אָרט עפּעס אַנדערש. דאָס קאָן טון די וויסענשאַפט. „פאַר מיר פּערזענליך — האָט ערקלערט פּראָפ. איינשטיין — ליגט די פרייד פון ווי-סענשאַפטליכער פאָרשונג אין פרייד פון ערקענטניש און נישט אין דער מענליכקייט פון טאַט און דעם זין. דין איך נישט קיין אַרבייטער, ווייל איך אָנערקען נישט די אַקציע אַלס זעלבסטצוועק".

נישט נויטיג, נישט מעגליך, ניט עטיש!

פון ד"ר וו. בערקעלהאַמער

פּרעזידענט מאַסאַריק האָט אין אַן אינטערוויו, וואָס ער האָט געגעבען א קאָררעספּאָנדענט פון דער גרויסער מאַהרישער צייטונג „על סאל" ערקלערט צווישען אַנדערען:

„די אַסימילאַציע פון מינדערהייטען מיט דעם פאָלק, וואָס איז אין דער מעהרהייט, איז נישט מעגליך. דאָס ענטשפּרעכט אויך נישט די היינטיגע הומאַניטאַרע שטרעמונגען. פאַר א מלוכה איז גענוג, אַז אַלע איהרע בירגער זענען לאָיאַל און אַז זיי שטעלען דאָס פעסט ביי פאַרשידענע געלעגענהייטען. א מלוכה קאָן נישט בעטראַכט ווערען פאַר אַן אויסגעשלאָסען פון איין נאַציע. א מלוכה איז א ווירטשאַפטליכער קאָמפּלעקס מיט וועלכען אַלע זענען פאַרבונדען א דאַנק זייערע געמיינזאַמע אינטערעסען."

מיר געבען זיך אָפּ א קלאָרען דין-וחשבון, אַז דער קוק פון פּרעזידענט מאַסאַריק קען נישט געפינען קיין ברייטען פאַרשטענדניש אין די נאַציאָנאַליסטישע קרייזען פון טשעכיען, פּויילען און בכלל ביי אַלע נאַציאָנאַליסטען אין דער וועלט. די נאַציאָנאַליסטען בעטראַכטען מאַקע די מלוכה אַלס א נאַציאָנאַלע זאַך פון איין פאָלק און נישט אַלס קיין ווירטשאַפטליכע. די נאַציאָנאַליסטען פון אַלע פעלקער געהען אַזש אַזוי ווייט, אַז אַפילו, אַזעלכע לענדער, אין וועלכע עס געפינען זיך בעדייטענדע טיילען פון פרעמדע נאַציאָנאַליטעטען, בעטראַכטען זיי אויך די מלוכה, נאַטירליך, אויב זי איז זייערע אַלס א נאַציאָנאַלע, וואָס געהער נאָר צו איין פאָלק. מאַקע איצט קומט פאַר אויף די שפּאַלטען פון דער פּוילישער פּרעסע אַן אינטערעסאַנטע דיסקוסיע וועגען דעם ענין. די דאָזיגע דיסקוסיע איז ענטשטאַנען אויפ'ן יסוד פון א רייהע אַרטיקלען פון איינעם פון די הויפּט-פיהרער פון דער ענדעציע פּראָפ. סטאַניסלאַוו גראַבסקי. מ'קאָן וועגען גראַבסקי'ן זאָגען, וואָס מ'וויל, אָבער איין זאַך מוז מען איהם צוגעבען — קאָנסעקווענץ. ה' גראַבסקי איז א הונדערט-פּראָצענטיגער נאַציאָנאַליסט אין עקסטרעמיסטישסטען און שאָוויניסטישסטען זין פון וואָרט. גראַבסקי'ס נאַציאָנאַליטעטען-פּאָליטיק בעשטעהט אין א גאַנץ קלאָרען, פולשטענדיגען און פּרינציפּיעלען פּראָגראַם פון פּאָלאָניזירען די קרעסען.

אין געגענזאַץ צו מאַסאַריק'ן שטעהט ה' גראַבסקי אויפ'ן שטאַנדפּונקט אַז די אַסימילאַציע פון די מינדערהייטען מיט'ן מעהרהייטס-פאָלק (אויף די קרעסען איז דאָס פאַרהעלטניש פון מעהרהייט און מינדערהייט גראָד אין אומגעקעהרטער ריכטונג) איז מעגליך, אַז עס איז נישט גענוג פאַר דער מלוכה צו מאַניפעסטירען די לאָיאַליטעט פון די בירגער. וואָס שייך „די היינטיגע הומאַניטאַרע שטרעמונגען" אונטערליגט נישט קיין שום ספק, אַז אין דעם פּרט זענען די מיינונגען פון ה' גראַבסקי ווייט פון די אָנשויאונגען פון פּרעז. מאַסאַריק כרחוק מזרח ממערב.

מיר זעהען, בכן, לעת עתה ווייט פון איינהייטליכען קוק פון די אָפּיציעלע פּאָליטישע קרייזען וועגען עצם מהות פון דער מלוכה, און בפרט וועגען דער בעציהונג פון דער מלוכה צו די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען.

אָהן א ספק, אַז דער טראַקטאַט וועגען נאַציאָנאַלע מינדערהייטען, וואָס פאַרפּליכטעט ליידער נישט אַלע מלוכות, איז געשאַפען געוואָרען, כדי צו בעפרידיגען דעם מינימום פון די פּאָסטולאַטען פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען אין די גרענעצען און אויף דער פּלאַטפאָרם פון פולער לאָיאַליטעט פון די מינדערהייטען לגבי דער מלוכה, אין וועלכער זיי וואוינען. עס קלינגט א ביסעל קאָמיש, ווען דער צווייטער „גרויסער" טעאָרעטיקער פון דער ענדעציע, פּראָפ. סטראָנסקי, שטעלט פעסט, אַז דער מינדערהייטס-טראַקטאַט איז נאָר געשאַפען געוואָרען, כדי צו שיצען די מלוכות פון די צו גרויסע אַפּעטיטען פון די מינדערהייטען. נאָך קאָמישער קלינגט די בעהויפּטונג פון געוויסע ענ-דעקעס, אַז דעם מינדערהייטס-טראַקטאַט האָט מען געשאַפען מיט דער כונה, כדי צו קאָנען וואָס גיכער אַסימילירען די מינדערהייטען. די אַלע ענ-דעקישע קאָנצעפּציעס זענען נאַטירליך פאַלש. די דאָזיגע מיינונגען זענען א רעזולטאַט פון די נאַציאָנאַל-שאָוויניסטישע אַפּעטיטען פון די ענדעקעס. די לאָיאַליטעט פון די מינדערהייטען לגבי די מלוכות, איז נישט געווען דער ציל פון מינדערהייטס-טראַקטאַט. עס איז דאָך א פאַרשטענדליכע זאַך, אַז פאַרלאַנגענדיג פאַר זיך רעכט, מוזען די מינדערהייטען אין דער ערשטער ריהה זיין לאָיאַל לגבי דער מלוכה. דאָס איז דאָך אַזוי פשוט און פאַרשטענדליך, אַז צוליב דעם וואָלט נישט נויטיג געווען ערשט צו שאַפען א ספּעציעלען טראַקטאַט.

דאָס פּראָבלעם וועגען דער בעציהונג פון דער מלוכה לגבי די מינדערהייטען בעשטעהט, בכן, נישט אין דער פראַגע פון לאָיאַליטעט, נאָר עס איז נוגע דער פראַגע פון אַסימילאַציע.

אט מאַקע דעם דאָזיגען פּרינציפּיעלען מאָמענט פון גאַנצען פּראָבלעם פאַסט אויף אין דער פולסטער מאָס און פולשטענדיג קלאָר פּרעזידענט מאַסאַריק, ווען ער זאָגט, אַז פאַר א מלוכה איז גענוג, אויב אַלע איהרע בירגער זענען לאָיאַל, און די אַסימילאַציע איז מאַקע איבער דעם נישט נאָר נישט נויטיג, נאָר אויך אומעגליך. און דערביי נעמט ער צו, אַז דער פּרינציפּ פון לאָיאַליטעט ענטשפּרעכט די מאָדערנע הומאַניטאַרע שטרעמונגען". פון דעם דרינגט אַרויס א ווייטערדיגער געדאַנק, אַז א מלוכה איז נישט קיין נאַציאָנאַלע איינהייט, אויב עס געפינען זיך אין איהר פאַרשידענע נאַציאָנאַליטעטען, וועלכע מ'קאָן נישט און מ'דאַרף נישט אַסימילירען, נאָר א ווירטשאַפטליך-פּאָליטישע איינהייט.

דער שאָוויניסטישער נאַציאָנאַליזם רוקט אָבער אַרויס אַנ'אַנדערען אַרגומענט, וואָס איז, לויט זיין מיינונג, אויסערגעוועהנליך וויכטיג און אַפילו דע-צידירענד. ער פרעגט: און וואָסערע נאַציאָנאַלען כאַראַקטער זאָל טראָגען די בעטרעפענדע מלוכה? דער דאָזיגער אַרגומענט, וואָס בילדעט אייגענטליך דאָס פּעהנדעל פון נאַציאָנאַליזם, צעפאַלט זיך אָבער פון זיך אַליין, ווען מיר בעקענען זיך א ביסעל נעהנטער מיט דער געשיכטע, און מיר זעהען, וויפיל הונדערטער יאָהרען די רעליגיע האָט געשפּילט א געוואַלדיגע ראָלע לגבי דער מלוכה. אַמאָל איז רעליגיע געווען פאַר דער מלוכה דאָס איינציגע, וואָס היינט דער נאַציאָנאַליזם.

דאַן, אין מיטעלאַלטער האָט מען גע-מיינט, אַז אָהן רעליגיע און זיין פון א פּאָליטיש געוועהר, קאָן די מלוכה נישט עקזיסטירען. ווער עס האָט געהערט צו אַנ'אַנדערער רעליגיע, ווי די פון דער הערשענדער מעהרהייט, דער איז געווען א שונא פון דער מלוכה און מ'האָט איהם פאַרברענט אויפ'ן שייטערהויפען. און דאָך זעהען מיר היינט, אַז נישט פאַרלירענדיג גאַרנישט פון איהר חיונקייט, פון איהר לעבענס-קראַפט, האָט די רעליגיע - להלוטין אויפגעהערט צו זיין א פּאָליטיש ווערקצייג ביי דער מלוכה.

די מלוכה האָט פּראָקלאַמירט דעם פּרינציפּ פון פולשטענדיגע רעליגיעזע גלייכבערעכטיגונג און דער פּרינציפּ — ליידער נישט אומעטום — איז איינגע-פיהרט געוואָרען אין לעבען. נישט די רעליגיע האָט דערפון געליטען, און נישט די מלוכה ליידט עפּעס דערפון. לעהר קעהרט, די רעליגיע האָט דערפון געוואָנען, וואָס זי ווערט נישט אויסגענוצט צו די אימפּעריאַליסטישע צילען פון דער מלוכה, און די מלוכה האָט אויך דערפון א נוצען, ווייל זי בעפרייעט זיך מיט איהר נאָמען מיט אונטערדריקען אַנדערש-גלויבענדע.

די מאָדערנע מעהרונג פון דער נאַציאָנאַלער אידעע, וואָס שטרעבט אָפּ-צוזונדערן און צו בעפרייען די נאַציאָנאַלע אידעע פון ביזנעסלען און צווישען שאָוויניזם, די היינטצייטיגע מעהריגע וועגען דער אידעע פון נאַציאָנאַליזם פּרעדיגט דעם פּרינציפּ, אַז די ענטוויקלונג פון דעם נאַציאָנאַלען פּראָבלעם לגבי דער מלוכה, מוז געהן אויף דעם איינציגען וועג, אויף וועלכען עס איז גע-גאַנגען די רעליגיע אין בעצוג צו דער מלוכה, ווען מען עס קלינגען היינט מאָדערנע די ווערטער פון פּרעזידענט מאַסאַריק, אַז די אַסימילאַציע פון די מינדערהייטען איז נישט נויטיג, און אין אייגענליך און נישט-עטיש און אַז פאַר דער מלוכה איז פולשטענדיג גענוג א לאָיאַלע בעציהונג מצד די בירגער — דער זאָל זיך קלאָר מאַכען, אַז מיט א פּאָר הונדערט יאָהר צוריק האָבען די מלוכות בעשטראַפט מיט פייער און שווערד די אַנדערש גלויבענדע, וואָס היינט וועט עס אַפילו דער גרעבסטער רעאַקציאָנער בעטראַכטען פאַר א באַר-באַריזם.

מיר דערנעהנטערען זיך צו דער צייט, ווען די אינטעליגענץ און שפּעטער דער גאַנצער כלל וועט פאַרשטעהן, אַז נאַציאָנאַלע אַסימילאַציע איז דאָס איינציגע, וואָס רעליגיעזע אַסימילאַציע — נישט נויטיג, אוממעגליך און נישט-עטיש.

פולע און פולשטענדיגע נאַציאָנאַלע גלייכבערעכטיגונג וועט זיין אזא קלאָרע און זעלבסטפאַרשטענדליכע זאַך, אַזוי ווי עס איז היינט זעלבסטפאַרשטענדליך רעליגיעזע גלייכבערעכטיגונג.

די מלוכה וועט דאַן אויפהערען צו זיין דער שומר און זשאַנדאַרם פון דער נאַציאָנאַלער אידעע, פּונקט ווי זי האָט אויפגעהערט צו זיין גאָט'ס קאַזאַק.

—=080=—

דער שטרייק אין דער אַטאָמען-וועלט

(פעליעטאָן)

פון ישראלי

„די וועלט בעגעהט זעלבסטמאָרד" — אָט דאָס איז די טרויעריגע בשורה, וואָס עס ברענגט אונז דער בריטישער אַסטראָנאָם סיר אַרטור סטענלי עדינגטאָן.

סיר אַרטור האָט אַריינגעקוקט (?) אין דער וועלט פון אַטאָמען און אויס-געפונען, אַז זיי פאַרשווענדען זייער גאַנצע ענערגיע און שטאַרבען אויס איינציג ווייז. עס פאַרשטעהט זיך, אַז אויב די אַטאָמען וועלען אָנהאַלטען זייער זעלבסט-מאָרד עפּידעמיע, וועט מיט דער צייט אַלצדינג אונטערגעהן: ווארים אַלץ אין דער וועלט איז דאָך א צוזאַמענזעצונג פון אַטאָמען און אַז די אַטאָמען האָבען זיך גענומען צו „זעלבסטמאָרד", מעג די וועלט אָפּזאָגען א רבנן קדיש נאָך זיך אַליין..

אָבער איידער מ'זאָגט א רבנן קדיש דאַרף מען פּרובען נעמען א שטעלונג קעגען די אַטאָמען. מען דאַרף מיט גוטען און מיט בייזען זעהען ווירקען אויף זיי, אַז זיי זאָלען נישט אונטערגראָבען אונזער וועלטעל.

ווער זענען די אַטאָמען און וואָס איז זייער יחוס?

די אַטאָמען האָבען זיך געמאַכט א שם אין דער וועלט דערמיט, וואָס קיינער האָט זיי נאָך נישט געזעהען, אַפילו נישט סיר אַרטור סטענלי עדינגטאָן. זיי האָבען דעם כבוד צו זיין דאָס קלענסטע און אומטיילבאַרע טיילעכל אין אונזער אוניווערז די לעצטע יאָהרען, האָט מען שוין אַפילו ביי די אַטאָמען צוגע-נומען די „בכורה" פון קליינקייט און אומצוטיילבאַרקייט, ווייל עס האָט זיך שוין געשאַפען א טעאָריע, אַז נאָך קלע-נער פון די אַטאָמען זענען די עלעקטראָנען און מאָלעקולען. מ'זאָגט אונז שוין, אַז אַן אַטאָם איז גאָר ניט מער און ניט ווייניגער ווי א גאַנצע וועלט פאַר זיך, א גאַנ-צע זונען סיסטעם. ס'דאַרף דיינען אַז יעדער אַטאָם איז א ערד מיט זיין לבנה און מיט שטערען. אויף דער אַטאָמען ערד וואוינען מסתמא מאָלעקולען מענ-שען, וואָס זענען איינגעטיילט אין יו-דען און גוים, שוואַרצע און ווייסע, געלע און רויטע, אַרבייטער און קאַפּיטאַ-ליסטען, „רעכטע" און „לינקע". ווען עס זאָל זיך איינגעבען אַריינצוקוקען אין דעם אַטאָמען קעניגרייך, וואָלט אַפשר נישט געווען שווער אויסצוגעפינען, פון וואַנען עס נעמט זיך די איצטיגע זעלבסט-מאָרד עפּידעמיע אין יענע אומזיכטבאַ-רע און אומזעהבאַרע וועלטען. מעגליך אַז אויך דאָרט זענען פאַרהאַן א קאָניונק-טור קריזיס אַליין און לעצטענס געפאַלען און מאַסען מאָלעקולען האָבען פאַרלי-רען אַלץ, וואָס זיי האָבען געהאַט אַזוי, ווי זיי האָבען מעהר נישט קיין רעזערווע קאַפּיטאַל פון ענערגיע, אויף וועלכען עס זאָלען אָנוואַקסען פּראָצענטען, זענען זיי דערי-בער געוואָרען געצוואונגען צו לעבען פון דעם קרן און פאַרשווענדען דאָס לעצ-טע ביסעל ענערגיע, וואָס זיי האָבען נאָך אָפּגעשפּאָרט פון די גוטע צייטען...

אין דער אַטאָמען וועלט פאַרגעהט מען זיך מיט איין סאָרט טעמפּעראַמענט, ווי עס פאַרזיכערען אונז די געלעה-רטע. זייער טעמפּעראַמענט איז, צו פּראָדו-צירען ענערגיע. אָהן ענערגיע קאָן די וועלט נישט לעבען. ווען מען זאָל, למשל, ביי די קוזיסטען אין רומעניען צונעמען די ענערגיע, וועלען זיי ווערען אומפעהיג צו מאַכען פּאָגראָמען, אָהן פּאָג-ראָמען קאָן רומעניען קיין מדינה נישט זיין. פון אָט דעם משל קאָן מען זיך שוין פאָרשטעלען, וואָס עס וועט פּאַסירען, ווען דאָס לעצטע ביסעל ענערגיע וועט אויסגעשעפּט ווערען. אַפילו די אַנטיסעמי-טישע בעלעמלאַך קאָנען אויך אָהן ענער-גיע נישט לעבען און ווען די אַטאָמען וועלט זאָל אויפהערען פּראָדוצירען ענערגיע, וועט אַפילו שטיצע פון א פּאַר-טיי אויך נישט קענען האַלטען ביים לע-בען די אַנטיסעמיטען..

מוז מען דערווייל נעמען א שטעלונג קעגען וועמען — אָט דאָס איז טאַקע די פראַגע. די לעצטע פאָרשונגען פאַרזיכערען אונז, אַז עס זענען נישט די אַטאָמען אַליין, וואָס פּראָדוצירען ענערגיע. נאָר די עלעקטראָנען, און די לעצטע זענען אומפאַרענטפערטליכע מיטעלאַלטער (?), און פאַר-גלייך מיט די ערשטע. און איך וויל מעל איז עס, ווייזט אויס, אַזוי אויסגע-אַרבייט, אַז די גרויסע און שטאַרקע עסען די קליינע, וואָס עס פּראָדוצירען די קלייניגע און שוואַכע. מיר קענען זיך אָבער משער זיין, אַז די פיל עקספּלוי-אַטירטע עלעקטראָנען זענען לעצטענס צום שכל געקומען זיך נעמען אָרגאַניזי-רען און אָנגעהויבען אונטערגראָבען. ווער ווייסט אויב דאָס איז נישט דער איינפלוס (?) פון מאָסקווע? און ווער ווייס אויב גאַנדי האָט דאָרט נישט עפּעס א ראַנג?

עס איז מעגליך, אַז אין דער עלעקטראָ-ראָנען וועלט איז מען לעצטענס נעוואָר-רע געוואָרען. וואָס די רייכע וועלטען מוזען אויף מיט דער ענערגיע, וואָס זיי פּראָדוצירען מיר שטעלען, זיך, למשל, פאַר וואָס עס טראַכט א מאָלעקול, ווען ער זעהט, ווי אַזוי מען (גאַרטשען) זאַכען אין דער מענשען וועלט. ס'איז נעגוג אַז א עלעקטראָן זאָל כאַפּען א קוק ווי אַזוי א מענש זעצט זיך אַוועק א"יה א גאַנצע נאַכט שפּילען אין קאָר טען און וויפיל ענערגיע ער פאַרשווענד-דעט יערבניי, אין נאָכ'ן ער, דער עלעקטראָן, נעמט שוין די קשיה: „ליי אני עמל" צוליב וועמען לאָד איך זיך אויס פון די כחות, פּראָדוצירענ-דיג ענערגיע, צוליב אָט דאָס-אָ?"

מיר קאָנען זיך פאָרשטעלען, וואָס אזא פאַרשפּרייטערונג פון אומפאַריינד-קייט האָט אָנגעמאַכט אין דער אַטאָמען וועלט דאָס פאַפּעריגע: דעם זין פון לע-בען טויט, דעם קוואַל פון ענערגיע. אַזוי איז עס ביי מענשען און אַזוי איז עס, מסתמא, ביי די עלעקטראָנען אויך. איצט האָלט עס דערביי, אַז אין דער אַטאָמען וועלט פּראָדוצירט זיך מעהר נישט קיין נייע ענערגיע און אַזוי ווי די אַלטע מוז זיך ווען נישט אין אינ גאַנצען אויסשעפּען קאָן דערביי קומען א טאָג, ווען די גאַנצע ענערגיע פון דער וועלט וועט אָפּשטאַרבען און דאַן — נגוד באַי וועלט?

דאַרף מען, הייסט עס זעהען נעמען א שטעלונג, ווארים נאָך אַלעמען קאָן זיך דאָך אזא גרויסע און שטאַרקע וועלט, ווי אונזערע זיך נישט לאָזען דיקטירען פון די קליי-ניגע וועלטלעך... עס וואָלט אפשר גע-ווען א פּלאַן, אַז די גרויסע וועלט זאָל שיקען א שטראָף עקספּעדיציע צו דער אַטאָמען וועלט און איינפיהרען דאָרט א דיקטאַטור.. מען דאַרף נעבען צו פאַרשטעהן די עלעקטראָנען און מאָלע-קולען, אַז די וועלט פאַרטראָגט נישט קיין גאַנגרי מעמאָרען און קיין באָלשע-וויזם אוראי נישט...

מען וואָלט אפשר בעדאַרפט שיקען אהין א צוויטע סוכה קאָמיסיע, וואָס זאָל אונטערזוכען, און וואָס די אומצו-פרידענקייט בעשטעהט. א גרויס פּראָב-לעם איז נאָר, ווי אַזוי פאָרט מען אַריין אין דער וועלט פון די אומטיילבאַרע און אומזעהבאַרע? וועגען אָט דער פראַ-גע וואָלט מען בעדאַרפט רופען א מי-טינג פון אַלע אָרגאַניזאַציעס און מלוכה מענער...

די רויטע אַסימילאַציע אין רוסלאַנד

יוד. אַרבייטער און האַנדווערקער ווערן ניט בעדינט אין זייער מוטער-שפּראַך

מאָסקווע, (יט"א)

די יודישע קאָמוניסטישע צייטונג „עמעס", „שטערן" און „אָקטיאַבר" האָבען ווידער אויפגעהויבען אַן אַלאַרם וועגען דעם, וואָס זינט עס זענען מיט 6 חדשים צוריק ליקווידירט געוואָרען די „יעווסעקציעס" איז די קולטורעלע און פּאָליטישע בעדינונג פון די יודישע אַרבייטער - מאַסען און האַנדווערקער אין זייער מוטער - שפּראַך געוואַלדיג אָפּגעשוואַכט געוואָרען. ביי דער אוקראַינישער 11-טער פּאַרטיי - צוזאַמענפאָהר ביי דער אַלפאַראַנדישער (?) 16-טער פּאַרטיי - צוזאַמענפאָהר — זאָגט דער „שטערן" — האָבען שאַרף אונטערגעשטראָכען די קאָלאָסאַלע פּאָליטישע און קולטורעלע בעדייטונג פון בעדינען די מאַסען פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען אין זייערע אייגענע שפּראַכען. אָבער די סאָוויעטישע, פּאַרטייאישע און פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס קלערען אַפילו נישט פון בעדינען די יודישע אַרבייטער אין יודיש. אַלס אילוסטראַציע צו דער דאָזיגער בעהויפּטונג דרוקט די צייטונג א גאַנצע זייט קאָרעספּאָנדענצען און נאָטיצען, וואָס בעווייזען ווי אַזוי יודיש ווערט איגנאָרירט און ווי וועניג מען אינטערעסירט זיך מיט די קולטור-אַרבייט צווישען די יודישע אַרבייטער. דער „פּעטראָווסקי זאַוואָד" פערמאָגט א ביבליאָטעק פון 20 טויזענד ביכער, צווישען זיי צוויי דריי יודישע ביכלעך. פון איבער טויזענד יודישע אַרבייטער אויפ'ן „רויטען שטערן" שרייבען בלויז 10 מענשען אויף יודישע צייטונגען. דער „עמעס" און דער „שטערן" דערמאָנען די געהעריגע אָרגאַנען און טוער וועגען דעם בעשלוס פון די פּאַרטיי - צוזאַמענפאָהרען און פאָדערן זיי אויף ראַדיקאַל צו ענדערען זייער בעציהונג צו דער אַרבייט צווישען די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען בכלל און צו יודיש בפרט.

—=080=—

רודאלף שילדקרויט

פון **קלארא יאנג**

דאס איז פאר מיר א נאמען, ווי פון איינעם פון די אבות, א הייליגער.

דאס איז געווען אין יאהר 1911 אז ער ארויס פון פיפלס טעאטער און נאך א קורצער פייזע איינגעטראגען אין טאליע טעאטער אויף דער בויערי־סטריט. די דירעקטארען פון טאליע טעאטער זיינען דעמאלט געווען, דוד קעסלער, מאקס ווילנער און בועז יאנג. ער האט אויפגעפירט שעקספירס „קעניג ליר“. דאס איז געווען די ערשטע אויפפיהרונג פון שעקספירס „קעניג ליר“ אויף דער יודישער בינע. איך האב דארט געשפילט די אינגסטע טאכטער קארדעליא. שילדקרויט האט רעזשיסירט און האט זיך בעצויגען צו אונז מיט דער גרעסטער העפלעכקייט, ווי צו קליינע קינדער, אזוי אז מען האט אהם געמוזט פאלגען. ער האט אונז געוויזען, אז מיט פיינקייט און איידלקייט קען מען דערגרייכען אסך מעהר, ווי מיט גאוות. דער עולם און די אקטיארען האבען אהם זעהער ווארעם אויפגענומען. — אבער די אמתע איבערראשונג פאר אלעמען איז געווען „שיילאק“ (דער קויפמאן פון וועניעדיג), וואו איך האב געשפילט שיילאקס טאכטער עסיקא. כ'וועל קיינמאל נישט פארגעסען מיינע הארצרייסענדיגע אויסגעשרייען, ווען שיילאק דערוויסט זיך, אז זיין טאכטער איז פון אהם אנטלאפען. ער לויפט ארויף צו זיך אין שטוב און זוכט און שרייט „עסיקא!“ ער קומט פון דארט מיט א לאמטערן אין האנט, לויפט ארונטער די שטיגען און זוכט און שרייט „עסיקא!“ מען פילט, ווי ער לויפט אוועק ווייט. ווייט אין די גאסען און זוכט און וויינט און שרייט „עסיקא!“ — דאס איז מיט אזוי פיל קונסט און הארץ געמאכט געווארען, אז עס איז ביי יעדען צושויער געבליבען אויף אייביק אין זיין געדעכטעניש. און מיינע סצענעס אין לעצטען אקט, ווי ער נעמט ארויס א וואגשאל, און שטעלט פארלאנגט ער גערעכטיגקייט! — און זיין אנטוישונג, ווען דער ריכטער שטעלט אהם דעם בארינג, אז ער טאר נישט פארגיסען קיין טראפען בלוט און טאר נישט א'ים שניידען נישט אויף א האר ווייניקער, אדער מעהר, ווי א פונט פלייש. זיין פערלאזען דעם געריכט, דאס קען מען קיינמאל נישט פארגעסען. אלע ענגלישע און יודישע קריטיקער האבען אהם שטארק געלויבט פאר זיין ...אלער אויפפאסונג ער האט ... געשפילט אויף דעם אופן, ווי מען שפילט געווענטלעך שיילאקן אלס פראצענטניק, א קארגער, וואס עס האט זיך ביי אהם דערוועקט דער נקמה געפיהל אין זיין שונא. נאר ער האט געשפילט שיילאקן — א בעלעבוס מען יודען, א צעבראכענעם פאטער, וואס מען האט ביי אהם צוגענומען זיין איינציגע טאכטער. הערניק ווי אנדערע יודישע אקטיארען האבען געשפילט שיילאקן, האט שילדקרויט געזאגט:

„ווען מען גיט צו צו שעקספירס א פיעסע, דארף מען צוגיין מיט גרויס אכטונג און דרך ארץ. איך האב שטודירט 8 יאהר, און בין איך האב נישט געפיהלט, אז מיין ארגאן איז שוין רייף דערצו, האב איך נישט געוואגט אויפצוטרעטען. איך בין ביי ארנאלד זאנענטאלס א שילער, א תלמיד, און איך האב [...] געלערנט פון אהם“.

ער האט פיל אוי מיט גרויס אכטונג גערעדט פון זיין לערער, וועגען וועלכען ער האט אונז דערצעהלט אינטערעסאנטע פאסירונגען.

ער האט זיך זעהר גוט פערהאלטען מיט מאריס מאריסאן, אויך א דייטשער שוישפילער, וועלכער האט אויך אין דער זעלבער צייט גאסטראלירט אין איינעם פון די יודישע טעאטערס אויף דייטש. אלע האבען גערעדט יודיש, נאר ער דייטש. ער האט אונז דערצעהלט, ווי זיי זענען בעידע אין זיין חדר געגאנגען, שפעטער צוזאמען שטודירט און געבליבען חברים ביז איין טויט שפעטער. דאס איז געווען א שפיגעל פאר אונזערע אקטיארען צוויי גרויסע אקטיארען, ביידע סטארס, ביידע אויף דעם זעלבען אמפלוא און צווישען זיי איז קיינמאל קיין קנאה נישט געווען, ווי עס טרעפט צאפט ביי אקטיארען.

רודאלף שילדקרויט איז געווען א גרויסער אנהענגער פון דער אקטיארען אוניאן, ער האט נישט אנגענומען קיין אנגאזשעמענט אן דער בעשטימונג פון דער אקטיארען אוניאן. זיין פריינטלעכע בעציהונג צו דער אקטיארען אוניאן האט צו יעגער צייט אסך מיטגעהאלפען דערצו, אז די אקטיארען האבען בעקומען מערער שכירות.

שילדקרויט איז געווען א גוטער פאטער און אויך א גוטער מאן — מען האט אהם זעלטען ערגעץ געזעהען אליין אן זיין פרוי, אדער אן זיין זוהן. אין דער צייט, וואס ער פלעגט גאסטראלירען, האט ער זיך כמעט אין ערגעץ נישט געוויזן — נישט אין קאפע, נישט אין קלוב — נאר זוכט נאך דער פארשטעלונג ווען ס'ענדיגט זיך די וואך פונ'ם סטאר, רענטטמאל פלעגט ער קומען מיט זיין פרוי אדער זיין זוהן אין אקטיארען פערייו, וואו אויסער אקטיארען און זשורנאליסטען און די, וואס ווערען דורך זיי רעקאמענדירט, לאזט מען נישט אריין. דארטען פלעגט ער מיט אונז עסען אונבייסן און פארברענגען ביז שפעט אין דער נאכט.

נאך א אינטערעסאנטע איבערלעבונג האב איך געהאט. דאס איז געווען ווען איך האב מיט אהם צוזאמען געשפילט דוד פינסקיס „אוצר“, ערב מיין אפפארען קיין אייראפע אין יאהר 1912. די פארשטעלונג איז אויסגעפיהרט געווארען פון לויטער ליטעראטען, פון פראפעסיאנעלע אקטיארען האבען געשפילט נאר רודאלף שילדקרויט און איך. אינטערעסאנט איז געווען צו זעהען ווי ער, דער פאטער, רודאלף שילדקרויט, האט זיך געלאזט לערנען פון זיין זוהן, וועלכער האט געשטעלט די פיעסע אליין, וואס ער האט אהם געהייסען, האט ער געהארכזאם געטוהן, — דאס האט אונז געוויזען וואס הייסט דיסציפלין אויף דער בינע.

דוד פינסקיס „אוצר“ איז שוין יענער צייט געווען אויפגעפיהרט אין בערלין אין ריינהארדס טעאטער און איז דארטען דורכגעפאלען.

„דער אוצר“ האט ביי אונז געהאט דעם גרעסטען ביפאל א דאנק רודאלף שילדקרויט. ער האט געשפילט מיט אזא פאטאס, אזוי קונסטלעריש, אז ער האט אלעמען פערכאפט מיט זיך, אפילו מיך, וואס איך בין נאך דעמאלט געווען א אנפאנגערין, האב אינגאנצען פארגעסען ווער איך בין. איך האב זיך געפילט דורך און דורך דעם קברותמאנס טאכטער.

דאס פובליקום און די קריטיקער האבען די פארשטעלונג שטארק געלויבט. דער יודישער ליטעראטען פעראיין האט אונז אויסגעדריקט זיין אנערקענונג דערמיט, וואס זיי האבען אונז פרעזענטירט מיט צוויי גאלדענע מעדאלען מיט דער אויפשריפט „א מתנה פון דעם יודישען ליטעראטען פעראיין“ און דעם דאטום.

אויף דער צווייטען טאג נאך דער פארשטעלונג פון דעם „אוצר“ בין איך אפגעפארען נאך אייראפע און האב שוין לעבער מיט אהם מעהר נישט געשפילט.

ביי ליידען פון העמאראידען, עצירות, רייסענוש אין געדערים, גרימעניש אין די לעבער, שטעכעניש אין דער חוט־השדרה, קלעמעניש אין דער ברוסט, הארץ־קלאפעניש, שווינדעל פאר די אויגען ברענגט דער געברויך פון נאטירליכען
Franciszka Józefa
ביטער־וואסער אנ'אנגענעהמע ערלייכטערונג און אפט אפילו א פולקאמע היילונג.

ווי ס'איז אמאל געפיהרט געווארען די יודישע מלוכה אין ארץ־ישראל

(נאטיצען)

פון **ד"ר ז. קאדיש**

וואס פאר א סארט אדמיניסטראציע איז געווען פארציימען אין דער יודישער מלוכה אין ארץ־ישראל? אויף וועלכען אופן איז זי פערוואלטעט געווארען און וועלכע שטייערן האבען יודען געצאהלט, כדי זי אויסצוהאלטען?

עס זענען דא אין תנ"ך פערשידענע שטעלען וועלכע, גיבען אונז מעהר, אדער ווייניגער אנ'ענטפער אויף די דאזיגע פראגען. אביסעל ווייסען מיר אויך וועגען דעם פון די אויסגעגראבענע שערבלעך פון שומרון, וועגען וועלכע איך האב שוין געשריבען.

פון אט די אלע ידיעות צוזאמען קענען מיר זיך מאכען א שטיקעל פארשטעלונג וועגען דער פערוואלטונג און דער יודישער מלוכה, אדער ריכטיגער: אין די יודישע מלוכות, פערציימען אין ארץ־ישראל.

* * *

צוערשט וויל איך רעדען וועגען די בעאמטע אין דער מלוכה.

מיר האבען אין תנ"ך א ליסטע פון די הויכע בעאמטע אין דוד'ס און שלמה'ס קעניגליכע הויפען (אין שמואל ב, ח, 16־18, 5, 23־26 און אין מלכים א, ד). פון דער דאזיגער ליסטע ווייסען מיר, אז שוין אונטער דוד'ס און שלמה'ס הערשאפט זענען אין קעניגליכען הויף געווען א סארט מיניסטארען, וועלכע האבען געהאלפען דעם מלך פיהרען די מלוכה.

די ווינטיגסטע בעאמטע אין דער מלוכה זענען קענטיג געווען דער „מזכיר“ און דער „סופר“. „מזכיר“ איז דער טייטש דערמאנער. עס הייסט: דער וועלכער האט אלע טאג פארגעבראכט פאר דעם קעניג אין ארומגערעדט מיט אהם אלע ענינים און פראבלעמען פון דער מלוכה. דאס איז, אלזא, געווען א מיניסטער פאר אינערליכע און אויסערליכע אנגעלעגענהייטען צוזאמען. דער „סופר“ איז געווען דער שרייבער, וועלכער האט אנגעפיהרט די קארעספאנדענץ פון דעם קעניג. אין שלמה'ס הויף זענען געווען צוויי „סופרים“. מאנכע געלעהרטע האלטען אז שלמה האט דעריבער געהאלטען צוויי שרייבער, ווייל ער האט געפיהרט זיין קארעספאנדענץ אויף צוויי שפראכען: אויף עגיפטיש מיט מצרים און אויף באבילאניש מיט די מלוכות פון מעסאפאטאמיען.

צווישען די הויכע בעאמטע שטעהען אויך די כהנים ביי די קעניגליכע הייליגטומער, וועלכע דער מלך האט אויסגעהאלטען. אזא קעניגליכער היליגטום איז געווען אין יהודה: דער בית־המקדש פון ירושלים. אין מלכות־ישראל זענען געווען קעניגליכע היליגטומער די טעמפלען פון דן, פון בית־אל און פון שומרון און אפשר נאך אנדערע אויך.

אבער ווינטיגער, ווי די כהנים פון די קעניגליכע היליגטומער, זענען געווען דער אויבערקאמאנדיר פון דעם מאביליזירטען חיל און דער גענעראל פון דער לייב־גווארדיע. אין מלכות־יהודה טרעפען מיר אין די צייטען פון ערשטען חורבן צוויי קאמאנדירען פון חיל: איינעם, וועלכער איז דער קאמאנדיר איבער די קריגס־לייט („פקיד על אנשי־המלחמה“) און נאך איינעם א קאמאנדיר איבער'ן „עם־הארץ“ („שר הצבא המצביא את עם הארץ“). איך האב שוין אבער ערקלערט אין מיין פריהערדיגען ארטיקעל, אז ס'איז נישט קלאר, וואס פאר א סארט צוויי פערשידענע ארמעען דאס זענען געווען די „אנשי המלחמה“ און דער „עם־הארץ“. מיר קענען דעריבער אויך נישט ווסען דעם אונטערשייד און דער בעדייטונג פון די דאזיגע צוויי קאמאנדירען (מלכים ב, כ"ה 19).

איין הויכער בעאמטער אין קעניגליכען הויף האט געטראגען דעם טיטעל „על הבית“. מיר טרעפען אזא בעאמטען שוין אין שלמה'ס קעניגליכען הויף (מלכים ב, ד, 6). דאס איז געווען א מיניסטער איבער דעם קעניגליכען פאלאץ און די קעניגליכע גיטער.

געווען דעמאלט ביי יודען צווייערליי גיטער. געווען פריוואט־אייגענטום און געווען אויך לענדערייען, וועלכע האבען געהערט צום מלך, וועלכע זענען געווען קרוין־גיטער. דער קעניג האט נים געקענט אוועקנעהמען קיין פריוואט־אייגענטום, קיין פריוואטע נחלה פון ביימען, נאר ער האט עס געמוזט קויפען. אט האט דוד, למשל, אפגעקויפט פון א כנעני'שען לאנדאייגענטימער, ארונה היבוס, דעם ארט, אויף וועלכען ס'איז שפעטער געשטאנען דער גרויסער מזבח פון דעם בית־המקדש אין ירושלים. פונקט אזוי האט עמרי, דער מלך פון ישראל, אפגעקויפט פאר מזומן געלד דעם בארג, אויף וועלכען ער האט אויסגעבויט שומרון אלס נייע הויפט־שטאט פאר זיין מלוכה. דער קעניג האט אויך נישט געקענט צווינגען קיינעם אהם צו פערקויפען א שטוק לאנד, א נחלה. דאס זעהט מען קלאר פון דער מעשה מיט דעם ווינגארטען פון נבות היזרעאלי.

דער קעניג האט, אלזא, געקענט זיך איינשאפען נייע מאיאנטקעס ענטוועדער דורך קויפען, אדער אויספיימען, אדער אויך דורך קאנפיסקירען דעם פערמעגען פון עמיצען, וועלכער איז פער'משפט געווארען צום טויט פאר א פערברעכען קעגען דעם מלך. אויך ווען עמיצער האט פערלאזען דאס לאנד, איז זיין הויז און פעלד — געווארען קרוין־אייגענטום. דאס זעהען מיר פון דער מעשה'לע, וואס ווערט דערצעהלט וועגען דער פרוי, וועלכע האט צוליב א הונגער געוואוינט זיבען יאהר אין דעם לאנד פון די פלישתים. דורך פיל מיה האט זי געקריגען צוריק איהר אייגענטום פון דעם קעניג. (מלכים ב,ח).

איבער אט די אלע קרוין־גיטער האט פערוואלטעט דער מיניסטער מיט דעם טיטעל „על הבית“. דער דאזיגער מיניסטער איז ביי אחאב'ן אין הויף געווען עובדיה, וועלכער שפילט א גרויסע ראלע אין די מעשיות פון אליהו הנביא. ביי חזקיה'ן אין הויף איז דער מיניסטער מיט דעם דאזיגען טיטעל געווען שבנא, וועגען וועמען ישעיה הנביא האט אנגעפיהרט א שטארקען קאמף, ביז ער איז אראפגעזעצט געווארען (ישעיה כ"ב, 15־25). מען קען לייכט זעהען פון אט די געבראכטע ביישפילען, וואס פאר א גרויסע ראלע דער מיניסטער פון די קרוין גיטער האט געשפילט אין דער מלוכה.

* * *

מיט וואס פאר א מלוכה־אפאראט האט דער מלך רעגירט איבער דעם לאנד?

שלמה איז געווען דער ערשטער, וועלכער האט איינגעשטעלט ארץ־ישראל אין דיסטריקטען און איינגעזעצט א גובערנאטאר אין יעדען דיסטריקט געווען אונטער שלמה'ן צוועלף אזעלכע ראיאנען, און יעדער גובערנאטאר פון א ראיאן האט געמוזט אויסהאלטען דעם קעניגליכען הויף איין חודש אין יאהר. אזא גובערנאטאר האט געטראגען דעם טיטעל „נצב“, און אונטער שלמה'ן, און מסתמא אויך שפעטער, איז געווען א מיניסטער אין הויף מיט'ן טיטעל „על הנצבים“, וועלכער האט קענטיג געראט דעם אויבערקאנטראל איבער די גובערנאטארען (מלכים ב. ד, 5).

די זעלבינע ארדנונג איז אויך געווען דערנאך אין מלכות־ישראל. ווען ירבעם איז געווארען דער מלך איבער ישראל, איז, ווייט אוים, בלויז דער „נצב“, דער גובערנאטאר פון יהודה, געבליבען געטריי צו דוד'ס דינאסטיע. די איבעריגע גובערנאטארען אבער זענען איבערגעגאנגען צום נייעם קעניג. ירבעם האט, אלזא, איבערגענומען די ארדנונג, וואס ער האט געפונען אין זיין מלוכה און זי ווייטער פארטגעזעצט. עס קען זיין, אז ער האט געמאכט מאנכע ענדערונגען, אבער אין די הויפט־שטריכען איז אין מלכות־ישראל געבליבען די זעלבינע אדמיניסטראציע, וואס דוד און שלמה האבען איינגעפיהרט.

אויך אין מלכות־ישראל טרעפען מיר די זעלבינע איינטיילונג אין ראיאנען, מיט א גובערנאטאר אין יעדען ראיאן. דארט טראגען אבער די גובערנאטארען אנ'אנדער'ן טיטעל. זיי הייסען נישט „נצבים“, נאר „שרי־המדינות“ די דאזיגע גובערנאטארען אין מלכות־ישראל האבען געהאט יעדערער א קליינע טרופענאבטיילונג ביי זיך וועלכע מ'האט גערופען „די יונגעלייט פון די גובערנאטארען“ („נערי שרי־המדינות“). די דאזיגע סאלדאטען האבען, א פנים, געהאלפען די גובערנאטארען רעגירען איבער די פראווינצען. מ'האט זיי אבער גענוצט אויך אין מלחמה. ע ווערט דערצעהלט אין ספר מלכים, אין דעם בעריכט וועגען אחאב'ס מלחמות מיט ארם. אז אין איין מלחמה זענען אט די סאלדאטען פון די גובערנאטארען, 232 אין צאהל, געווען דער אוואנגארד און אחאב האט דורך זיי אפגעהאלטען א גרויסען זיג איבער די אראמעער (מלכים ב, כ).

פון די אויסגעגראבענע שערבלעך פון שומרון ווייסען מיר, אז די דאזיגע „שרי המדינות“ האבען געהאט אונטער־גובערנאטארען, א סארט פריסטאווס, אונטער זיך, וועמענס ווינטיגסטע אויפגאבע איז געווען צונויפצוזאמלען די הכנסות פון דער מלוכה פון די מאיאנטקעס און די שטייער און זייער געגענד.

געווען, אלזא, א גאנצער סיסטעם פון גידרונג אין השכרע און נאך הויכע בעאמטע, וועלכע האבען אנגעפיהרט די רעגירונג אין דעם לאנד און פערוואלטעט אלע ענינים פון ער מלוכה. אבער אזעלכע פיל־ארגאניזירטע מיליטערישע און ביוראקראטישע מלוכות, ווי עגיפטען אדער די גרויסע מלוכות פון מעסאפאטאמיען, זענען יהודה און ישראל קיינמאל נישט געווען.

* * *

וואס זענען געווען די הכנסות אין דער יודישער מלוכה?

געווען א צייט, בעת די מלוכה איז נאר וואס געגרינדעט געווארען, ווען יודען האבען נישט געצאהלט קיין שטייערען. די קליינע הוצאות פון דער מלוכה זענען, ווייזט אוים, געדעקט געווארען פון די קרוין־גיטער און מיליטערישע אויך פון קריגס־רויב. אזוי איז עס, קענטיג נאך געווען אונטער דוד'ן, יעדענפאלס אין דער ערשטער צייט פון דוד'ס רעגירונג.

אבער וואס גרעסער עס איז געווארען די ארגאניזאציע פון דער יודישער מלוכה, אלץ מעהר זענען געוואקסען איהרע הוצאות און אלץ נויטיגער איז געווארען ארויפצולייגען שטייערען אויף די איינוואוינער פון לאנד.

כדי דאס דורכצופיהרען זענען נויטיג געווען צוויי זאכען: ערשטענס האט מען געמוזט צעהלען דאס פאלק; צווייטענס האט מען געמוזט אויפגעבען די פריהערדיגע איינטיילונג לויט משפחות און שבטים מ'האט אנשטאט דעם געמוזט איינטיילען דאס לאנד אין ראיאנען. אט די ביידע זאכען זענען שוין דורכגעפיהרט געווארען אונטער דער רעגירונג פון דוד און שלמה. דוד האט געמאכט א צעהלונג און געצעהלט דאס גאנצע פאלק (שמואל ב, כ"ד), און שלמה האט איינגעטיילט דאס לאנד אין פראווינצען.

די שטייערען, וואס מ'האט געצאהלט דער מלוכה, זענען, קענטיג, בעשטאנען פון לאנד־פראדוקטען. פון די אויסגעגראבענע שערבלעך פון שומרון ווייזט עס אויס, אז מ'האט געצאהלט שטייערן מיט וויין און אייל. דער גובערנאטאר, דער „שר המדינה“, האט צוגעשיקט כלי בען פון זיין דיסטריקט די שטייערען און זיי אפגעשיקט דערנאך אין דער הויפט־שטאט, אין קעניגליכען הויף. מיט די פראדוקטען איז מיטגעשיקט געווארען א צעטעלע, עם הייסט: א בעשריבענער שערבעל, אויף וועלכען עס איז געווען פערציכענט, אז אין דעם און דעם יאהר ווערט געשיקט פון דעם און דעם אר"ט צו דעם און דעם בעאמטען א לאגעל וויין (אדער אייל), קרעדיטירט צו דעם און דעם.

מ'האט, ווייזט אוים, געצאהלט דער מלוכה א צעהנטעל פון דער איינגנאהמע (מעשר); און אזוי ווי מ'האט נאך בעדארפט צאהלען „מעשר“ אויך צום היילינטום. האט דער פויער געמוזט אוועקגעבען א גאנצען פינפטעל פון זיין הכנסה. מיר ווייסען אויך פון א געווי־

(ענדע — זייט 11)

עס כאפט א ציטער...

(פליודערייען סתם אין דער וועלט אריין)

פון **גראף־קאלי**

עס טרייסעל'ט די ערד זיך, עס ציטערט וואס מעהר
איטאליען, די שעהנע מדינה,
דא העלפט קיין פאליטיק, דא העלפט קיין געוועהר,
דא העלפט נישט קיין העלד מוסאליני...
עס פלאצען די טעמפלען מיט שרעק און מיט גרויל
וואס דיכטער זיי פלעגען בעזינגען,
די ערד האט געעפענט איהר שרעקליכען מויל,
די גאנצע קולטור איינצושלינגען..
דאס לאנד פון ציטראנען, פון זינגער און קונסט,
עס ליגט איצט פער'צער'ט, ווי אנ'אבל
עס הענגען די פידלען פערטרויערט, פערשטומט,
ווי אמאל ביי די טייכען פון בבל...

נו, רבותי, דארף מען זונדיגען? דארף מען איינרייסען א וועלט? אין צוגעם עס אנשטעקען דעם, וואס די שטיפערקע — די נאטור, האט א שטיף געטוהן אין מוסאליני'ס מלוכה... א שטיף געטוהן אויף א פאר סעקונדען און גיט נאר א קוק! טויזנטער געהרגעטע. צענדליגער טויזנטער פערוואונדעטע איינגעפאלענע הייזער, קירכען, פאלאצען, און שטעט זענען אויסגעגליכען געווארען מיט דער ערד. וואס איז געשעהען? — גארנישט, אנ'ערד ציטערניש אין דער סביבה פון נעאפאל.

עס וויל זיך קוקען פאר געלעכטער — מיינט נישט, חלילה, איך זיך משוגע געווארען. — געהען זיך ארום מענשען, די קעפ פארויסען, א קליינינקייט: מוסאליני! איטאליע'ס גרעסטער העלד! און מען קלינגט מיט'ן שווערדל, אז א ציטערניש נעהמט ארום אייראפע. אין מענשען שפילען זיך אין פאליטיק. און יעדער איז ביי זיך אזוי זיכער און פלוצלינג... גאדור! די נאטור, די קאפריזנע, ליידענשאפטליכע מאמע, האט זיך נאר איין שפיל געטוהן און גאנצע יאהרהונדערטער קולטור איז אפגעמעקט געווארען פון דער ערד. און מיליארדען יענען אין איין סעקונדע בעגראבען געווארען. און ארבייט פון גאנצע דורות יענען פערניכטעט געווארען. מוסאליני! וועט דאס אראפלאזען די נאז! ווי מיינט איהר, רבותי, האט דאס א בעדייטונג פאר דער פאליטיק?

די ערד האט ציטער געטוהן און אייראפע וועט זיך בערוהיגען אבער צו וועט מען דערפון עפעס לערנען?...

נו, אין דייטשלאנד? ווייזט אויס, אז איך בין מאקי אביסעל משוגע געווארען — איך געה איך שרייבען א פאליטישען ארטיקעל איבער אייראפע...

הכלל רבותי, ס'איז נישט פרעהליך! כ'איז שבת חזון, נישט נאר ביי אונז, נאר אויף'ן גאנצען כדור הארץ.. אפילו אין מצרים.

פון דעם וויסטען לאנד מצרים
בלאזט אצינד א היסער ווינד
פרעה, פרעה, טוטאנקאמען
ביישטעהן זאל דיין זכות אצינד
פרעה, פרעה. טוטאנקאמען
בינזט געווען דאך אנ'אידיאט —
שטאט צו בויען פיראמידען
בעסער וואלסט געבוי'ט א פלאט...

פיראמידען האט זיך איהם פערוואלט, אונשטערבליכקייט, און כדי דאס צו דערגרייכען האט ער געמוזט פערשקלאפען א פאלק פון ששים ריבו יודען..

זעהט אויס, אז נישט קיין בילינגער ארטיקעל איז די אונשטערבליכקייט... ימים בלוט מוז פריהער פארגאסען ווערען, פעלדער מיט מענשליכע ביינער מוזען פריהער פארזייעט ווערען...

אט אויף אזא אופן האבען ערווארבען זייער אונשטערבליכקייט די גרעסטע וועלט קאריפייען, אנהויבענדיג פון די רוימענישע אימפעראטארען און אויסלאזנדיג מיט באגדאן כמיעלניצקי און זיין נאכפאלגער פעטליורא'ן...

נאפאליעאן אויף אזא אונשטערבליכקייט!

שעקספיר און באגדאן כמיעלניצקי! ביידע זענען אונשטערבליך, ביידע זענען אריין אין דער היסטאריע, ביידע געהערען די יוגנטשקע, נאאיוועע קינדער אין די שולען, און גימנאזיעס... ביידע זענען אין דער היסטאריע שיער גלייך־בערעכטיגט...

קען נאך זיין א גרעסערער חוזק, א גרעסערע לצנות־פרייבערייט?...

רעדט, וואס איהר ווילט, רופט מיך אן שוטה אדם, נאר — איך האלט אז באלאקיראוו, דער בערימטער לץ פון פיאטער דער גרויסען, און אפילו הערשעלע אסטראפאלער זענען מעהר בערעכטיגט אלס העלדען פון דער היסטאריע, ווי אלעקסאנדער מוקדון און אפילו נאפאלעאן בענאפארט...

זיי, לכל הפחות, האבען קיינעם נישט בעוולעט און אויב זיי האבען אפילו נישט פיל מתקן געווען, האבען זיי, יעדענפאלס, כמו חירבנות נישט אנגעמאכט. און קיינער וועט אויף זיי נישט ראבען צ וקלאגען...

און ווי טוט מיר וועה מיין הארץ, זעהענדיג ווי מיין צוועלף יעהריג מיידעלע, מיט בלו'ע אונשולדיגע אויגעלאך אין בעגייסטערט פון שענקעוויטשעס א העלד — פארפיענטא וואס זיין גאנצער חלום און פערלאנג אויף דער וועלט איז געווען נישט מעהר, ווי ארויפהאקען מיט אמאל דריי קעפ פון שונא אויפן שלאכט פעלד. דריי קעפ מיט איין פאכלע פונ'ם שווערד, ווי זיין גרויסער זיידע, זאל האבען א ליכטיגען גן־עדן, האט געטוהן... פריהער האט דער זעלבער פארפיענטא א נדר געטוהן — נישט חתונה האבען און נישט נעהמען פון פרויען ליבע..

איינמאל, געהענדיג אהיים אויף מיטטאג, זעה איך, ווי מיין טיידעלע לויפט מיר אנטקעגען מיט א שמחה, א גדולה און מיט א שיינענדיגען פנים, אחן א אטעם דערצעהלט זי מיר די גליקליכע בשורה, אז פארפיענטא האט ענדליך זיין חלום פערווירקליכט — ער האט אראפגעהאקט דריי קעפ מיט אמאל פון „גיעפשיוואמשעל“. און דערצעהלט האט זי עס מיט אזא בעגייסטערונג, פונקט ווי איהר טאטא וואלט נעוואונען דאס גרויסע געווינס. א קליינינקייט, פארביפיענטא...

איך האב אפילו געוואלט גלייך א תל מאכען פון איהר העלד. נאר, זעהענדיג איהרע בלויע אויגעלאך און איהר בעגייסטערונג, האב איך אויף איהר רחמנות געקריגען און געשוויגען.

לאז אפ! זי וועט נאך צייט האבען צו ענטוישען זיך אין איהרע העלדען!..

—:0:—

אויף קבר-אבות אין ירושלים

פון **י. ד. בערקאָוויטש**

נאָר אײַער ערשטען בעזוך בײַם כותל מערבי פילט א גאַנצע שורה פון אַלטע מערקווירדיגקייטען, וואָס איהר מוזט געזעהען אין ירושלים, אײַדער איהר געהט אונטער צו בעקוקען זיך מיט'ן נײַעם לעבען פון דער שטאָט. איהר מוזט — נישט דערפאַר, ווײַל אָהן דעם זאָלט איהר נישט מקיים געווען די מצוה פון עולה רגל זײַן נאָר פשוט דערפאַר, ווײַל איהר גאַרט צו זעהען די דאָזיגע ערטער, ווײַל איהר קענט זיך נישט בערוהיגען ביז איהר זעהט זײַ נישט מיט אײַערע אויגען. איהר האָט דערבײַ דאָס זעלטענע געפיהל פון אײַנעם, וואָס איז אין זײַנע מיטעלע יאָהרען צוריקגעקומען בעזוכען דעם לאַנג פערלאָזענעם נעסט פון די ווײַטע קינדער יאָהרען און עס ציהט איהם צו זעהען אַלצדינג, וואָס האָט אמאָל געצערטעלט זײַן קינדעריש אויג: די זונגינע ווינקלען, די שאָטענדיגע באַהעלטענישען, די נידעריגע מאָלינגע דעכער, די אַלטע אויסגעקרימטע פּלויטען... דאָ איז דאָס געפיהל נאָך פײַנער און רײַצענדער, ווײַל אָט דער קינדערישער נעסט איז געווען נישט קײַן ווירקליכער, נאָר א אויסגעחלומ'טער, געשאַפען אין דער יונגער פאַנטאַזיע פון א פערטריקענטען, דאָרשטיגען חדר אינגעל, וואָס האָט זיך געקוויקט מיט די וואונדער בילדער פון דעם וואונדערליכען תנ"כישען פאַטערלאַנד. און דאָס מערקווירדיגסטע דערבײַ איז, וואָס יענע גראַנדיעזע יעהוגנען פון דעם פרײַ שפּילענדיגען קינדערשען דמיון אנטפּלעקט זיך אַצינד פאַר אײַך אין דער זעלבער גראַנדיעזער גרויס, בעליכטען מיט'ן זעלבען אויסטערלישען, הארץ פערכאַפּענדען ליכט, אַזוי אַז איהר האָט די פילשטענדיגע אילוזיע, אַז דאָס אַלץ האָט איהר שוין אײַנמאָל געזעהען אין דער ווירקליכקייט אפשר נעמט זיך דאָס פון דער זעלטענער שילדערונגס קראַפט פון דעם תנ"ך, וואָס האָט מיט זײַן קלאַסיש רעאַליסטישער פשוטות, דורך זײַן קורצען און בעדײַטונגספולען העברעאישען זאַץ, געגעבען זאַכען און געשטאַלטען אין זײַער אײַביגער מענשליך אונמיטעלבאַרער אנטפּלעקונג. און אפשר ליגט דער סוד בעהאַלטען אין ירושלים אַליין, אין איהר צױבערליכער אַטמאָספערישער אויסשטראַלינג, וואו דמיון און ווירקליכקייט שפּילען צוזאַמען, וואו חלומות לעבען אויף דער וואָרד און די וואָהר זעהט אויך אויס ווי א חלום..

אָט שטעהט איהר ערגעץ אין דער הויך און קוקט אראָפּ פערטראַכט אין דעם ברייטען, טיפען, טונקעלען נחל קדרון. די טונקעלקייט נעמט זיך דאָ פון די פינסטערליך בעלויכטענע, הויכע, משונה'דיגע אַלטע פעלזען ווענט, צעקאָרבטע מיט ווײַס אויסגעהאַקטע, וועגען, מיט שאָטענדיגע נישעס און ווינקלען, בעזײַטע דאָ און דאָרט מיט אַלטפערשוואַרצטע טורעמס און דעכער פון געבײַדעס. נאָר פון אונטען, פון דער סאַמע טיפעניש פונ'ם טאָל, פון די ווײַטע, גלאַטע, און רעגען געוואַשענע שטײַנער, שלאָגט מיט טיער זומערדיגער ליכטיגקייט, און מענשליכן שאָטענס גודערען שפּיל אראָפּ אהין, ציהען זיך פאָרבײַ משונה'דיג שטעהענדיגע פּאַרקאַנעס, באַוועגען זיך אילוזיאָניש, ווי ערגיץ אין א ווײַטער, שוין אמאָל געזעהענער וועלט... וואו האָט איהר די דאָזיגע הערליכע וועלט שוין אמאָל געזעהען?.. פון די טונקעלע ווײַטקייטען פון אײַערע מינדער יאָהרען שווימען ארוים העלע, דראַמאַטיש גלוהענדיגע קאַפּיטלען תנ"ך פון דער קעניגליכער עפּאָכע פון ירושלים, אָטעם פערכאַפּענדיגע פּאַסירונגען פון איהר ערשטען געטליכן בענאַכטען בויער און זײַנע לעצטע טראַגישע יאָהרען, בעת ער איז פון איהר פערטריבען געוואָרען דורך זײַן ווידערשפּעניגטען, צעווילדעוועטען זוהן. דאָ, אין די טיפעניש'ן פון נחל קדרון, האָט איהר טיף דורכגעלעבט די טראַגעדיע פון דוד און אבשלום. דאָ אונטען האָט דער אַלטער קעניג זיך געלאָזט געהען א באָרוועסער, א פאַרשמאַכטער, א געבראָכענער און זײַן טיפען שמאָליץ, ער און דאָס געטרײַע פאָלק מיט איהם, און דאָס פרומע געטרײַע קלײַנוואַרג נאָך איהם, און איהר אויך פון הינטען. עס איז מיטגעגאַנגען אויס טיפער רחמנות אויף דער אַלטער שכן פון דעם קעניג, אתי הגתי — א גוי, נאָר א גוטער האַרציגער מענש און דער קעניג האָט זיך אָפּגעשטעלט און מיטען געהען און האָט זיך אָנגערופען צום גוי מיט א געבראָכענער שטים: „אתי הגתי (עס האָט געקלונגען ווי „מיקוטע")! צו וואָס זאָלסטו גערען מיט אונז? דו ביזט א גוי, א פרעמדער — צו וואָס דאַרפסטו נעמען אויף זיך יודישע צרות? פאָלגט מיך, געה בעסער צוריק אהיים!" האָט דער ערהליכער גוי טרויעריג געשאָקעלט מיט דער גרויסער קוטשמע און האָט געענטפערט: „נײן, דאָרעלע קעניג, איך געה מיט דיר סײַ אויף לעבען, סײַ אויף טויט".. האָט דאָס פערנומען אַלעמען בײַם האַרצען און מען איז געגאַנגען און מיטען נחל קדרון און מען האָט געוויינט אַלע הויך אויפ'ן קול — דער אַלטער קעניג, און דאָס פאָלק מיט איהם, און דאָס קלײַנוואַרג נאָך איהם, און איהר אויך פון הינטען..

און אָט לאָזט איהר זיך געהען ארויף צום הר הזתים — צום באַרג פון אײלבוימען, אויך א בעקאַנטער אָרט פון יענע רוהרענדע קאַפּיטלען. דאָ, פון דעם שפּיץ באַרג, האָט זיך דער אַלטער קעניג געבוקט צו גאָט און זיך געזעגענט מיט ירושלים, און אראָפּגעהענדיג אונטען. אויף יענער זײַט, איז ער אַזוי שווער באַלעדיגט געוואָרען מיט הויפּענס ערד און מיט שטײַנער פון זײַן בוטערען פערפאַיעטען שונא שמעי בן גרא.. איצט איז דער באַרג נישט צו דערקענען. אָנגעשטאָפּט זאַפטיגע אײַלבוים בוימער וואַקסען אויף איהם טרוקענע מצבות. דאָס איז דער בערימטער הר הזיתים, וואָס אַלטע פרומע יודישע הערצער ציהען זיך אַהער מיט ניסים בענקשאַפט צו אײַביגער רוה נאָך הונדערט און צוואַנציג יאָהר. ער שרעקט אָבער נישט, ווי א בית עולם, מיט בעהאַלטענער אינטערערדישער שרעק א־דבה, ער ליכטיגט זיך אָפען, הוילעדיג, מיט זײַן קײַלעכדיג בעלויכטענעם קאָפּ, באַקט זיך אַלט בערוהט מיט זײַנע אַלטע נידעריגע מצבות אונטער דער אײַביג הײַסער זון, אונטער גאָט'ס אײַביג שטראַלענדיגען געגאַר; אפשר דערפאַר זעהען אײַך אויס די רויטליך אָפּגעברענטע פּנימער מיט די ירושלים'ער זקנים אַזוי טיף גלויבי אַזוי פילאָזאָפיש בערוהיגט; דער טויט וועקט בײַ זײַ נישט קײַן פּחד. דער טויט מאָלט זיך זײַ ווי א שטילער איבערגאַנג צו דער ליכטיגער אײַביגקייט פון די לויטערע ירושלמ'ער הימלען, ווי א זיסער אײַביגער שלאָף און דער זיסער וויג פון ירושלים'ער זונגיגער הייליגער ערד... איהר טרעפט אמאָל אונטען בײַם הר הזיתים אײַנעם אַזא גליקליכען, ווי ער ווערט ענדליך געטראָגען פון א מנין אַלטע חברים אויף א לײַכטען אָפענעם טראָג בעטעל, זומערדיג לײַכט אײַנגעוויקעלט אין א טלית. און איהר פאַרטראַכט זיך נישט אַזוי וועגען אָט דעם וואָס האָט שוין דערגרײַכט זײַן ציל, ווי וועגען אָט די, וואָס טראָגען איהם צו זײַן ציל. איהר בעוואונדערט זײַערע אַלטע לײַכטע טריט און דעם טיף מענשליכען רוהיגען אויסדרוק אויף זײַערע פרום בעשטראַלטע פּנימ'ער — זאַכען, וואָס אײַך איז שווערליך צו בעגרײַפען..

פון די נידעריגע, אײַנפאַכע מצבות אויפ'ן הר הזיתים נעהט איהר אראָפּ טיפער צום עמק יהושפט און בלײַבט שטעהען פאַר א הויכען, גראַנדיעזען אַלטען דענקמאָל, וואָס יודען רופען איהם „יד אבשלום", און היסטאָרישע פאָרשערדונגען, אַז דאָס איז א שפּעטערדיגע מצבה אויף קברים פון כהנים, וואָס האָבען געלעבט אין די צײַטען פון דעם צווײַטען בית המקדש. און אַזוי ווי דער דענקמאָל איז זעהר אַלט, קוקט אראָפּ צו אײַך פון ווײַטע שטומע דורות. און ווער די כהנים זענען דאָרטען געווען, ווײַסט איהר סײַ ווי נישט, — געפעלט אײַך שוין בעסער צו האַלטען מיט די וואָס זאָגען, אַז דאָס איז דער „יד אבשלום", וואָס ווערט דערמאָנט אין תנ"ך די מצבה, וואָס דער טראַגישער פּרינץ האָט זיך אַליין געשטעלט בײַם לעבען, ווײַל ער האָט נישט געהאַט קײַן זוהן, וואָס זאָל דערמאָנען זײַן נאָמען. און וואָס מעהר איהר קוקט אויף דעם דאָזיגען שלאַנקען, פערשלאָסענעם, שווײַגענדען עדות פון לאַנג אויסגעוועבטע, לאַנג פערשוואונדענע מענשליכע אַמביציע און לײַדענשאַפטען, אַלץ מעהר גיסט ער זיך צונויף אין אײַער פאָרשטעלונג מיט דער אײַנזאַמער געשטאַלט פון דעם בילדשעהנעם, לײַכטזיניגען, טיף פערביטערטען און טיף פערפירטען זוהן פון דוד, וואָס נאָך זײַן טויט האָט איהם דער אַלטער פאָטער אַזוי ביטער בעוויינט.

פון דאָרטען גייט איהר זעהען נאָך מצבות און נאָך קברים. איהר דרעהט זיך ארום דער אַלטער שטאָט ירושלים, ווי א אידענע אום אלול אויף קבר אבות וואָס לאָזט נישט דורך קײַן אײַן מצבה פון א ווײַטען קרוב, זי זאָל צו איהר קרויבײש נישט אַנקלאַפּען. אײַערע בעגלײַטער דערמאָנען אײַך, אַז איהר האָט נאָך נישט געזעהען דעם קבר פון הילני המלכה. הילני המלכה איז געווען א גוי'אישער קעניגין מיט'ן נאָמען העלענע, וואָס האָט זיך אויף דער עלטער מגייר געווען. אויב אַזוי, איז דאָך די מוטער רחל בילער! לאָזט איהר זיך געהען צום טויער פון יפו, נעמט דאָרט א אויטאָמאָביל און פאָהרט צו דער מוטער רחל'ס קבר, אויפ'ן וועג וואָס פיהרט קײַן אפרת, דאָס איז בית להם

איהר טרעפט אַז אויף א שאָפער א אראַבער. אײַערע מיטפאָהרער, וואָס זעצען זיך ארײַן אײַנציגווײַז אין אויטאָמאָביל, זענען אויך אראַבער — אַלע בית לחם'ער קריסטען. בײַ אײַנעם הענגט אויפ'ן קײַטעל פונ'ם זײַגער א שוואַרץ צלמ'על. זײַ האָבען געהערט, ווי איהר האָט גערעדט צום שאָפער העברעאיש — זיצען זײַ אַלע ברוגז'ע קוקען אײַך נישט אין פּנים ארײַן. זעגט איהר זיך מיישב און זאָגט דעם שאָפער א פּאָר ווערטער אויף ענגליש — ווערען בײַ זײַ די פּנימ'ער גלײַך אויסגעלײַטערט, קוקען שוין אויף אײַך מיט שוואַרצע אויגען, בעטראַכטען אײַך אָהן ווערטער. פרעגט אײַך אײַנער פון זײַ, דער וואָס מיט'ן צלמ'על, פאַרזיכטיג, מיט א פּאַזמווען שאָקעל פונ'ם קאָפּ: „ענגליש!" ענטפערט איהר איהם מיט א נעגאַטיווען שאָקעל פונ'ם קאָפּ: „אמעריקאַניש!" ווערען די פּנימ'ער נאָך לויטערער, קוקען שוין אויף אײַך פרײַנדליך, בעטראַכטען אײַך נײַגעריג. מוט אײַך דער ערשטער, וואָס מיט'ן צלמ'על, ווײַך א טאַפּ און וואַגע, פרעגט שטיל לאַסטשטענדיג „קריסטשען?" ענטפערט איהר איהם אויף יודיש: „חס ושלום!" פאַרשטעהט ער נישט גוט דעם בעדײַט פון אזא טיפער פראַזע און קוקט אויף אײַך מיט פרעגענדיג שמײכלענדיגע אויגען. קוקט איהר אויף איהם צוריק אָפען שמײכלענדיג. שמײכלען צו אײַך אַלע קריסליכע אראַבער מיט זײַערע שוואַרצע אויגען חניפה'דיג זיס. ווערט אײַך דערפון שוין אביסעל פריקרע, און איהר דרעהט אויס דעם קאָפּ צו פענסטערל, קוקט אויפ'ן פליענדער ווײַטען זונגיגען שאָסע, וואָס לויפט ארויף באַרג, לויפט צו דער מוטער רחל'ס קבר. נאָר אָט האָט זיך דער אויטאָמאָביל פלוצים אָפּגעשטעלט איהר כאַפּט א קוק אויף רעכטס: דאָ בײַם רער זײַט, עטוואָס טיפער פונ'ם וועג, ווי א אַלמנה איז מיטען פעלד, בלײַבט א ווײַס מײדעל, צוגעדעקט מיט א קײַלעכדיגער ווײַסער יאַרמעלקע. עס גיט אויך א בריח אין האַרצען — איהר האָט דערקענט דאָס ליבע מוטערל לויט די בילדער. איהר שפּרינגט אראָפּ פונ'ם אויטאָמאָביל. די קריסטליך אראַבישע פּאַסאַזשירען זענען, ווײַזט אויס, אנטוישט: איצט ווײַסען זײַ שוין אויף זיכער, ווער איהר זענט... איהר בעצאָהל'ט דעם שאָפער דער אויטאָמאָביל מוט זיך א גליטש ווײַטער צום וועג, איהר כאַפּט אויך אויף זיך האַלבע בליקען פון צוריק ברוגז געוואָרענע אויגען, דאָס מאָל שוין מיט א שוואַרצען פינסטערען גלאַנץ

איהר געהט ארײַן אין פירהויז פונ'ם מויערל. דער ערשטער אײַנדרוק איז פון א פוילישע זומער בײַטאָג אין א הײַמישער אַלטער קלויז. דער ריח איז אויך קלויזערדיג־יאָהרצײַטיג: עס שמעקט מיט א נאָהענטען זיסליכען גערוך פון צושמאָלצענע וואַקסענע ליכט. אויף א באַנק דרימעלט א בחור מיט דיקליכע שטרוי־בלאָנדע פּאות, און א לאַנגער קלײַנשטעטלדיגער „כאַלאַראַיקע" אויז און א קלײַנשטעטלדיג היטעל מיט א דענוק. ס'איז דער שמש. ער הויבט זיך אויף פויל פונ'ם האַרטען געלעגער. קוקט אויף אײַך מיט פערשלאָפענע וואַסערדיגע אויגען, טוט א געניץ, ווײַזט אײַך אויף דער טיר און זאָגט אײַך היימיש־אָפּגעלאָזען:

— נו, איהר ווילט ארײַנגעהן?

איהר טרעט ארײַן אינווענינ. עס כאַפּט אײַך גלײַך ארום א יום־כפור'דיגע אַטמאָספערע — אזוי פיל ליכט ברענען דאָ אין דעם גרויסען האַלב־טונקעלען חדר נשמה־פערלעכער טוקען זיך שטיל אין רויטע, גרינע און בלויע סלאָיעלעך מיט צושמאָלצענער וואַקס. די ווענט

(ענדע זייט 11)

דער „פּראָפעסאָר פון דער ניט-ענטדעקטער וויסענשאַפט"

פון מײַנע רייזע-בעגעגענישען — פון **מאַרק ראַזומני**

זוכענדיג צווישען מײַנע פּאַפּירען דאָס איך געפונען א גרויס קאַרטעל מיט אזא מין מאָרגעם אויפשריפט:

> האַמבורג'ס מערקווירדיגקייט
> מוזייאום פאַר היימאַט און קאָלאָניע
> — רעסטאָראַן —
> די גרעסטע זאָאָלאָגישע און עטנאָגראַפּישע קאָלעקציע אין האַמבורג.
> אייגענטימער: א. ע. מ. האַזע.
> פּראָפעסאָר פון דער נישט-ענטדעקטער וויסענשאַפט.

דאָס דאָזיגע קאַרטעל האָט מיר דערמאָנט אָן אַן אונטערהאַלטענדער בעגעגעניש. וואָס איך האָב געהאַט און דאָס בילד, א בעגעגעניש, וואָס איז ווערט, מען זאָל עס בעשרײַבען.

אז כ'עך לעהרט זיך אָט פון דער העלבוליכטענער און פון ליכט־שײַנענדער „רעפּערבאַהן", דער הויפּט־גאַס פון דער האַמבורגער „סאַנקט פּאַולי", דאָס העלליכטענדיגע און לוסטיגען קוואַרטאַל, וואָס טראָגט דעם נאָמען „פערגעניגונגס־קוואַרטיר פון דער וועלט", דרעהט מען זיך ארײַן און א בנין פינסטערע, קרומע, שמוציגע געסלעך. וואו עס ברענט וואו־נישט־וואו א לאַמטערן. און שפּאַצירט ארום זיך מעהר שאָטענס, ווי ליכט. און איבער די ארומגאַנג און די צוקרומטע, אַלטע צווישעגאַסן הײַזלעך פענסטער ליכט. און ווײַטער שטעהן דרעהען זיך ארום פערגיסענע, פּער־שפּור'טע גאַסען־פרױען און חברה־לײַט מיט ברײַטע מאַראָקען־טרויזערס, מיט אײַביג־צוקלאַפּטע אויגען, וואָס זענען גארנירט מיט בלויע פאַנאַרען.

אין רעכטען פלאַנטער פון אָט די פערדרעהטע געסעלעך ליגט איין געסעל, וואָס איז נאָך ברודיגער, נאָך זינדיגער און נאָך פינסטערער פון די אַנדערע. דאָס געסעלע הייסט „ערוך־שטראַסע". עס האַלט אײַנגאַנצען א פּאָר צעהנדליג מעטער אין דער לענג, אָבער שמוץ און זינד האָבען זיך דאָרט אויסגעלײַגט אויף צעהנדליגער קילאָמעטערס.

בײַטאָג איז די ערוך־שטראַסע געשפּענסטיג, און זי שרעקט די פאַרבײַגעהער מיט איהרע קרומע חושכ'דיגע הײַזלעך, וואָס עס דאַכט זיך אויס, אַז זײַ וואַרפען ארויף א שאָטען אויפ'ן הימעל, און אין די אָווענדען האָט מען נאָר פּחד ארײַנצוגעהן אהין. ווײַל פאַזע די האַלב־חרוב'ע ווענד און איבער'ן הויקערדיגען ברוק בלאָנקענען זיך ארום געפעהרליכע פּערשוינען, און דער צופעליגער פאַרבײַגעהער איז דאָרטען אָפטמאָל נישט זיכער מיט'ן לעבען. דער נאָמען „ערוך־שטראַסע" וואַרפט א שרעק אויף יעדען האַמבורגער.

אָבער מיר איז עטליכע פרײַנד האָט דער נישט שטאַרק שעהנער נאָמען פון דאָזיגען געסעל דאָך נישט אָפּגעהאַלטען און אין אײַנעם אַן אָוונער זענען מיר אוועק אהין, כדי צו זעהען א מערקווירדיגע זאַך — דאָס שענקעל פון דעם „פּאַפּא האַזע".

לאַנג איז אונז נישט אויסגעקומען צו זוכען. באַלד ווי מיר זענען ארײַן אין גאַס, האָבען מיר אין דער רײַהע אויסגעקרימטע הײַזלעך דערזעהען איינס, וואָס איבער זײַן ארײַנגאַנג האָט זיך געדרעהט און ווינד א הענגענדיגער לאַמטערן, און האָט געוואָרפען צוטערדיג ליכט אויף אַן אויפשריפט אויפ'ן וואַנד: „מוזעאום פאַר היימאַט און קאָלאָניעם".

מיר זענען אוועק צו דעם מוזעאום, זענען ארויף אויף א שטײַנערנעם, צודרעהטען גאַנוקעל. און זענען ארײַן אין נידריגען, קלײַנעם טירעלע. בײַם דורכגעהן די טיר האָב איך זיך נישט אײַנגעבויגען, און איך האָב געכאַפּט א שמאַרקען זעץ אין שטערן. עס האָט גאַנץ הויבש וועה געטהון, אָבער ווען איך בין ארײַן אינעווייניג און דערזעהען, וואָס דאָרטען טוט זיך, האָב איך שוין פערגעסען אָן דעם וועהטאָג.

דאָס טונקעל־בעלויכטענע שטיבעלע, וואוהין מיר זענען ארײַן, איז געווען קלײַן, ווי א טעל ומטר'ל, און מיר, די דרײַ ארײַנגעקומענע, האָבען כמעט ווי פערנומען דעם גאַנצען רוים. אַלע ווענט און פאָליצעס און שטיבעלע און אפילו די סטעליע און די פּאָרלאַנגע און די טישלעך און די שטילען זענען געווען בעהאָנגען און בעלעגט מיט אָהן א ברעג וואונדערליכע זאַכען. ארום אונז זענען אין אײַן קאַשע אראָפּגעהאָנגען פון אויבען און פון אַלע זײַטען כל־ערלײַ אָנגעשטאָפּטע חיות און פייגלען און ענדיסען און שלאַנגען, מאַרעלען פון שיפען...

— נאַ, מאַרוכֿען, אײַנגע האַמבורגער גראָנגע!

אין „מאַרוכֿען" האָט זיך געגומען צו דער אַרבײַט: גוסען און מישען, און אין א מינוט ארום האָט זי שוין צוגעטראָגען עטליכע גלעזער מיט גראָג — דער בעליבטער האַמבורגער געטראַנק

קאַנאַטען, זענען געלעגען איבער זײַן גרויסען בויך און צווישען די פליישיגע ליפען האָט ער געהאַלטען א ליולקע און געלאָזען רויך, ווי פון א קוימען.

די פרוי, וואָס איז געזעסען הינטער'ן בופעט האָט געהאַט א ברייט פּנים, א קלײַן נעזעל און קרומע, שפּיציגע אייגעלעך

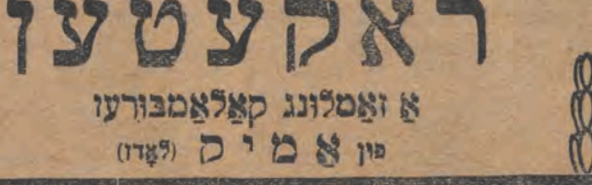

מיאוס'ע פרויען מאַכען זײַערע מענער פאַר דענקער: זײ דענקען תמיד וועגען — שעהנע פרויען..

מען דאַרף נישט טון אַלץ, וואָס מ'קאָן, נאָר קענען אַלץ, — וואָס מען טוט...

ג.נ...

דעם מענשענ'ס שלעכטסטע זײַט איז, ווען ער איז — אײַנזײַטיג..

א פרוי וועט קײנמאָל נישט איבערשלאָגען די רייד פון איהר מאַן, ווען ער רעדט פון — שלאַף..

די לודמירער מויד

א זעהר אינטערעסאנטער און שפאנענדער עפיזאד פון דער :: חסידישער געשיכטע ::

פון יוסף מארגאשעס

(דריטע פארטזעצונג)

דער גרויסער טייך פון חסידות

דער דרך החסידות איז געגליכען צו א גרויסען טייך פון קלארען וואסער. פונקט ווי יעדעס וואסער האט זיין אורשפרונג פון א קליינעם קוואל, וואס ווערט וואס אמאל ברייטער און גרעסער. אזוי איז אויך דאס זעלבע געשעהען מיט'ן חסידות, און דער צייט פון א הונדערט און פופציג יאהר צוריק.

ווען דער גרויסער צדיק, דער בעל שם טוב הקדוש, איז נסתלק געווארען, האט ער איבערגעלאזט הויפט עטליכע תלמידים. אבער כמעט קיין איינער פון זיי איז נישט געווארען קיין רבי פאר זיך אליין, נאר ער איז געווארען א תלמיד און א „גבאי" (און אונטערטעניגער) צו זיין גרויסען נאכפאלגער, דעם מעזעריטשער מגיד, דער רבי'ן ר' בער.

גאנץ אנדערש איז אבער געווען דער פאל, נאך דער פטירה פונ'ם מגיד. זיינע תלמידים האבען זיך צושפרייט איבער דער גאנצער וועלט, איבערהויפט איבער אוקראינע, פוילען, רוסלאנד און די ארומיגע לענדער און זיי האבען באלד ארום זיך געהאט א זעהר גרויסע צאהל אנהענגער, וועלכע האבען זיך געצעהלט אין די פיל צעהנדליגער טויזענדער.

די עקאנאמישע לאגע פון די יודען האט זיך שוין דעמאלט געהאט אויך פיל פערבעסערט. די מלוכות רוסלאנד, עסטרייך און פרייסען, וועלכע האבען זיך געהאט איינגעטיילט מיט'ן פריהערען לאנד פוילען, האבען זיי די לענדער בעסער געפיהרט און די איינוואהנער, א חוץ וואס זיי זענען פיל בעסער פערזיכערט געווען מיט זייער לעבען האבען זיי אויך געהאט א סך מעהר פרנסה און געשעפטען, ווי אין די פריהערע צייטען, און דאס האט זעהר פיל געהאלפען דער פערשפרייטונג פונ'ם גאנצען דרך החסידות, און זיינע פערטרעטער, די רביים.

אויף דער גרויסער און בעוואוסטער „אוסטילער חתונה", אויף וועלכער עס האבען זיך פערהייראט צוויי יונגע קינדער פון צוויי שוין דעמאלט בעוואוסטע חסידישע דינאסטיעס, זענען זיך צוזאמען געקומען דריי הונדערט ווייסע יופעצים, יודען אין ווייסע קליידער, ווי עס האבען געטראגען די חסידישע רביים...

און עס איז דערפאר גאר קיין חידוש נישט, וואס צווישען דער גרויסער צאהל פון ווילכטיגע העכט, האבען זיך אויך אריינגעגעבען מעהרערע פיעל קלענערע פישלעך, וועלכע זענען אבער באלד דערנאך ארויסגעפאלען און זיי האבען נאך זיך נישט איבערגעלאזט קיין זכר, אז זיי האבען אמאל עקזיסטירט...

חנה־רחל ווערט א חסידישער רבי

עס זענען אוועק עטליכע יאהר און אונזער רחל איז נאך אלץ געווען אויף איהר פריהערען שטייגער. זי איז געזעסען אין איהר יחוד שטיבעל, געלערענט אין איהרע ספרים און זיך געגריבעלט אין די ספרי הקבלה, און וועלכע זי האט וואס אמאל מעהר קונה שלימות געווען. מיט גאנץ געמיינע מענשען האט זי כמעט גאר קיין שום פארקעהר נישט געהאט. זי האט זיך אזוי געפיהלט גלייך ווי זי וואלט געלעבט אין אן אנדער וועלט, און גאר קיין שייכות נישט געהאט מיט די פשוט'ע בשר ודם'ס...

דערוויל איז דער פאטער איהרער געשטארבען און ער האט איהר — זיין איינציגער טאכטער — איבערגעלאזט זיין גרויס עשירות.

זי האט פאר זיך באלד אויפגעבויט א נייעם, גרויסען און שעהנעם בית המדרש, מיט א הובשען בעזונדערן צימער פאר זיך אליין און זי האט זיך דארט געפיהרט, פונקט ווי פריהער — געזעסען און געלערנט און אפגעהיט גאט'ס געבאטען — פונקט ווי דער גרעסטער פרומער יוד.

באלד האט זיך פערשפרייט דער שם פון דער „לודמירער מויד" איבער גאנץ אוקראינע, פאדאל און פוילען און אויך אין די ארומיגע פראווינצען.

פלוצים, מען האט נישט געוואוסט, פון וואנען עס האט זיך גענומען, און פון נאהענט און ווייט האבען אנגעהויבען צו שטראמען און צו קומען מענשען קיין לודמיר, מיט'ן איינציגען צוועק צו זעהען און געהאלפען צו ווערען פון דעם דאזיגען וואונדערבארען מיידעל.

און די פיל הונדערטער זענען זיי געקומען. מענער און פרויען, ארעם און רייך, פראסטע מענשען, אזוי גוט ווי גרויסע תלמידי חכמים, און אלע האבען זיי געווארט גאנצע טעג און וואכען, אבי זיי זאלען האבען די גרויסע זכיה אויפגענומען צו ווערען פון דעם הייליגען מיידעל און פון איהר צו בעקומען איהר ברכה און וואונשונגען. און וועלכען זיי האבען געגלויבט מיט דער גרעסטער האפ־נונג געהאלפען צו ווערען און אלע הצטרכות'ן.

פונקט ווי ביי די גאר גרויסע חסידישע רביים פון יענעם דור, וועלכע האבען שוין געהאט א גרויסען נאמען מיט צעהנדליגער טויזענדער חסידים, אזוי איז עס דעמאלט געווען מיט חנה־רחל'ן.

יעדען טאג זענען הונדערטער יודען געשטאנען נעבען דער שוועל פון איהר בית המדרש, מיט קוויטלעך און פדיונות אין די הענד, און אלע האבען זיי געווארט ווען זיי וועלען שוין האבען די זכיה פון איהר אויפגענומען און „גע־ראטעוועט" צו ווערען, ווי עס איז דער מנהג פון די אנדערע גרויסע חסידישע רביים.

קיינער האט נישט געטארט איבער־טרעטען די שוועל פון איהר בעזונדערען צימער, דעם „הדר מיוחד". זי איז געזעסען ביי א פענסטערל, און אזוי האט זי גערעדט און אויפגענומען די חסידים, און ביי זיי גענומען די קוויטלעך און די פדיונות.

דאס זעלבע איז אויך פארגעקומען, אויב עס איז געווען א פארנעהמער גאסט א רב, אדער א רבי, וועלכער האט מיט איהר געוואלט שמועסען און לערנען אדער און דער טיפער חכמה פון קבלה, האט ער געמוזט — גאנצע שעה'ן שטעהען אין בית המדרש, פון יענער זייט פענסטערל, און זי איז געזעסען אינעווייניג און מיט איהם גערעדט.

עס האט איצט שוין גאר נישט לאנג גענומען און זי האט ארום זיך בעקומען א גרויסען קרייז פון אנהענגער און גע־טרייע חסידים, וועלכע פלעגען מיט איהר דאווענען צוזאמען אין איהר בית המדרש, און אין איהר אבגעזונדערטען הדר'ל.

די חסידים פלעגען עסען שבת ביי לאנגע טישען אין איהר בית המדרש און זי האט פונ'ם פענסטערל ארויס גע־זאגט טיפע תורות איבערהויפט זענען די דאזיגע תורות געווען געוואלדיג אין דער צייט פון שלש סעודות, ווען אינ'ם גאנצען בית המדרש איז געווען שטארק פינסטער און עס האט זיך דעמאלט געהערט איהר קול, אלץ שארפער און העכער... די דאזיגע חסידים האבען באלד בעקומען א נאמען „די חסידים פון דער לודמירער מויד".

און פונקט ווי א גרויסער טייך, וועל־כער „צושפילט" זיך אמאל און צו־רייסט זיינע ברעגעס און די גאנצע אומגעגענד ווערט אנגעפילט פון זיינע רייסענדע וואסער'ן, אזוי איז אויך דאס זעלבע געשעהען מיט דער נייער חסידישער רביצין חנה־רחל.

איהר נאמען איז וואס אמאל גרע־סער און בעקאנטער געווארען, זי האט אין דער גאנצער חסידישער וועלט בעקומען א שם ווי די גרעסטע בעלת מופת. מען האט זיך ווייטער אנגעהויבען צו דערצעהלען אזעלכע איבערנאטירליכע זאכען, געגען וועלכע די וואונדער פון די אנדערע חסידישע רביים זענען גאר געווען א קינדער־שפיל. ביים פאלק האט עס געהייסען, אז די „מויד" ווייסט און פערשטעהט אלע מעשה „בראשית" — די סודות פון הימעל און ערד — און אז מיט דעם כח פון דער הייליגער קבלה איז זי אומשטאנד צו טון אזעלכע גרויסע זאכען, ווי קיין אנדערער אינ'ם גאנצען דור..

און זי איז טאקע אין דער אמת'ן געווען א גאר גרויסע מומחה'טע און היילען געפעהרליכע קראנקע. אלס רפו־אות פלעגט זי געבען פערשידענע קריי־טעכער, וועלכע האבען תמיד געהאט דעם בעסטען ערפאלג. און דאס האט נאך פיל מעהר געווירקט, אז איהר אנהענגער־שאפט זאל זיך וואס אמאל מעהר פאר־גרעסערען און וואקסען פון טאג צו טאג.

די גרויסע געגנערשאפט פון די אנדערע רביים

עס איז געווען א זעלבסט פערשטענדליכע זאך — און אנדערש האט מען נאר נישט געקענט ערווארטען — אז דער פלוצימער אויפטריט פון חנה־רחל'ן אלס חסידישער רבי און דאס גרויסע גע־לאף, וואס מען איז צו איהר פונ'ם גאנצען לאנד איבערלאפען מיט קוויטלעך און פדיונות, אז דאס אלעס האט אויף זיך געמוזט צוזעהען דאס געגנערשאפט פון די אנדערע גרויסע רביים.

כאטש כמעט אלע האבען זיי גע־גלויבט, אז זי איז ביכולת צו בעווירקען איבערנאטירליכע זאכען און זי האט גאר גרויסע ידיעות און דער חכמה הקבלה, האבען זיי דאך אלעס מעגליכע אנגעווענדעט, אבי פון איהר אבצוציהען דעם גרויסען קרייז פון איהרע אנהענגער.

איינער פון די ווילכטיגסטע רביים פון יענעם דור, איז געווען איהר הויפט געגנער. ער האט פון איהר חוזק געמאכט און זי נישט גערופען מיט קיין אנדער נאמען, נאר „די מויד". ער האט וועגען איהר געזאגט, אז ווען זי פלעגט — מיט יאהרען צוריק — נאך אפט געהען אויפ'ן בית הקברות, קלאגען און וויינען אויפ'ן קבר פון איהר מוטער, דעמאלט האבען זיך די כוחות הטומאה, די אומ־ריינע גייסטער, אן איהר בעהעפט, און מיט זייער מאכט בעווייזט זי וואונדער..

דאס התנגדות פון די רביים האט איהר אבער זעהר ווייניג וואס געשאדט. די צאל אנהענגער איהרע איז דורך דעם נאך נישט קלענער געווארען און אפילו חסידישע רביים — נאטירליך נישט פון די ווילכטיגערע — פלעגען זיך אפט אריבערלאזען קיין לודמיר, כדי מיט זייערע אייגענע אויגען צו זעהען דאס גרויסע און זעהר זעלטענע וואונדער, ווי א נקבה איז אזוי שטארק געלערנט און די הייליגע ספרים און זי איז אומ־שטאנד צו בעווייזען איבערנאטירליכע זאכען.

אלע חסידישע רביים זענען אבער גע־ווען אין דער פעסטער מיינונג, אז אויב חנה רחל וועט נאר חתונה האבען און

(ענדע — זייט 11)

אימפאטענץ (מענער־שוואכע)

(מעדיצינישער ארטיקעל)

פון ד"ר ה. רוזשאנער (לאדז)

אין „לאדזשער טאגעבלאט" איז אנ־מאל בערוהרט געווארען א זעהר אינ־טערעסאנטער ענין, נעמליך: וואס דאר־פען עלטערן ענטפערן זייערע קינדער אויף פראגע: פון וואנען עס נעהמט זיך א קינד? — עס איז אויך לעצטענס אנטשטאנען א לעבהאפטע דיסקוסיע אויף דער טעמא אין וואכענבלאט „עווא". אין דער דיסקוסיע האבען אנטייל גענומען פיל בעריהמטע פערשטעהער פון דער מעדיצינישער, ליטעראר׳ישער און פעדאגאגישער וועלט. און ווירקליך: דעם קינד'ס מוח בעשעפטיגט אונבעוואוסטזיניג די דאזיגע פראגע און זעהר ריכטיג האט געהאנדעלט א רעדאקציע, בעגעבענדיג די שפאלטען פון בלאט, אויפצוקלערען דאס דאזיגע ווילכטיגע פראבלעם.

די סעקסועלע פראגע איז זעהר א דעליקאטע טעמע, וואס איז נאך ביז היינט פערהילט מיט א נעבעל שלייער פון שטילשווייגען. און אזא לא־גע האבען זיך אויך געפונען ביז'ן אנ־הויב פון XX־טען יאהרהונדערט די ווענערישע קראנקהייטען, ביז ענערגישע בעמיהונגען פון פערשטענדליכע יחי־דים האבען געצוואונגען די געזעלשאפט צו פעראינטערעסירען זיך און ארויסצו־ציהען די דאזיגע פלאג פון דער מענש־הייט אויף דער טאג ליכט. די לעצטע 20 יאהר קענען אין דעם פרט שטארק גערוהמט ווערען פאר'ן פערדינסט ארבעט צווישען דעם שלייער פון שווייגען. אויב די צאל ווענערישע ערקראנקונגען האט זיך בעדייטענד פערקלענערט, מוז דער דאזיגער גרויסער פערדינסט צוגע־שריבען ווערען קודם כל די מענשען, וועלכע האבען מיט ווארט און שריפט געקעמפט פאר'ן אויפקלערען די דאזיגע קראנקהייטען, וואס עס האט ערמעג־ליכט א פריהצייטיגע און געהעריגע הייל־לונג.

א ביסעל אנדערש שטעלט זיך פאר די סעקסועלע פראגע. מען מיינט, אז אויב די יוגענד איז ווייניג, אדער אינגאנ־צען נישט בעקאנט מיט סעקסועלע אנגע־לעגענהייטען. איז דאס א בעווייז פון זי־טען ריינקייט און אנשטענדיגקייט...

ליידער אבער האט די אונבעוואוסט־זיניגקייט אין געזעלשאפטליכען און סעק־סועלען לעבען אפט גאנץ טרויעריגע רע־זולטאטען דערפאר טאקע האלטען מיר, אז דאס בעלויכטען געוויסע אנאמאלי־עס, וועלכע טרעפען זיך אפט, וואס אין א גרויסער מאס איינשפארען נישט נוי־טיגע ענטוישונגען ביים ארויסטרעטען אין פאמיליען לעבען.

אויב די פראגע פון פרוכטבארקייט דארף אויף וועלכען ס'זאל נישט זיין אונשעדליכען אופן אויפגעקלערט ווערען פאר קינדער, איז א פשוטא שוין, אז ערוואקסענע פערזאנען מען זאל פאר זיי בעלויכטען די זעלבע פראגע, אויך פון איהר נעגאטיווען זייט. איך מיין דא ליידען, וועלכע זענען בעקאנט אונטער'ן נאמען „אימפאטענץ".

אימפאטענץ — דאס איז א זוכמי־נער טערמין פון דער מעדיצין. גראף. פונקט פון בערלינער אוניווערזיטעט האט א מאל אנגעהויבען זיינע א פרע־לעקציע איבער סעקסואלאגיע מיט'ן פערגלייכען דאס געשלעכטליכע לעבען פון א מענשען צו די אקס פון כדור הארץ: ליטעראטור, קונסט, דיפלאמאטיע מיט אין ווארט: אלץ דרעט זיך ארום דעם געשלעכטליכען לעבען; עס איז, אלזא א פערשטענדליכע זאך, אז אויב די דא־זיגע אקס טוט זיך א וואקל, אויב די גע־שלעכטליכע פונקציעס ווערען געשטערט מוז דאס זיך בלי ספק אפרופען אויפ'ן גאנצען מענשליכען ארגאניזם.

א גענומען דאקטאר איז נישט שווער אונטערצושיידען דעם אימפאטענט (ליי־דענדע אויף אימפאטענץ) פון אנדער ליידענדע שוין אין ערשטען אויגענבליק: א פאציענט, וועלכער האט איבערגעטרע־טען די שוועל פון קאבינעט מיט א מינע פון פערלעגענהייט און מיט אראפגעב־לאזטע אויגען און ער ענטפערט נישט באלד אויף די געשטעלטע פראגען — איז טויב פון א קראנקען, ביי וועלכען די געשלעכטליכע ספערע איז נישט אין ארדנונג, פאקטיש, אדער בלויז אין זיין אימאגינאציע.

אימפאטענץ בעדייט די אונמעגליכ־קייט אויסצופיהרען נארמאלע געשלעכט־ליכע פונקציעס. מען אונטערשיידעט צוויי קארדינאלע גרופען: אימפאטענץ ווען די פערזאן איז נישט פעהיג צו שאפען נאך זיך א דור, און אימ־פאטענץ ווען דער מענש קען נישט אויספיהרען דעם געשלעכטלי־כען אקט.

אין היינטיגען ארטיקעל וועלען מיר זיך פערנעהמען מיט'ן ערשטען סארט מענער שוואכע, איבערלאזענדיג דעם אנ־דערן טיפ — אויף א צווייט מאל.

עס איז א פערשטענדליכע זאך, אז כדי עס זאל קומען אויף דער וועלט א קינד, מוזען די עלעמענטען פון מוטער, ווי פון פאטער ווי געהעריג דאס גורם זיין. איך ווידערהאל. אז דאס איז אזוי ווייט פערשטענדליך, דאס שרייבען וועגען דעם וואלט פשוט געווען קינדעריש. וואס זעהען מיר אבער אין טאג טעגלי־כען לעבען?

א יונג פאר פאלק, נאך די ערשטע חדשים צוזאמענלעבען, ווען די הארמאניע איז מיט גארנישט געשטערט געווא־רען, הויבט ענדליך אן צו בעאומרוהיגען זיך, וואס די פרוי שוואנגערט נישט און דא הויבען זיך געווענליך אן נישט פער־שטענדליכע שיקאנעס בנוגע דער יונגער פרוי. פארוואס מען האלט עבעס גראד איהר, דער פרוי, אלס די סיבה פון קינ־דערלאזיקייט איז נישט בעוואוסט. עס הייבט זיך אן א וואנדערן צו דאקטוי־רים. אזוי ווי ביי א גוטען ווילען קאן מען שטענדיג געפינען א מום, געפינט מען טאקע. איינער פערשרייבט בעדער, א צווייטער מיינט, אז עס איז נויטיג א פערבייטערונג פון דער געבער מוטער, א דריטער זעהט די ישועה אין אנדערע מאניפולאציעס. דאס אלץ פיהרט אויס די „שולדיגע" מיט שטילער רעזיגנאציע אבער „אין וועסטען ניכטס נייעס" — קיין קינד זעהט מען אלץ נישט.

מען וואנדערט פון קלענערע צו גרע־סערע דאקטוירים, ביז עס פאלט איי־נעם איין צו פער־אינטערעסירען זיך מיט'ן צווייטען צד אויב דאס אונטערזוכען דעם מאן וואלט אבער פארגעקומען שטענדיג, און יעדען פאל פון קינדער־לאזיגקייט. און סאמע אנפאנג, וויפיל צייט, ענוים, עגמת נפש וואלט מען זיך פערשפארט. אזא אונטערזוכונג איז אין יעדען פאל פון קינדערלאזיגקייט נישט נאר געוואונשען, נאר איז ממש א נויט־ווענדיגקייט. די דאזיגע אונטערזוכונג וואס מוז זיין אדורכגעפיהרט שפעטס־טענס אין א 20 — 30 מינוט נאכ'ן ארויסבעקומען די זרע, בעווייזט צי די מענער זאמען געפינען זיך אין איהר, צי זייער צאהל און בעוועגליכקייט איז א גענוגענדע.

אפט אפילו זעהר אפט טראגט דא טאקע דער מאן די שולד, זיינע בעשטאנד טיילען געפונען זיך נישט אין אזא צו־שטאנד, כדי צו זיין בכח אפילו, ווען די פרוי איז פולשטענדיג געזונט, גורם צו זיין די בעפרוכטונג און דאס לעבען פון א קינד. מיר מוזען דא אנווייזען, אז די הויפט סיבה פון נישט נאר־מאלען זרע בעשטאנד און פון אפוועזנ־קייט פון די מענער זאמען איז טריפער. דאס דאזיגע „אונשולדיגע קרענקל" וואס ווערט דורך א סך מענשען אפילו איגנא־רירט און אינגאנצען נישט פערערכענט אלס א קראנק־הייט, ווערט אין געוויסע פאלען (10%) די סיבה פון האדען ענטצינדונג, אזוי ווי בעוואוסט, שטעלען די האדען מיט זיך פאר די דריזען, וואס פראדוצירען מע־נער זוימען. ווען א טריפער ווערט גע־היילט נישט דורך פאכמענער, אדער ער ווערט פערנאכלעסיגט דורך קראנקען גופא, ענטשטעהט אפט אנ'אנצינדונג פון די דאזיגע ארגאנען. די מענער זוימען זענען אפילו אויך נאך דער אנצינדונג פארהאן, נאר די דאזיגע אנצינדונג שפילט די ראל פון א מעכאנישער שטע־רונג, פון א גרויסען אבן נגף אויפ'ן וועג וועלכען די מענער זוימען דארפען אדורכ־מאכען צו זייער ציל.

עס זענען אויך פארהאן אנדערע סי־בות, וואס רופען ארויס דאס פעלען פון מענער זוימען, ווי למשל, סיפיליס, א אומגעבוירענע נישט ענטוויקלטקייט פון די האדען א. ד. גל.

אויף יעדען פאל מוז מען געדענקען וועגען איין זאך און דערויף אלט לעגען, דהיינו — אין פאל פון קינדערלאזיגקייט זאל דער ערשטער, וואס דארף אונטערזוכט ווערען, זיין דער מאן, און נאר אין פאלען, ווען עס איז פעסטגע־שטעלט, אז פון זיין זייט איז נישטא קיין שום שטערונג, דארף מען אנהייבען קורירען די פרוי.

עס פאסירען פאלען, ווען די פרוי הויבט ערשט אן שוואנגערען אין א יאהר צוויי און אפילו דריי ארום. מען מוז אבער מסכים זיין, אז אויב נאך 4 יאהר נארמאל צוזאמענלעבען פערבלייבט דאס פאר פאלק קינדערלאז, וואס דעמאלט זעלטען שוין געלינגען אויסצו־מיידען א מעדיצינישע אינטערווענץ, וועלכע האט דעם צוועק צוצוהעלפען דער בעפרוכטונג.

נאך איין אינטערעסאנטער מאמענט: עס זענען בעוואוסט פאלען, וואס אנ'ס אמת — זעלטענע, ווען ביידע צדדים זענען אהן א חסרון, וואס איז נוגע בע־פרוכטונגס פעהיגקייט, און דאך פער־בלייבט דאס פאר פאלק קינדערלאז. נייע זיווגים, וועלכע עס בילדען דער מאן, ווי פרוי נאכ'ן גט, קאנען ארויסגעבען א סך געזונטע קינדער.

(צווייטער ארטיקעל — קומענדיגן פרייטאג)

די טעלעגראמע (ערצעהלונג)

פון ב. בוטעי

פון פראנצויזישען א. עדעלשטיין

יעדער איינער וואלט געווען טיף גע־רוהרט צו זעהן, ווי דאס פערליבטע פא־רעל האט זיך געזעגענט. דעם גאנצען אווענט האבען זיי געווען איינס אין אנדערען'ס ארעמ'ס און גארנישט מיד געווארען צו רעדען פון זייער ליבע און פון זייער פיין:

— ס'איז שרעקליך, לוסיל, — האט ער געזאגט, — גאנצע צוויי מאנאטען וועלען מיר זיך נישט זעהן... ווי וועל איך עס קאנען אריבערטראגען?.. א, עס איז אונמעגליך!...

— נו, און איך, אלבערט, איך ליידען נישט פונקט ווי דו?

— יא, אבער דו פאהרסט דאך אוועק, נישט איך...

— מיין טייערער, וואס קאן איך דען טון? יעדען זומער מוז איך פאהרען מיט מיין מאן אין דארף אריין, וואו מיר האבען אן אייגענעם שטיבעל. ער האט נישט ליב דעם ים, וואו אלע אונזערע פריינט פערברענגען זומער, און אויך נישט די בערג. דארט, אין דארף, איז שטיל און ער קאן זיך גוט אויסרוהען. א גאנצען זומער קוק איך קיין לעבעדיגען מענש נישט אן פאר די אויגען.

— א וואקאציע פאר דיר, מען קאן נישט זאגען...

— ביז דעם זומער האט עס מיך נישט געארט.. איצט אבער פיהל איך זיך אומגליקליך, וואס איך וועל אזא לאנגע צייט זיין געשיידט פון דיר, אזוי לאנג נישט קאנען דיך האלטען אין מיינע ארעמס. איך האב דאך דיר אזוי ליב, אלבערט!...

— דו האסט מיך נישט ליב, דו פאהרסט אוועק!

— א, אלבערט, ביזט נישט גערעכט צו מיר!

ער האט מיטאמאל זיך געגעבען א ריס אוועק פון איהר און פערלאזט דעם דיוואן, וואו זיי זענען ביידע צוזאמען גע־זעסען. א שווייגענדיגער, מיט צוזאמענגע־דריקטע פויסטען און אן אנגעכמורעטן געזיכט, האט ער גענומען שפאנען הין און צוריק איבער דעם גרויסען צימער, וואו ער פלעגט זי געווענליך אויפנעמען. די זעלטענע שרייענדיגע פיזשאמע, וואס ער האט געטראגען אויף זיך, האט זיך ווייניג געפאסט צו דער פערצווייפלונג פון א פערליבטען, וואס ער האט זיך געמיהט אויסצודריקען מיט זיינע בעוועגונגען. זי האט דערביי גענומען נאך שטארקער וויינען. איהרע גרויסע, פערלדיגע טרערען האבען זיך געקייקלט ארונטער אויף דער הויכער ברוסט, פונאנדערשמירענדיג אויפ'ן וועג די פארב און די פודער פון די באקען. זי האט פונדעסטוועגען נאך אלץ אויס־געזעהען זעהר שעהן, — א בילד פון אומגליקליכער ליבע, וואס איז געווען אביסעל קאמיש, אביסעל טרויעריג און נישט ווייניג רייצענדיג.

ער האט זי צו־לאנג נישט געלאזט זיצען אליין. באלד האט ער ווידער זיך צוגעזעצט נעבען איהר און ארויפגעלייגט איהר קאפ אויף זיין אקסעל, וואס זי האט איהם באלד נאס געמאכט מיט איהרע טרערען.

— איך בין א שלעכטער, — האט ער געזאגט. — ענטשולדיג מיר! דאס איז אבער אלץ דערפאר, ווייל איך האב דיך צופיל ליב.. יא, איך ווייס, אז דו האסט מיך אויך ליב. איך צווייפעל גאר נישט... און טאקע צוליב דעם זעהט עס מיר אויס ווילד, אז עמיצער זאל אונז קאנען פונאנדערשיידען! שטעל זיך נאר פאר, מיר ליבען זיך פון לעצטען אקטאבער אן... יעדען טאג ביזטו געקומען צו מיר מיך בעצויבערען מיט דיין פרויען שעהנקייט, מיט דיין לי־בע, לוסיל טייערע!.. און אט באלד וועסטו מיך פערלאזען אויף לאנגע, לאנגע וואכען... ניין, איך קאן עס נישט אריבערטראגען, עס איז צופיל.

— און מיר אליין, — האט לוסיל ארויסגעזאגט מיט א וויינענדיגער שטי־מע, — מיר איז נאך ערגער, ווי דיר... דו, ווייניגסטענס, האסט נישט קיין ווייב. איך וועל זעהען צו שרייבען דיר פון צייט צו צייט בריף... דו וועסט אבער מיר נישט קאנען שרייבען, און איך וועל די גאנצע צייט אפילו נישט וויסען, וואס עס טוט זיך מיט דיר. וואס רע־כענסטו טאקע צו טון דעם גאנצען זו־מער?

— גארנישט. וואס ווילסטו דען זאל איך טון? איך וועל פערברענגען עטלי־כע טעג מיט מיין מוטער. דערנאך וועל איך קומען צוריק אהער. דו וועסט אבער דא נאך אלץ נישט זיין און איך וועל ליידען איינער אליין, איינער אליין...

ער האט זי צוגעדריקט צו זיך, איי־נער בערויש'ט פון איהר נאהענטקייט ביי דעם געדאנק, אז אט באלד וועלען זיי זיך דארפען שיידען, ווער ווייסט אויף ווי לאנג. זיי האבען זיך איינגע־גראבען איינס אין אנדערען, פארגעסענ־דיג אויף א וויילע, אז פון זייער יונגען גליק וועט באלד פערבלייבען נישט מעהר, ווי א הויך, א שאטען, א פיינלי־כע בענקעניש..

— הער מיך אויס, אלבערט, — האט זי די ערשטע איבערגעריסען די שטילקייט, — איך קאן דיך אויפ'ן גאנ־צען זומער נישט פערלאזען, עס רייסט מיר דאס הארץ אויף דיר. עס איז אבער פארהאן א מיטעל, ווי אזוי מיר זאלען אנגיכער קאנען ווידער זיין צוזאמען. עס איז א גאנץ געפעהרליך מיטעל, בעט איך דיך דעריבער דו זאלסט עס אנווענדען נאר אין פאל פון דער גרעס־טער נויט, דאס הייסט, ווען דו וועסט אבסאלוט נישט קאנען אויסקומען אהן מיר... זאגסט עס מיר צו?..

— מעגסט זיך פערלאזען אויף מיר מיין ליבע, אז איך וועל טון, ווי דו וועסט מיר הייסען. דערצעהל מיר שוין, וואס איז דאס פאר א מיטעל?

— אט איז עס: אויב דו וועסט אין א צייט ארום, — געדענק, נישט באלד נאך מיין אפפאהרען, נאר אין עטליכע וואכען ארום, — אויב דו וועסט דער־פיהלען, אז דו בענקסט נאך מיר, אז דו מוזט מיך האבען, שיק מיר אויף מיין נאמען אזא טעלעגראמע: „די מאדאם איז קראנק. פערלאנגט, איהר זאלט קו־מען". און שרייב אונטער: קאראלינע, דו ווייסט דאך, אז דער איינציגער מענש פון מיין פאמיליע, וואס וואוינט אין פא־ריז, איז מיין אלטע טאנטע, מאדאם לעסטאז, ביי וועלכע איך האב זיך אויפ־געצויגען. זי פאהרט קיינמאל נישט ארויס פון פאריז. קאראלינע איז איהר אלטע דינסט. מיין מאן וועט מיינען, אז דאס האט זי מיר געשיקט די טע־לעגראמע, און איך וועל אזוי ארום האבען א גוטען אויסרייד צו קומען אויף א צוויי דריי טעג קיין פאריז. איך וועל דיר, פארשטעהסט זיך, נישט קאנען ענט־פערען אויף דער טעלעגראמע, אבער אויפ'ן אנדערען טאג, ארום פיר א זייגער, וועל איך שוין זיין ביי דיר. זעה־סטו כאטש איין, ווי איך בעדארף דיך ליב האבען אז איך זאל זיך איינשטעלען אויף אזא זאך?...

— האסט מורא, אז דיין מאן זאל נישט אויסגעפינען?

— דאס וועט קיים פאסירען. ער איז צופרידען מיט מיין טאנטע.. דאך קאן מען נישט וויסען, עס איז א געפעהרליך שפיל. דערצו בין איך נאך אבער־גלויביש... עס קאן נאך, גאט בעהיט, ברענגען אנ'אומגליק אויף מיין טאנטע, וואס איך האב אזוי ליב.. אך, אלבערט, איז דען פארהאן אזא זאך אויף דער וועלט, וואס איך זאל נישט פעהיג זיין צו טון פאר דיר?... איך בעט דיך אבער טעלעגראפיר מיר נאר דאן, ווען דו וועסט דערפיהלען, אז דו קאנסט אהן מיר נישט לעבען.. ניין, ניין, זאג מיר גארנישט... גיב מיר א קוש. איך מוז געהן.. נאט. מיין גאט, ווי אזוי וועל איך קא־נען אויסקומען אהן דיר?... טראכט פון מיר, אלבערט, האב מיך ליב..

זי האט זיך ארויסגעריסען פון זיינע ארעמס, האט זיך שנעל אנגעטון, האט איהם געגעבען דעם לעצטען פאר־צווייפעלטען קוש און איז אנטלאפען.

אלבערט האט געוואלט לויפען נאך איהר, זי צוריקברענגען, ער האט זיך אבער איינגעהאלטען. האט זיך געגעבען א ווארף אויפ'ן דיוואן און זיך פונאנ־דערגעוויינט מיט אמת'ע, טיף אויפ־ריכטיגע טרערען.

וואס זאל איך טון? וואס וועט פון איהם איצט ווערען? עס ווייזט אויס, אז ער האט אין דעם מאמענט זי טאקע ליב געהאט: ער איז לאנג געבליבען ליגען אזוי מיט א פערקלעמט הארץ.

א געפיהל פון פערדרוס האט בוסלעכ־ווייז גענומען זיך רעגען אין איהם. ניין, זי האט איהם נישט געטארט פערלא־זען!.. ער איז, פערשטעהט זיך, נישט געוועזען גערעכט: לוסיל האט געליטען נישט ווייניגער פון איהם, אפשר נאך מעהר, זי האט אבער נישט געקענט נישט פאר־רען. זי האט געהאט פערפליכטונגען צו איהר מאן, וואס זי האט זיי נישט געקענט פערמיידען. זי האט געמוזט פאה־רען... ער האט דאס גאנץ גוט געוואוסט, דאך האט דאס עגאאיסטישע געפיהל פון פערדרוס זיך אלץ עקשנות'דיג געש־רענט אין איהם..

פון זיין וועגען וואלט ער איהר גע־קאנט שיקען די טעלעגראמע אפילו מארגען.. ער האט איהר אבער צוגע־זאגט צו בענוצען זיך מיט דער טעלע־גראמע נאר אין פאל פון גרעסטער נויט, ווען די נשמה, הייסט עס, וועט זיך איהם שוין ענגען פון בענקעניש. און דאס אויך נישט פריהער. ווי אין עטליכע וואכען ארום... ווער ווייסט, צי וועט ער דעמאלט נאך אינגאנצען חשק האבען צו בענוצען זיך מיט אזא נישט זיכער מיטעל? מיט וויפיל מורא און אפהענגי־קייט זי האט עס גערעדט פון דער טעלעגראמע?

(ענדע זונטאג)

חוזק

הומאָר און סאַטירע פֿון דער וואָך

צוזאַמענגעשטעלט פֿון אב—נעק

עס ציטערט!

פֿון גראַפֿ קאַלי.

פֿון ווענעציאַ ביז קאַלקוטאַ,
פֿון קאַיר ביז בוקאַרעסט,
חורבן, שׂרפֿות און פּאָגראָמען
און אַ שוואַרצע שׂנאה-פּעסט...

אויף די שליאַכן, אויף די וועגן
פֿון דער גאָרער ברייטער ערד,
געהט דער מלאך-טויט אַנטקעגן
און ער פֿאָכעט מיט'ן שווערד...

ווי נערוועזיש איז געוואָרען
אונזער מאַמע-ערד אַזוי,
יעדע ווײַלע רק זי ציטערט!..
אַ היסטעריש קראַנקע פֿרוי!..

אַלעס וואַקעלט אין קדחת
אַלעס האַלט זיך אויף דערווייל;
ווי די ענגלישע הבטחות
ווי דער שלום פֿון ווערסײַל...

חכמות

אויפ'ן ניכטערן מאָגן

וואָס איז דער חילוק פֿון אײנעם וואָס ... שוין באַנקראָטירט בײַ אײנעם וואָס ... נאָך נישט באַנקראָטירט?
דער חילוק איז אין אַ פּאָר טעג..

מיט וואָס איז אַ באַהן געגליכן צו ... פּראָווינצער סוחר?
... בײדע נעמען צו געלד און פֿײַפֿן אָן.

מיט וואָס איז דער וועזוף געגליכן ... מײַן שווינער?
... בײדע שפּריצן זיך מיט פֿײַער.

וואָס איז דער אונטערשיד פֿון געלד ... אַ ווײַב?
... דאָס ערשטע איז שווער צו קריגן ... לײַכט צו פֿערלירן. דאָס צווייטע ... פֿערקעהרט.

קנאַפּ.

וועגן דעקאָלטע

וואָס פֿערענטפֿערט די גמרא

... זאָג מיר, משה'לע, פֿאַרוואָס טראָ... פֿרויען דעקאָלטירטע קלײדער מיט ...ער-קראַגענס. ממא נפשך: איז זיי ... צו וואָס טראָגען זיי אַזעלכע בפֿל ... דעקאָלטען, איז זיי ווידער ... צו וואָס טראָגען זיי די פֿוטער ...גענס?
... שוטה וואָס דו בּיזט. די געענקסט ... די גמרא: „קרירה דבי שותּפֿי לא ... ולא חמימה" — אַ שותּפֿות'־... מאָס איז נישט קאַלט נישט ...רים..

הערשעלע.

מסחר און פּאָליטיק

דיאַלאָג צווישען צוויי לאָדזשער סוחרים

ווי געהט בײַ דיר ס'געשעפֿט?
פּונקט ווי אין סיים.
וואָס הײסט?
ס'איז געשלאָסן אויף אַן־אומבאַשטימטע צײַט.
און וואָס מײנה'ן די קרעדיטאָרען?
פּונקט ווי דער סײם.
דהיינו?
זיי שטימען.

סאָקראַטעס.

אין די 9 טעג

מיליגע אָנפֿראַגעס צום „חוזק"

אין די 9 טעג טאָר מען נישט חתונה האָבן, צי אין די 9 געלט טעג מעג מען יאָ?
אַ כלה מערל

מײַן ווײַב עסט מיר מײַן פֿלײש, צי חײסט דאָס אויך געגעסן פֿלײש אין די 9 טעג?

איך בין אַ מיטגליד פֿונ'ם פֿעראײן „צער בעל חיים" צי מעג איך האַנדלען מיט פֿליגען פּאַפּיר?

קנאַפּ.

עפּיגראַם

בײַ די טשאַטשקע פּאַלטשע, און מאַמעלנע
בײַ בײדע האָט מען נישט ס'גן-עדן;
די ערשטע נעמט די נשמה שטיל —
די צווייטע אַלעמען, אז אַלע רײדען.

כמעט ווי בײַ די „ווילנער"

דעם רב'ס עצה

אַ מײדעל קומט צום רב און באַקלאָגט זיך:
הײליגער רבי, באַקענט האָב איך מיך מיט אִהם „צווישען טאָג און נאַכט", האָבען מיר זיך באַשטימט אַ ראַנדקע „בײַנאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק". בײַ אונז בײדע איז „די תּאוה" געווען גרויס אַז ס'איז געוואָרען לעדיג, האָט ער מיר דערצעהלט „די מעשה פֿון הערשעלע אָסטראָפּאָליער". איצט, רבי, איז אין מיר אַרײַן אַ „דיבּוק". הײליגער רבי, וואָס טוט מען?
וואָס ווײנסטו, — אַרויס מײדעל, האָט דער רבי געזאָגט, זוך אִהם אויף, דעם חברה-מאַן — אִיהר האָט אַ פֿערטיגע „ווילנער טרופּע"...

האָנינג פֿײגעל

אַ קאַפּעלע פּאָליטיק

ענגלאַנד — מאַקדאָנאַלד'ס פּאָליטיק וועט אי"ה אַרויספֿיהרען די ענגלענדער פֿון מצרים,

דײַטשלאַנד — די פּאַרטײען אַרבּײטען בײַ די וואַהלען שטאַרק מיט די ידים.

לינע — אַ דאַנק דעם בירגער-קריג, פֿעהלט דאָרט: חנא, חסדא, רחמי וחיי,

יאַפּאַן — הוט לינע ווי אַ שטיפֿמאַמע אַ געטרײַע.

פֿראַנקרײַך — בריאַנ'ס „פּאַן-אײראָפּאַ"-שידוך איז צעקראַכען פּונקט ווי בײַם שדכן ר' שמעיה,

איטאַליען — פֿאַר מוסאָליני'ס „אײַזערנע האַנד" ציטערט אַפֿילו די ערד...

אַמעריקאַ — וויל נאָך אַליין באַוויגען אײראָפּאַ מיט דער נאָלעגער שווערד.

סאָוויעטען — וואַרטען אויף דער „פּיאַטיליעטקע" ווי יודען אויף משיח,

אינדיען — ענגלאַנד יאָגט דאָרט די רעוואָלוציע ווי אַ בעל מופת יאָגט אַ ריח

לינטע — „סעמעטאָנע" איז פֿון אויבען, לינט דער זויערער וואַלדעמאַראַס אין דער אדמה טיף.

רומעניען — די פּאָגראָם-לוואַליע וועט דערטרינקען אויך די רעגירונגס-שיף,

ענגלאַנד — דער טראָן וואַקעלט זיך ווי אַ שכּור אויפ'ן טראָטואַר,

פּוילען — דער קריזיס רעגירט — ער איז איצט דער האר.

סאָקראַטעס.

פּליאַטקעס

אַ ווײַבעריש דאַטשע-שמועסל

זאָגען זי: נאָר פֿרוי האָניג-קוכען, זי האָבען דאָך געזאָלט קויפֿען אַ רוהן, פֿאַרוואָס האָבען זי געקויפֿט אַ סור-פּשאַק?
כ'על אִיהן זאָגען. מ'טרעפֿט זיך מיט אַזױפֿיל באַקאַנטע, מיט יעדע לאָזט מען אַ שמועס, ביז כ'וועל אהײם קומען, וועם פֿונ'ם קורטשאַק ווערען אַ היהן.

קנאַפּ.

ליבע, חתונה, נדן

פֿון אונזער קיביצאַרניע

ליבע — אַ טעמאַ פֿאַר טעאַטער און פֿילמען.

חתונה — אַ טעמאַ פֿאַר „ראָמאַנע פּשיאַמשעלעם"

נדן — געלד, וואָס ברענגט מיט זיך אומגליק.

קנאַפּ.

צוליב עקאָנאָמיע

וואָס איז די מעשה, וואָס דו האָסט חתונה געהאַט מיט דײַן ווײַב'ס שוועסטער, די מיאוסקײט?
איך האָב נישט געוואָלט קריגען קײן צווייטע שוויגער. הײנטיגע שוויגערע צײַטען איז אײן שוויגער אויך גענוג

רעטעניש

נאָר חכמים קענען טרעפֿען

'שטעהט אַליין ווײט פֿון דאַנען,
אַ קאַפּריזנער אַ וואַוילער יונג
וועה איז דאָרט צו אַלע
אַז ער שטעהט אַרוים זײַן רויטע צונג.
(ענטפֿ)

קנאַפּ.

דעם שעפֿ'ס יושר

שעף: וואָס איז די מעשה, וואָס אִיהר האָט זיך הײַנט פֿערשפּעטיגט מיט אַ גאַנצע שעה?

אַנגעשטעלטער: נעהענדיג אין געשעפֿט אַרײַן, בין איך אַרומגערונגעפֿאַלען אונטער אַן'אויטאָ און צעבראָכען אַ האַנד.

שעף: דאָס האָט נישט געדאַרפֿט דויערן אַ גאַנצע שעה.

די מעג

ערשטע שכנטע: פּעסעשי קרוין, ווער האָט אִיהן אַזוי דאָס פּנים צעדראַפּעט?

צווייטע: מײַן מאַן, פֿערברענט זאָל ער ווערען!

ערשטע: פֿאַרוואָס האָבען זי אִיהם נישט געלאָזט אַרעסטירען?

צווייטע: איך וועל עס טאַקע טוהן, ווי נאָר ער וועט אַרוים פֿונ'ם שפּיטאָל.

שרעק פֿאַר ערד-ציטערניש

ווער און וואו מ'שרעקט זיך

(פֿון אונזערע קאָרעספּאָנדענטען און רעפּאָרטערען ספּ. צום חוזק)

וואַרשאַ. אַ לינקע פּועלי ציוניסטקע האָט געפֿלירטעוועט און טויער פֿון דער בונדישער „פֿאָלקסצײַטונג" — מ'רעכט זיך אויף אַן ערד-ציטערניש.

ראַדאָם. דאָ גרײט מען זיך שטאַרק צום לעגיאָניסטען-צוזאַמענפֿאָהר — כ'האָט מורא פֿאַר ערד-ציטערניש.

פּאַביאַניץ. אַ ליטעראַטישקע איז פּלוצלינג געקומען פֿון דער דאַטשע, האָט זי מיטאָג-צײַט געטראָפֿען די ראַלעטען אַראָפּגעלאָזט — מ'רעכט זיך אויף ערד-ציטערניש.

אין דער לאָדזשער קהלה זאָל די טעג פֿאָרקומען אַ זיצונג פֿונ'ם ראַט — מ'ערוואַרט אַן ערד-ציטערניש.

וואָשיאָוואַ-גוראַ אויף דעם שבת ווערט אין וואַלד אײַנגעאָרדענט אַ זאַבאַווע פֿון „טאָז" — די באַלעגאָלעס-קערונג שרעקט זיך פֿאַר אַן ערד-ציטערניש.

לעמבערג. דאָ איז געשטאָרבען אַ פּלל-טוער. די אײַנוואוינער וואָס וואוינען אין שכנות פֿונ'ם בית החיים האָבען בעמערקט שפּאַלטען אין דער ערד.

פּויזען. מ'האָט מורא די ערד זאָל נישט אויפֿרײַסען. די אײדום'ס וואָס האָבען די שוויגער'ס אין דר'ערד אַנטלויפֿען וואו דער שוואַרצער פֿעפֿער וואַקסט.

איבערגעגעבען פֿאַר'ן „חוזק"
פֿון האָניג פֿײגעל.

פֿון חוזקס בריף-קאַסטען

אינטימע שמועסען מיט אונזערע לעזער

קלוגער רעדאַקטאָר לעבען.
מײַן ווײַב בראָט זיך אין פּאָרעמביע, האָב איך יעדען שבת אַ מחנה פּרעסער'ס, געסט וואָס פֿרעסען מיך אויף מיט די בײנער. גיט אַן'עצה, וואָס טוט מען?
ענטפֿער:
צו דעם עסען גיט יעדען גאַסט צו אַ גמילת חסד, וועט אִיהר זיי שוין מעהר נישט זעהן פֿאַר די אויגען.

פּשיעמנע רעדאַקטאָר.
איך בין אַ יונגע שעהנע פּאַניענקע. לויט'ן דײַטשען פּאַס בין איך נאַשטשעשע לאַט. שדכנען זיך צו מיר צוויי רײַכע אַלמנ'ס אײנער אַ 50 יעהריגער און אײנער אַ זיבציג יעהריגער. גיט אַן'עצה, פּאַניע רעדאַקטאָושע, וועלכען זאָל איך נעמען.
ענטפֿער:
נעמט דעם 70-יגער. פֿאַר אַ יונגע פּאַניענקע איז אַ 50 יעהריגער צו יונג.

מאָראָווי חוזק-רעדאַקטאָר.
מ'רעדט מיר צוויי חתנים, אײנער איז אַ אָרימער טוישער און דער צווייטער אַ רײַכער נאָר אַ הויקער. וועלכען זאָל איך נעמען?
ענטפֿער:
אונזער עצה איז, אִיהר זאָלט נעמען דעם רײַכען הויקער. דער שׂכל איז אַ פּשוט'ער: דער טוישער איז געוואוינט צו טוישען, און דער הויקער איז שוין געוואוינט צו טראָגען אַ „פּעקעל"..

סאָקראַטעס.

סודות פֿון הינטער די קוליסען

(פֿון מאָריס לאַמפּעס וויצעו-טעקע)

דער רעזשיסער פֿערטײלט די ראָלען. אײנע פֿון די אַרטיסטקעס איז נעגעבען געוואָרען צו שפּילען אַ מוטער-ראָל. לאָפֿט זיך די אַרטיסטקע אויף מיט אַ געוואַלד: ס'מײנט? 40 יאָהר בין איך אַ סובּרעטקע, גיט אִיהר מיר איצט צו שפּילען אַ מוטער-ראָל!..

אײנער פֿון די יונגערע אַקטיאָרען שטעהט אויף דער בּיהנע און „פֿילהאַרמאָניע" און ערקלערט זיך אין ליבע צו אַן'עלטערע אַקטריסע. בעת מעשה שרײַט ער אין מאַלט געוואַלדען:
„אָ, איך ליב דיך מיט דעם גאַנצען פֿײַער פֿון מײַן נשמה".
הינטער די קוליסען פֿרעגט אײנער דעם צווייטען: וואָס שרײַט ער אַזוי?
ס'איז ריכטיג, ערקלערט אִיהם דער צווייטער: אַז ער וועט נישט שרײַען, וועט מען אִיהם נישט גלויבען.

* * *

דער נעו. דירעקטאָר שמואל קופּערמאַן האָט אין ווילנע צוזאַמענגעשטעלט אַ טרופּע לויט זײַן געשמאַק. אײן דראַנג גרעסער פֿונ'ם צווייטען. צום סוף, אַז ס'האָט זיך געמאָלדען אַ נײַער דראַנג, האָט די דירעקטאָרשע גענומען שרײַען: צו וואָס טויג דיך נאָך דער „סטאַר"?
נעה שוין נעה, האָט קופּערמאַן געזאָגט, מ'דאַרף דאָך האָבען אַ פּאָסלאַניעץ אויך!
אַ בראָך צו מיר! האָט די דירעקטאָרשע פֿערבראָכען די הענד — די האָסט דאָך אַ טרופּע פֿון לויטער פּאָסלאַנצעס...

——=0§0=——

מײַן זיידענ'ס כּסא רבנות

פֿון דער סעריע: „היימישע מעשה'לעך פֿאַר דערוואַקסענע"

פֿון י. אַבערזשאַנעק

...פֿערגאַנגענעם פֿרײַטאָג האָבען מיר ...יך באַקענט מיט דער מוהמע פּאַלטשע, וואָס האָט צרות פֿון אִיהר שכן ...יעקעל. אױב אִיהר ראָט זיך באַקענט ...ם דער מוהמע פּאַלטשע, דאַרפֿען ...ר אײַך שוין אויך וועג באַקענען ...ט דעם זיידען. מיט דעם זיידע'ן יאַשע ...מײַן זיידע יאַשע.

...אי, ידען, הערט אִיהר, האָב איך אַ ...דע יאַשע, זאָלען אִיהם נאָך די יאָה... ...ן בענטש ווערען. איצט איז דער ...דע שוין אַ זקן, אָבער ער לאָזט זיך ...ים פֿון די אַלע הײַנטיגע צוציקעס ...ט זײַער מאָדערנעם לעבּענס-שטײַ... ...ר. דער זיידע יאַשע זאָל מאַריך ...ים זײַן לאַנג פֿון די הײַנטיגע מיט ...ערע „גאַוואַטשעסנע" אויפֿטוּעלצען. ...ר זיידע איז אַ מענש פֿון אַלטען שנײַט ...ן „וואָס אויף דער לונג איז אויף ...ר צונג"...

...דער זיידע יאַשע איז שוין טאַקע אַ ...ן, אָבער ער איז נישט ווי אַנדערע ...לטע לײַט און ײַנגע יאָהרען, וואָס ...אָהר ווי שמעקען טאַבאַק און תּהילים ...גען ווייסען זיי נישט. דער זיידע יאַשע ...ל לעבען איז נאָר גאָר „זשוואַוויע". ...רט נישט אײַנגעהויקערט, עסט נישט ...בראַקט, קוקט נאָך אַרײַן אין אַ ספֿר, ...ן איז ער אין אַ גוטער שטימונג ...פֿילט ער זיך מיט די אײניקלעך אין ...אַץ און מויז", „יאַגעלעך", „בּהעל- ...לעך" אָדער גאָר אין „זעלנער". אַזוי ...שוואַוויע" איז נאָך דער זיידע יאַשע.

...דאָס איז, אַז דער זיידע איז אין אַ ...מער שטימונג. ווערט ער אָבער אין ...ס, און אַ כּעס'ן איז ער אַ גרויסער, ...ס איז בײַ אִיהם אַנ'„אורדא" אזא. ...ס זיידע'נ'ס גאַנצע משפּחה זענען אַלע

געוואַלדיגע כּעסנים. טאָמער ווערט דער זיידער אין כּעס, טרעט אִיהם ווער אָן אויפ'ן אָקשטיפּק זאָל מען באַהיטט און בעשערימט ווערען. טאָמער טוט אִיהר אִיהם פּוגע בכבוד זײַן, זענט אִיהר מיט'ן חיות נישט זיכער.

בטבע איז דער זיידע אַ גרויסער שווינער, ער האַלט פֿון דעם כּלל: „רעד ווענגער און טוה מעהר", און ער טוט טאַקע. אי, הערט אִיהר, טוט ער. אַ סך גרויסע זאַכען האָט שוין דער זיידע אויפֿגעטוּן; ווער ווייסט דאָס נים. ווער ס'קאָן דעם זיידע יאַשע ווייסט, אַז ער איז נישט פֿון די, וואָס זענען צוויי פֿאַר אַ דרײַער. איצט איז ער שוין אַבּי-סעל „מוך", אָבער אַמאָל אין די יונגע יאָהרען, אי, אין די יונגע יאָהרען. אין די יונגע יאָהרען איז דער זיידע יאַשע געווען אַש אַ פֿלאַם-פֿײַער, דעם טײַוועל אין די אויגען איז ער געלאָפֿען.

ער איז נישט געגאַנגען ווי די הײַנטיגע קנאַקער'ס, וואָס שרײַען „ניעך זשיע" און אַרבּעל אַרײַן, און מאַמער דערזשעהען זיי אַ „קנעפּעל" קריגען זיי במחילה שלשול, דער זיידע יאַשע האָט געהאַט אַ געשליפֿען צינגעל און דערצו „אַרוואַזשנע". ער האָט געהאַלטען פֿון דעם ווערטעל: „אַז מ'קאָן נישט אַריבּער, מוז מען אַריבּער", און ער איז טאַקע אַריבּער.

און ווי אַזוי דער זיידע יאַשע איז אַריבּער, ווי אַזוי דער זיידע איז געקומען צו זײַן כּסא רבנות ווייסט אִיהר זאָך. נישט אַזוי לײַכט איז אִיהם אָנגעקומען דאָס רבנות. נים פֿערגינגער'ס; ט'האָט דעם זיידע יאַשע פּשוט נישט געקענט פֿערגינגען די גדולה. ס'מײנטש? האָבען זיי געשריגען. ווי קומט ר' יאַ-

שע צו אַ כּסא רבנות, ער איז נישט קײן גרויסער בעל יחס, און קײן גרויסער למדן אויך נישט. זיי האָבען אוים גערעדט אויפֿ'ן זיידע יאַשע אסור לדבר, און ווער, מײנט אִיהר, זענען געווען די מקטריגים? אִיהר מײנט אפֿשר פֿרעמדע? אײגענע, קרובים פֿון דער באָבּעס צד, דעם זיידענ'ס ידידים, חסידים וואָס זענען געפֿאָהרען צו אײן רבּי, ר' דוב בער מאַשעניצער און ר' יאָסעלע גאַלער. זיי, דוב בער מאַשעניצער און יאָסעלע גאַלער זענען דעם זיידען דערגאַנגען די יאָהרען. די ערשטע צײַט האָט זיך דער זיידע גענומען צום האַרצען. ער איז שוין גרײט געווען אָפּצוּטרעטען דאָס כּסא רבנות ר' יאָסעלע גאַלער, ער האָט שוין אַפֿילו אַמאָל געוואָרפֿען די בײַנגעל. און זאָל דוב בער מאַשעניצער געהען אין הדר אַרײַן, אָבער שפּעטער, האָט דער זיידע אַ קלאַפּ געטוּן אין טיש אַרײַן און אַ געשרײַ געטוּן: שטיל זאָל זײַן! אַרוים פֿון מײַן שטוב! עוקר מין השורש זײַן וועל איך אײַך! און דער זיידע האָט טאַקע געהאַלטען וואָרט: ער האָט טאַקע יאָסעלע גאַלער מיט דוב בער מאַשעניצער און די איבּריגע שרײַער'ס עוקר מין השורש געווען. זיי זענען אַנטלאָפֿען וואו דער שוואַרצער פֿעפֿער וואַקסט.

פֿון דאַמאָלס אָן, האָט דער זיידע גענומען די ממשלה אין דער האַנד אַרײַן, ער פֿיהרט דאָס רבנות ביד חזקה. פֿיהרט דין תּורה'ס און פּסקנ'ט שאלות. שבת הגדול און ראש השנה פֿאַר „תקיעת-שופֿר" האַלט ער „דרשות" אין דער גרויסער שוהל, און נעמט דער זיידע דרשה'ענען, נעמט ער די הוליאַקעס און „עלי עבירה'ניקעס מוסר'ן

פֿאַר זײערע חטאים, גיסען די ווײַבער מיט ביטערע טרעהרען. נישט נאָר די ווײַבער, אַפֿילו אין די מענער-שוהל טיט זיך חושך, ווען דער זיידע האַלט אַ „דרשה". אַז דער זיידע דרשנ'ט ציטערן די פֿיש אין וואַסער... די גרעסטע „קאַרפֿען" ציטערן..

וואָס נאָך האָט דער זיידע יאַשע געטוּן? די אַלע אַלטע מורה הוראה'ס, שוחטים און מנקרים האָט ער משלח געווען, און אויף זײערע ערטער אוועקגעזעצט אײגענע. אײגענע מורה הוראה'ס, אײגענע שוחטים, אײגענע מנקרים. די אַלע אַלטע קהלה-גראַבּלער'ס און כּלי קודש האָט ער אוועקגעזעצט, אײנעם אין מושב זקנים, אַ צווייטען האָט ער געאַסר'ט די שחיטה. נוקם ונוטר איז זיך איצט דער זיידע יאַשע אין די אַלע וואָס האָבען אִיהם פּוגע בכבוד געווען.

מײנט אִיהר דאָך אוראי, אַז די אַראָפּגעזעצטע כּלי קודש זיצען מיט פֿערלעגטע הענד? האָט אִיהר אַ טעות. אין די מײזען-לעכער בונטעווען זיי אונטער'ן זיידע יאַשע האַלטען אָם געהײמע אסיפֿות און ברעכען זיך די מוחות, ווי אַזוי דעם זיידען אונטערצושטעלען אַ פֿיסעל. דער זיידע ווייסט פֿון די אסיפֿות און ער לאַכט פֿון זיי. דער זיידע זיצט פֿעסט אויפ'ן כּסא רבנות. ווען דער זיידע זאָל נאָר וועלען מאַכט ער פֿון זיי אַ תּל אִיהר הערט, אַ תּל מאַכט ער פֿון זיי. יאָ, אזא כּח האָט דער זיידע יאַשע.

וואָס האָבען זיי שוין נישט אויסגעטראַכט אויפ'ן זיידען. אײנמאָל פֿערשפּרײטען זיי אַ קלאַנג, אַז דער זיידע איז קראַנק. שוין קראַנק — אַ חילה

מסוכן. וואָס איז די קראַנק? גאָרנישט אַ קראַנק. דערוואײַסט זיך דער דערפֿון דער זיידע, טוט ער אָן דעם קאַשקעט מיט'ן דעם כאַלאַט, נעמט דעם שטעקען און דער האַנט און לאָזט זיך אַרוים אִיבער דער פּרינציפּאַלנע גאַס אויף אַ שפּאַציר — זעהט, איז ווערט צעפּלאַצט. קוקען טאַקע די לײַט, ווי דער זיידע שפּאַצירט, געהט זיי די גאַל איבער. אין אַלע שטיבלעך, בתּי מדרשים, און די מקוה'ס רעדט מען וועגען זיידענ'ס קראַנק, און דאָ געהט ער נאָר שפּאַצירען. מיט דעם שפּאַציר איז דער זיידע אויסגען נעווען צו באַווײַזען, אַז ער איז אַהן עין הרע געזונד ווי אַ גוים שײַך צו זאָגען: געזונד. אונגאַנצען געזונד איז ער נישט, ווי האָט אִיהר דען געזעהן אַ רבּי אַהן אַ שטיקעל מיחוש!..

יאָ, ביז איצט האָט טאַקע דער זיידע יאַשע געפֿיהרט דאָס כּסא רבנות, געהאַלטען דרשות, גע'פּסקנ'ט שאלות, פֿון צײַט צו צײַט געזאָגט תּורה פֿאַר'ן עולם. איצט אָבער איז די לאַגע געוואָרען אַנ'אַנדערע. דער זיידע הײבּט זיך אָן צו פֿיהלען שוואַך — די עלטער. ער הײבּט זיך אָן באַקלאָגען אויף עלטער-שוואַכע. אי, הערט אִיהר, די עלטער. אַ פּאַסקודנע זאַך איז די עלטער. ווי ס'זאָל נישט זײַן, איז דער אַלטער טאַטע אָרים, מוז אִיהם די קינדער אויסמײַדען, איז דער אַלטער טאַטע רײַך, וואַרטען די קינדער אויף דער ירושה אָבער נאָך ערגער איז, ווען די קינדער הויבּען אָן צו טראַכטען וועגען דער ירושה, ווען דער טאַטע לעבט נאָך...

און מיט'ן זיידע יאַשע איז די אײנענע מעשה: — די קינדער הויבּען אָן טראַכטען וועגען דעם זיידענ'ס ירושה.

דער זיידע איז נאָך גאַנץ „זשוואַוויע". אַנדערע יונגע צוציקעס וואָלטען זיך געוואַנשען צו זײַן אַזוי „רוכליווע" ווי דער זיידע יאַשע איז, פֿונדעסטוועגען... פֿונדעסטוועגען האָבען די קינדער שוין גענומען טראַכטען וועגען דער ירושה. דער עיקר נעהט עס וועגען אַ ממלא מקומו איבּער הונדערט און צוואַנציג יאָהר ווער זאָל פֿערנעהמען דעם זיידענ'ס כּסא רבנות.

ביז איצט, אַז מ'האָט גערעדט וועגען אַ ממלא מקום, האָט דער זיידע נישט געוואָלט הערען דערפֿון, איצט רעדט דער זיידע שוין אַלײן דערפֿון. דער זיידע אַלײן וויל, אַז דאָס כּסא רבנות זאָל בלײַבען בײַ אַנ'אײגענעם. מ'רופֿט שוין אַפֿילו אָן די נעמען פֿון זיידענ'ס מקורבים ר' וועלוועלע סלאַבאָדקער און ר' ראובן שמעלקיס. און פֿאַרוואָס טאַקע נישט? אַזוי לײַכט איז אִיהם אָנגעקומען דאָס כּסא רבנות, אַז אַ פֿרעמדער זאָל עס פֿערבלאָזען!..

ווי האַלט עס איצט? איצט האָט דער זיידע ברעה צוזאַמענצורופֿען אַ פֿאַמיליען-ראַט, צוזאַמען מיט אָנגעזעהענע בעלי הבתּים, און ווי מ'שמועסט, זאָל דער זיידע אַלײן זיך אָפּזאָגען פֿון רבנות און אַלײן זיך אוועקזעצען על התּורה ועל העבודה.

צי דער זיידע וועט די לעצטע מינוט נישט מנה'ן חרטה, צי דער זיידע וועט נישט ווידער אַמאָל אַ קלאַפּ-טוּן אין טיש אַרײַן און אַ געשרײַ טוּן: שאַ, שקצים! אַרוים פֿון מײַן שטוב! דאָס וועלען מיר זעהען.

אי, הערט אִיהר, האָב איך אַ זיידע יאַשע. לאַנג לעבען זאָל מיר דער זיידע יאַשע.

לאדז 1. אויגוסט 1930. | פרייטאג, ד' מנחם-אב תר"ץ פ' דברים | זון אויפג. גג: 3,50 זון אונטערג. גג: 7,26

טאג-כראניק

די אויסמעסטונג פון הכנסה שטייער

(ב) די פינאנץ-אמטען זענען צוגע-טרעטען צו בעטראכטען די רעקורסען אויף די אויסמעסטונג פון הכנסה-שטייער, אויב עס וועט זיך ארויסווייזען, אז די הכנסה איז געווען גרעסער, ווי עס האט אפגעגעבען דער שטייער-צאהלער, וועט דער בעטרעפענדער שטייער-צאה-לער ווערען אויפגעפאדערט אין משך פון 12 טעג אפצוגעבען ערקלערונגען אויב ער וועט זיך אין משך פון די 14 טעג נישט צושטעלען וועט דער שטייער בעשטימט ווערען לויט די מאטעריאלען, וואס עס בעזיצט דער שטייער-אמט.

חתן דערשטעכט זיין כלה מיט א מעסער אין מיטען העלען טאג אויף שענקעוויטש-גאס

אויפגערעגטער המון לינטשט דעם ווילד געווארענעם חתן און א האלב טויטען ראטעוועט איהם ארויס די פאליציי פון זייערע הענד

(§) נעכטען אין מיטען העלען טאג איז אויף דער שענקעוויטש פליצלונג אויסגעבראכען א שרעקליכע מהומה צוליב א ברוטאלען אנפאל מיט א מעסער אויף א יונגער פרוי.

אויף דער שענקעוויטש גאס אין דער ריכטונג צו פשעיאזד איז געגאנגען אנ'עלעגאנט געקליידעטער יונגערמאן מיט א מיידעל, בײַדע זענען געווען זעהר שטארק אויפגערעגט זיך געקריגט און געזידעלט הויך אויפ'ן קול. מענשען האבען זיך אויף א מינוט אפגעשטעלט אויף זייער בײַז וואונדער, זיך אויסגעשמייכעלט און ווײַטער געגאנגען.

פליצלונג האט דער יונגערמאן ארויסגעכאפט א בלאנקע מעסער פון דער קעשענע און א זעץ געטון דערמיט דער מיידעל אין פנים אריין. דאס מיידעל האט געמאכט א געוואלט און זיך פערשטעלט דאס פנים מיט דער האנד, אבער אין דעם מאמענט האט דער ברוטאלער יונגערמאן נאך אמאל א זעץ געטון מיט'ן מעסער אונטער'ן אויג און עס האט פון איהר אנגעהויבען צו פלייצען בלוט. ווילענדיג זיך ראטעווען פון ווײַטערע וואונדען האט זיך דאס מיידעל אויסגעדרעהט צו דער וואנט, כדי אזוי ארום צו בעשיצען דאס פנים. דער שטארק אויפגערעגטער און צעקאכטער יונגערמאן האט איהר דאן ארײַנגעשטאכען דאס מעסער טיף אין דער פלייצע. דאס מיידעל איז אנידערגעפאלען אויף דער ערד, בעגיסענדיג זיך מיט בלוט.

דאס אלץ האט געדויערט נאר אײַניגע מינוט. אויפ'ן פערצווייפעלטען געשריי פונ'ם שווער-פערוואונדעטן מיידעל זענען זיך צונויפגעלאפען הינדערטער מענשען און געוואלט מקיים פסק זײַן דעם ווילדען אנפאלער. דער יונגערמאן האט דאן אנגעהויבען צו אנטלויפען און זיך געוואלט ארויפכאפען אויפ'ן טראמוויי נומער 4, וואס איז דארט גראד פארבײַגעפאהרען. די מחנה פון הינדערטער מענשען האבען איהם אבער נאכגעיאגט און געכאפט, ווען ער איז שוין מיט איין פוס געשטאנען אויפ'ן טראמוויי. מען האט איהם אראפגעשלעפט פון טראמוויי און עס האבען זיך אויף זײַנע פלייצעס אנגעהויבען צו שײַטען צעהנדליגער שטעקענס. דער אויפגערעגטער המון האט געוואלט איהם לינטשען פאר דעם פערגאסענעם בלוט פונ'ם מיידעל. דער ווילד-געווארענער המון האט זיך אויף איהם געווארפען מיט די שטעקענס און שטיינער און איהם אזוי צוקלאפט, אז ער איז א בעוואוסטלאזער געבליבען ליגען אויף דער ערד, אפגעהענדיג אין בלוט.

דערווײַל האט זיך פון המון ארויס געהערט א שאס און באלד דערנאך א צווייטער און א דריטער. צווישען עולם איז געווארען א געוואלדיגע מהומה, מען האט געמיינט, אז דעם יונגענמאנ'ס פרײַנד זענען אנגעקומען און ווילען פאר איהם נקמה נעהמען. עס האט שוין דעריבער געהאלטען בײַם אויסברוך פון א געגענזײַטיגע געשלעג צווישען המון גופא, וואס וואלט בײַ דער אויפגערעגטער שטימונג געקאנט האבען זעהר טרויעריגע פאלגען.

צום גליק איז גראד אנגעקומען א פאליציאנט און אײַנגעשטילט דעם צעווישעטען עולם. קודם כל האט ער געפאדערט, אז מען זאל אויפהערן צו שלאגען דעם שוין האלב טויטען יונגענמאן.

די ארויסגערופענע פאגאטאוויע האט זיך גענומען צו מיטפערן בײַדע קרבנות: דאס צושטאכענע מיידעל און דעם שווער צושלאגענעם יונגענמאן. דאס מיידעל האט מען אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל אריין. דעם יונגענמאן האט מען אויף דער פאדערונג פון פאליציאנט אפגעפיהרט אין קאמיסאריאט ארײַן, וואו ער האט בעקומען די ערשטע מעדיצינישע הילף.

ווען ער איז געקומען צו זיך, האט ער דערצעהלט, אז דאס מיידעל איז זײַן כלה. זי איז אבער זעהר א שלעכטע און דריקט איהם שטענדיג אפ די גאל. נישטא דער טאג, וואס זי זאל זיך נישט קריגען מיט איהם. נעכטען האט זי איהם אזוי ווײַט אויפגערעגט, אז ער האט זיך געוואלט דערשטעכען.

דער ברוטאלער חתן הייסט יוזעף קאנט און די געשטאכענע כלה יאנינא קוביאק פון קילינסקי גאס 75.

ר' יעקב יצחק וואסערמאן ז"ל

מאנטאג ג' מנחם אב איז אין ווארשא געשטארבען אין עלטער פון 58 יאהר דער לאנגיעהריגער בעקאנטער סוחר ר' יעקב יצחק וואסערמאן ז"ל (פר' הירש לייב). דער נפטר, א געבוירענער אין לאדז, איז געווען א יוד א חסיד וירא שמים, ער איז געווען, דורך זײַן גוט הארץ, עהרליכקײַט און מדות טובות געשעצט צווישען ווארשאוער און לאדזער יודען. אין דער לויה האט זיך בעטייליגט א גרויסער עולם. דעם נפטר האבען מספיד געווען הרב ר' אהרן ראזענבערג און ה' שלמה האלבערשטאט. ת נ צ ב ה.

מען מוז ערלויבען פריוואטע געוועלבער אויף „פאלעשיע"

די נײַע לאקאטארען פון קא סטאנטינער פאלעשיע בעקלאגען זיך, וואס עס איז דארט נישטא קיין נאכט-טראמוויי, אז די מענשען, וואס ארבײַטען בײַנאכט קומט אויס אהיימצוגעהן צו פוס. עס איז אויך נישט גוט דאס, וואס דארט זענען נישטא קיין פריוואטע שפּײַז-געוועלבער, ווײַל דאס אײַנציגע קאאפעראטיווע געוועלב פון „ספּאלעם" קען נישט בעדינען די דארטיגע 400 פאמיליעס. עס וואלט דעריבער געווען געוואונשען, אז דער מאגיסטראט זאל דארט ערלויבען צו עפענען פריוואטע שפּײַז-געוועלבער.

אפקלאנגען פון דרייסטען באנדיטן-אנפאל אויף דעם אינקאסאנט פון דער פירמע „צוקרוס"

דוד אפאטאווסקי איז געווארען בעפרייט

(§) ווי די לעזער געדענקען, איז אין אװענד פון 18. מערץ 1930 פארגעקומען א דרייסטער באנדיטען-אנפאל אויף דעם אינקאסאנט פון דער פירמע „צוקרוס" ישראל שטארק. דער אנפאל איז געמאכט געווארען אין טויער פון פאלודניאווא 25 און די באנדיטען האבען בײַ איהם צוגערויבט 10,140 זל.

אין מאמענט פונ'ם אנפאל איז אין טויער געשטאנען א געוויסער זיגמונט קאמאליק, וועלכער האט אנגעוויזען, אז צווישען די אנפאלער האט ער דערקענט אײַנעם דוד אפאטאווסקי פון קילינסקי-גאס 46. דוד אפאטאווסקי איז א שעה נאכ'ן אנפאל ארעסטירט געווארען.

פאר דער צײַט האט ער אבער ערקלערט, אז גראד אין דער צײַט פונ'ם אנפאל, האט ער זיך געפונען בײַ זײַן „כלה", די פאסטמײַסטערקע ביילע ראלאר אויף דרעוונאווסקא 23 און שפעטער איז ער אראפגעגאנגען צום פעלדשער ער זאל איהם מאכען אנ'אײַנשפּריצונג, ווארום ער האט גראד געהאט א ווענערישע קראנקהײַט.

נישט קוקענדיג אבער אויף דעם בעווײַז פון אליבי איז אפאטאווסקי פערהאלטען געווארען אין ארעסט און נעכטען איז פארגעקומען זײַן פראצעס. אפאטאווסקי האט גע'טענה'ט פאר די ריכטער, אז זיגמונט קאמאליק האט אויף איהם פאלש עדות געזאגט, ווײַל ער האט איהם אײַנמאל גוט אנגעבראכען די ביינער צוליב א פאר טויבען.

צוליב מאנגעל אין בעווײַזען איז אפאטאווסקי געווארען בעפרײַט.

א פערשוין, וואס זוכט אין לאדז דעם רוסישן געפאנגען-לאגער

איז פאליציי האט מען איהם אנגעטון א צוואנגס-יאקע און אפגעפיהרט אין שפיטאל פאר משוגעים

(§) אויף מאניושקי-גאס איז נעכטען געגאנגען עפּיס א פערשוין און זיך נאכגעפרעגט, וואו עס געפינט זיך דער געפאנגענען-לאגער פון די רוסישע זעלנער.. די פארבײַגעהער האבען זיך אין אנהויב נישט געכאפט און איהם געזאגט, אז ער זאל גיין אין קאמיסאריאט, און דארט וועט מען איהם שוין געבען די ריכטיגע אדרעס.

דערהערענדיג די דאזיגע ווערטער, האט דער פערשוין אנגעהויבען ווילד צו שרײַען, אז מען וויל איהם איבערגעבען אין די הענד פון די באלשעוויקעס, פון וועלכע ער איז קוים מיט צרות ענטלאפען, אבער ער וועט זיך נישט לאזען ארײַנגענארען אין זאק ארײַן. די דורכגעהער האבען אויס דערזעהען, אז זיי האבען צו טון מיט א גײַסטיג-קראנקען, האבען זיי זיך אנגעהויבען פון איהם אפצורוקען.

יענער האט זיך אבער אויף זיי געווארפען מיט די פויסטען און אנגעהויבען צו שלאגען אויף רעכטס און אויף לינקס. עס איז געווארען א געוואלדיגע מהומה. עס איז אנגעקומען פאליציי און נעומען מיט געוואלד דעם משוגע'נעם אין קאמיסאריאט אריין. דארט איז ער אבער געווארען אזוי ווילד, אז מען האט איהם געמוזט אנטון אין א צוואנגס-יאקע. ערשט דאן האט ער זיך בערוהיגט און מ'האט איהם אפגעפיהרט קיין קאכאנובקע.

דער גײַסטיג-קראנקער שטאמט פון בודגאשטש. ער הייסט קאנסטאנטין קורנאטאווסקי, פון פאך א'ן עלעקטרא-טעכניק. ער האט מיטגעמאכט די גאנצע וועלט-מלחמה און איז געווארען גײַסטיג קראנק. לעצטענס האט זיך איהם שוין געהאט געבעסערט, אבער ווערענדיג ארבײַטסלאז איז ער צוריק ארײַנגעפאלען אין דער אומגליקליכער קרענק, וואס ער האט בעקומען אויף דער מלחמה.

קײַן לאדז איז ער געקומען מיט א פאר טעג צוריק זוכען ארבײַט.

ראדיא פראגראם

פרייטאג, 1 אויגוסט

לאדז (233,8)

11,58-12,05 שעה צייכען, 12.05-13.15 גראמאפאן פליטען מוזיק, 16,15-17.10 גראמאפאן פליטען מוזיק, 17.10-17.25 קאמוניקאט פון הויפט-פערבאנד פון פייערלעשער (ווארשא) 17.35-18 פארטראג, 18-19— קאנצערט פון סאלאן-ארקעסטער (ווארשא) 19-19,20 פערשידענעס, 19.20-19.35 פירטעל שעה פון א בוכהאלטער (ווארשא), 19.35-19.45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס קאמער, פארלעזען פון פראגראם אויפ'ן נעכסטען טאג און שעה צייכען, 20-20.15 ראדיא פרעסע זשורנאל (ווארשא) 20.15-22 סימפאנישער קאנצערט פון דער דאלינא שוואיצארסקא. 22-22,15 פארטראג (ווארשא) 22.15 22.30 וועטער, פאליציי, ספארט און פ.א.ט קאמוניקאטען.

שבת, 2 אויגוסט

לאדז, (233,8)

21.58-12.05 שעה-צייכען, 12.05-13.15 גראמאפאן פליטען-מוזיק. 13.15-13.20 פארלעזען פון טעגליכען פראגראם, ווי אויך קינא און טעאטער רעפערטואר, 16.20-16.35 גראמאפאן פליטען (ווארשא) 16.35-17.- טראנסמיטיע און ווארשא, — 18-17.— טראנסמיסיע פון קראקא, 19.20-19 פערשידענעס, 19.20-19.30 גראמאפאן פליטען (ווארשא), 19.45-19.30 פעליעטאן, 19.35-20.— קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס-קאמער, פארלעזען פון פראגראם אויף זונטאג, קאמוניקאטען און שעה-צייכען, 20.15 20 ראדיא פרעסע זשורנאל (ווארשא), 20.15-21.45 פאפולערער קאנצערט פון דער דאלינא שוואיצארסקא —אויסגעפיהרט פון ווארשאווער פילהארמאני שען ארקעסטער און סאליסטען (ווארשא), 22.15-21.45 אידיציע צום עהרען דעם אנדענק די יאהרצייט פון אדאם אסניק, 22.15-24.— וועטער, פאליציי, ספארט און פאט-קאמוניקאטען. ווי אויך טאנץ-מוזיק פון ווארשא.

——:0:——

ראדיקאל-ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז

אפריגע וואך איז אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) אונטער'ן פארזיץ פון פרנס מ. ח. רוטקאווסקי פארגעקומען א זיצונג פון וועד פון דער ראדיקאל-ציוניסטישער גרופע „על המשמר" אין לאדז, געווידמעט דער ווײַטערדיגער טעטיגקײַט.

עס איז בעשלאסען געווארען צו גרינדען אין אונזער שטאט א ראדיקאל-ציוניסטישע ארגאניזאציע. ס'איז געוועהלט געווארען א ספעציעלע קאמיסיע מיט דער אויפגאבע צו געפינען אנ'ענטשפּרעכענדען לאקאל.

גלײַכצײַטיג איז בעשלאסען געווארען דורכצופיהרען א ווערבירונגס-אקציע און צו רעגיסטרירען דא אלע סימפאטיקער פון ראדיקאלען ציוניזם.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע זאל — נארוטאוויטש 20 —
אונטער דער לײַטונג פון א. בעזמאן
אײַניגע גאסטראלען פון וועלט-בערימטען און בעליבטען פאלקס-ארטיסט
א. סאמבערג
וויכטיג נײַעס! גראנדיעזע פארשטעלונג; פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז. פרעמיערע!
א. סאמבערג אין דער סענסאציאנעלער און שפאנענדער פיעסע
שבת 4 נאכמ., שבת 9 אוו. זונטאג, ד. 2-טן, מאנטאג, דינסטאג 9 אוו.
דער פערשאלטענער
אין 3 אקטען פון סאפיא-ביעלאיא, יודיש: ס. י.
— רעזשי — א. סאמבערג
דער פערשאלטענער — א. סאמבערג
II
שײַלאק (הויפט-סצענעס)
א. סאמבערגס וועלט-טריומף
פון שעקספיר, יודיש: ישראל שטערן און ראקאווסקי. לויט רעזשי און אינסצעניזאציע פון ד"ר ווייכערט מוזיק ה. קאן. א. סאמבערג אלס שײַלאק
פרײַזען פון 50 גר. ביז 2 זל.
ס'נעמט אנטייל לויט א. ב. פרויען: בעזמאן, דיכטענבערג, ליבראווסקא, נערה, און פאדערמאן. מענער: גריפעל, באלבירסקי, האמבורגער, הערשקאוויטש, גייהויז, ראקאווי. דיריגענט: ל. זעלמאן.
בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין דער קאסע פון פילהארמאניע.

15-יעהריג יונגל פערגוואלדיגט א 13-יעהריג מיידעל

(§) דער 15-יעהריגער יוזעף לאסאטא פון אלעקסאנדער-גאס 119 האט נעכטען אװענד אין ראדאגאשטש פערגוואלדיגט א 13-יעהריג מיידעל, וואס האט אהיימגעטריבען בהמות פון פעלד.

דער יונגער אויסוואורף האט דאס מיידעל פריהער געבונדען און פערשטאפט דאס מויל, אז זי זאל נישט קענען שרײַען. לאסאטא איז שפעטער געווארען ארעסטירט.

גנבה אין דער קירך אויף פאדלעשנע

דער גנב איז געווארען ארעסטירט

(§) נעכטען בײַטאג האט עמיץ א פערשוין ארויפגע'גנב'עט די קירכען-חפצים פון אלטאר אין דער קירך אויף פאדלעשנא גאס און זיך ארויסגעשארט מיט דער גנבה אויף דער גאס ארויס. דער קירך-דינער האט דאס אבער בעמערקט און אנגעהויבען נאכצולויפען דעם גנב. נעבען פעטריקאווער האט ער איהם דעריאגט. איהם אנגעכאפט פאר דער האנד און אנגעהויבען שרײַען נאך הילף. עס איז אנגעקומען א פאליצײַ-אגענט און אפגעפיהרט דעם גנב אין קאמיסאריאט ארײַן. דער גנב הייסט סטאניסלאוו ווראבלעווסקי און וואוינט אין נאכט-אזיל אויף לואוזע גאס.

פון דער סדרה

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל

ווי קאן מען מיט אײַנמאל רעדען מיט אלע יודען צוזאמען? דער רבי ר' בונם ז"ל האט געזאגט: „אז יעדער יוד, וואס וויל פינקטליך תשובה טון פאר'ן אויבערשטען, זאל דאס גאנצע יאהר לערנען דאס ספר משנה תורה, ווײַל דורך דעם דאזיגען לערנען וועט זײַן הארץ דערוועקט ווערען צו תשובה". א רמז דערפון געפינט מען אין דעם פסוק אלה הדברים, די שטראף רייד פון דאזיגען ספר האט משה גערעדט צו אלע יודען פון אלע דורות. (בית יעקב).

* * *

די יודען האבען שוין אזא מזל, אז שטענדיג האלט מען זיי אין אײַן שטראפען און זאגען מוסר. אפגעארבײַט, דאכט זיך, 410 יאהר פאנשטשיזנע בײַ פרעה'ן אין מצרים. די קינדער לעבעדיגע געווארפען אין ים, דערנאך געגאנגען צו פוס אין מדבר הונגעריג און דורשטיג — און נאך אלעמען איז מען דאך מעהר נישט, ווי א מענש מיט א גאל, און ווען דער בעכער פון מאטערניש און לײַדען ווערט פול, מוז מען אמאל ארויס פון די כלים און ווארפען אויפ'ן גורל.

נײַן! דער יוד האט דאס אויך נישט געטארט, ווי דאס רוסישע שפּריכווארט לויטעט: „ביום אי פלאקאט ניע דאיוט" זיי שלאגען און זיי לאזען נישט וויינען. און ווען ס'איז שוין געקומען די גליקליכע צײַט מיט מזל, אז די יודען האבען זיך מיט'ן לעבען דערשלעפט צום ירדן, הויבט זיך ערשט אן א סדרה פון אלה הדברים — דאס זענען די שטראף-רייד, וואס משה האט גערעדט צו די יודען. (חיים מאלין פון ניו-יארק)

* * *

הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר.

פארוואס שטעהט עפּיס דאס ווארט לאמר? די גמרא זאגט (עירובין נ"ד), אז א לעהרער דארף צו לערנען מיט זײַנע תלמידים אזוי, אז זיי זאלען האבען די ווערטער פון דער לעהרע אינ'ם מויל, ד. ה. זיי זאלען קאנען נאכזאגען די תורה פאר אנדערע. (באר מים חיים)

* * *

איכה אשא לבדי טרחכם, משאכם וריבכם. הבו לכם אנשים חכמים.

רבי לוי האט ערקלערט: דרײַ האבען געזאגט מיט דעם לשון איכה: משה, ישעיהו און ירמיה. ס'איז א משל צו א מאטראנא, א געשעצטע פרוי. וואס דאס

פערל פון אלטן אוצר

– געזאמעלט פון –
פ.ז. גליקסמאן

געהאט 3 נאהענטע געסט אויף איהר חתונה. אײַנער האט זי געזעהען אין איהר גליק, אײַנער — אין איהר אויסגעלאסענקײַט און אײַנער — אין איהר אומגליק. אזוי אויך משה. האט זיי געזעהען אין זייער גליק, האט ער געזאגט: איכה אשא לבדי טרחכם, משאכם וריבכם ישעיה האט זיי געזעהען אין זייער אויסגעלאסענקײַט, האט ער געזאגט: איכה היתה לזונה (ישעיה א'). און ירמיה האט זיי געזעהען אין זייער אומגליק, האט ער געזאגט: איכה ישבה בדד. (מדרש איכה רבתי).

* * *

לא תכירו פנים במשפט.

דאס איז א לאו פון די תרי"ג מצוות, ספעציעל פאר די מענשען, וועלכע זעצען דינים און שטעט און שטעטלעך, אז זיי זאלען בעשטימען פאר דיינים נאר אזעלכע, וואס זענען גרויס אין תורה און אין מדות, אבער נישט צוליב פראטעקציע אדער צוליב געלד. א מענש, וועלכער איז געזעצט געווארען פאר א דיין צוליב געלד, וואס ער האט געגעבען, איז פערבאטען זיך פאר איהם אויפצושטעלען. (ירושלמי).

פארוואס האבען זיי זיך בעדינט מיט דעם ווארט איכה, ווײַל איכה בעדײַט: וואו בײַזטו. ווארום יעדער מ.ב.ח. יעדער מוסר-זאגער, ברויכט נישט צו רעדענען, אז ער איז כדאי יענעם צו מוסר'ן, נאר ער דארף זאגען: וואו זענט איהר, געהט און דערוועקט איך פון זיך אליין, מאמער בין איך מיך טועה און איהר פערשטעהט עס בעסער. משה האט אלזא געזאגט: הבו לכם אנשים חכמים, פון זיך אליין זאלט איהר געבען. ישעיה האט געשטעלט א פראגע, ווי איז אזער מײַנונג „אם היתה לזונה", מאמער בין איך מיך טועה, און ירמיה האט אויך אזוי געזאגט, איכה, ווי מײַנט איהר, צי איז די שטאט טאקע אײַנזאם, אהן שכינה אדער נישט. (רבי ברוך בענדיט ז"ל מלאסק).

* * *

צו שבת חזון

גלתה יהודה מעוני ומרוב עבודה, היא ישבה בגוים לא מצאה מנוח (איכה א ג) דאס יודישע פאלק און וועלכען מצב עס געפינט זיך, סײַ עס געפינט זיך אין ארימקײַט, אהן קולטור און בילדונג, (מעוני). סײַ — אין רײַכקײַט און פיל ארבײַט (מרוב עבודה). ווערט עס אלץ געיאגט און געפלאגט און געהאסט. זאגאר ווען עס וויל זיך אסימילירען, הי ישבה בגוים, זיך פערמישען צווישען די פעלקער, האט עס אויך נישט קײַן מנוחה. (ר' הירש חיות).

* * *

הוי גוי חוטא עם כבד עון זרע מרעים בנים משחיתים. עזבו את ה' (ישעיה א)

דער נביא קלאגט דעריבער, ווי אזוי זיי זענען כסדר געגאנגען ווערענדיג פערדארבען. צוערשט זענען זיי געווען א „גוי חוטא", חטא הייסט א שוגג, זיי האבען געזינדיגט בשוגג, נאר ווײַל זיי האבען נישט ווי געהעריג תשובה געטאן, זענען זיי געווארען א „עם כבד עון", עון הייסט א מזיד, אויף אײַניגע מצות האבען זיי עובר געווען במזיד, דערנאך זענען זיי געווארען „זרע מרעים", האבען עובר געווען אויף די גאנצע תורה, און דערנאך זענען זיי געווארען „בנים משחיתים", זיי האבען געטאן פעולות, כדי אנדערע מענשען צו פערדארבען. (ר' יעקב עטלינגער ז"ל).

* * *

כל דור שאין בית המקדש נבנה בימיו כאלו נחרב בימיו (ירושלמי יומא פ"א)

די חז"ל זאגען, אז דאס צווייטע בית-המקדש איז חרוב געווארען צוליב שנאת חנם, און ווען דאס בית-המקדש ווערט נישט צוריקגעשטעלט, איז א בעווײַז, אז די סיבה פון זײַן חרוב-ווערען, די שנאת חנם, הערשט ווײַטער נאך, אויב, אז ס'איז אזוי גוט, ווי ס'וואלט אין דער צײַט חרוב געווארען. (ספר מנחת עני)

——:0:——

דער „פּראָפעסאָר פון דער ניט-ענטדעקטער וויסענשאַפט“

(ענדע פון זייט 7)

אַזוי שאַרפזיניג, אַז מיר האָבען זיך געקיצעלט פון געלעכטער.

— אָט זעהט איהר יענע שלאַנג — ווייזט ער אָן אויף אַ אָפּגעשוינדענער ריזיג שלאַנג, וואָס הענגט אונטער דער סטעליע — מיט איהר איז פערבונדען אַ מאָדנע געשיכטע: בעת קאָלומבוס איז אַראָפּ אין אַמעריקע צום ערשטען מאָל, האָט ער די ערשטע זאַך געטראָפען אַ אינדיאַנער מעדעל..

דאָ גייט ווייטער אַוועק ניט קיין שטאַרק זויבערע, אָבער אַ זעהר וויציגע מעשה.

און אַזוי דערצעהלט ער אָהן אַ סוף געשיכטעס, און ער טרינקט אָהן אַ סוף. שיכור ווערט ער, פערשטייט זיך ניט. נאָר ער ווערט פאַרעוועדיק, לעבעדיג. דער שפּיץ נאָז צינדט זיך אָן, ווי אַ פייערטורעם, און די אויגעלעך הויבען אָן פינקלען.

— מאַריכען — דערצעהלט ער ווייטער און ווייזט אָן מיט'ן פאַרהאַרטעוועטען פינגער אויף איהר — מיין מאַריכען איז פאַר מיר אַ טייערער אוצר איך האָב איהר אויסגעפונען אין אַ געסעלע אין סאַנקט פּויליי.

און דאָ דערצעהלט ער ווייטער מיט אַ גאַאווען שעלמישען טאָן וועגען די בעשעפטיגונגען, ביי וועלכע ער האָט איהר געפונען, און די צניעה הינטערן בופעט רויטלט זיך ווייטער און לאָזט אַראָפּ איהרע אומשולדיגע אויגען

— און איצט, מאַריכען — ווענדעט ער זיך צו איהר — אַזוי ווי דו ביזט מיין רעקלאַמע-שעף. ברענג מיר די „ליטעראַטור“.

און מאַריכען נעמט אַרויס פון הינטערן בופעט אַ פּאַק פּאַפּירען, און טראָגט אונז צו שווינדלערהייט. דאָס זענען פערשידענע זשורנאַלען, וואו דער „פּאַפּאַ“ איז בעשריבען, פאָטאָגראַפיעס פון איהם און פון זיין אויסטערלישען מוזעאום, און צווישען דעם פּאַק ליגט אויך אַ געשעפטס קאַרטע, וואו מען לאַדט איין דעם עולם צו קומען און דעם „מוזעאום פאַר הייבאַט און קאָלאָניעס“ וואו ס'גיט די דערקלערונג דער „פּראָפעסאָר פון ניט ענטדעקטער וויסענשאַפט“.

די קאַרטע גיט אונז, דער „פּאַפּאַ“ צום אָנדענק. אַז מיר זיצען אַלץ ביים טיש, דער „פּאַפּאַ“ געהט אַרום אַהין און צוריק מיט טריט, וואָס זענען שוין אַ ביסעל ניט זיכער, און ער דערצעהלט אונז כסדר נייע זאַכען וועגען זיינע נסיעות. זיין קוואַל שעפּט זיך גאָרניט אויס. צום סוף פעלט מיר איין צו מאַכען דעם אַלטען אַ פאָרשלאַג:

— ליבער פּאַפּאַ! איהר זייט אַזוי פיל אַרומגעפאָרען איבער דער וועלט און האָט אַזוי פיל מענשען באַגעגענט. דערציילט מיר עפּעס וועגען אייערע באַגעגענישען מיט יודען.

דער אַלטער האָט אַריינגעקערט נאָך אַ גראָג, זיך שטאַרק פערצויגען מיט'ן רויך פון דער ליולקע, און צום סוף געזאָגט מיט אַ שמייכעלע:

— אַי, קינדערס, קינדערס! יודען וויל ער האָבען: איך זאָל אייך דערצעהלען וועגען יודען! אַלץ, וואָס איך האָב דיר דערצעהלט, איז דאָך וועגען יודען, איז דאָך וועגען אַ יוד.

— וואָס? וואָס? — האָב איך פערוואונדערט געפרעגט — וואָס רעדט איהר דאָ?

— וואָס? — האָט דער „פּאַפּאַ“ גוטמוטיג איבערגעקריצט — און אַז איך וויל דיר שוין זאָגען. אַז איך אַליין בין אַ יוד, ווייסט זיין צופרידען?

מיר זענען אַלע אויפגעשפּרונגען פון די ערטער. מיר האָבען גאָר קיין ווערטער ניט געהאַט. און דער אַלטער האָט געקוקט אויף אונז דורך די קנוילען רויך, האָט געהאַט הנאה פון אונזער פאַרפּלעפונג, און קוקענדיג אויף דער גרויסער אָנגעשטאָפּטער ים חיה, וואָס איז אַרויסגעקראָכען פון אַ ווינקעל און האָט אויך, דאַכט זיך, געגלאָצט מיט איהרע גלעזערנע אויגען און גרויס חידוש, האָט ער ווייטער גערעדט:

יאָ, קינדערס, קינדערס, אָט אַזוי געהט עס אויף דער עלטער (אַלטער) וועלט. און ווילט איהר וויסען, ווי איך קום צו דעם נאָמען האָזע? איך בין דאָך אַ פּאָרטוגעזער יוד, און איך הייס פּערייראַ. איז דאָס אַזאַ מין מעשה דערביי...

און ער האָט ווייטער גענומען דערצעהלען אויף זיין וויציגען און צינישען אופן אַ מאָדנע מעשה, ווי אַזוי ער קומט צו דער צונאָמען „האָזע“. און דער געשיכטע זענען אַריינגעפלאָכטען געוועזען ימים, שיפען, מאַטראָסען, שלאַנגען עקזאָטישע לענדער און פרויען אָהן אַ סוף. דעם אינהאַלט פון דער געשיכטע קאָן מען, צוליב צענזור טעמים, אין אַ צייטונג ניט איבערגעבען.

— נו, קינדערס, — האָט ער נאָכן דערציילען די געשיכטע ווייטער [illegible]

— הייסט עס, אַז דער אַלטער „פּאַפּאַ האָזע“ איז אַ יוד. פערשטעהט זיך איך דערצייל דאָס קיינעם ניט, און איהר זייט די ערשטע, וואָס ווייסט דערפון. איך האָב מיט יודען שוין אַ יאָהר זיבעציג קיין געשעפטען ניט געהאַט, און געדענק נאָר, ווי אין חלום ווי אין מיינע קינדער-יאָהרען פלעגט מיך מיין פאָטער — מיינע עלטערען האָב איך גאָרנישט געקענט — מיטנעמען מיט זיך אין דער פּאָרטוגעזישער שוהל דאָ אין האַמבורג. יאָ, קינדערס — האָט ער צוגעגעבען — איצט האָב איך צו טון נאָר מיט איין יוד, גיכער מיט אַ יודישע מאַלכטער. איהר וועט גלויבען — און ער האָט צוגערופען צו זיך זיין מאַריכען, — אַז זי איז אויך אַ יודישע?

ער האָט אַרויפגעלייגט זיין שווערע האַנט אויף איהר פּלייצע, האָט מיט ליבע איהר אַריינגעקוקט אין די אויגען, און זי האָט זיך פערראָיטעלט אויף איהר גאַנצען יאַפּאַנישען פּנים, און אַראָפּגעלאָזען איהרע אויגען צו דער ערד.

אַ ווילע זענען מיר אַלע אין שטיל געזעסען, און מאַריכען האָט מיט איהר האַנט געגלעט איבערן פּליך דעם אַלטען, וועלכער איז איצט געזעסען פאַרזונקען אין אַ מין פערגעסענקייט. אונז איז געוואָרען עפּעס ניט מיט אַלעמען דאָ ווייטער צו זיצען. איז דאָס געווען צוליב דעם, וואָס מיר האָבען פערלאָרען די אַכטונג צו דעם אַלטען ים בער צוליב זיין יודישקייט, אָדער פערקערט — מיר האָבען איהם איצט געשעצט ווייזער, און מער ניט געקאָנט רעדען מיט איהם, אַזוי ווי מען רעדט מיט אַ אַלטען גוי, אַ משוגעהרגען טיפּ. אָבער מיר האָבען בעצאָהלט דעם חשבון און אַרויס, איבערלאָזענדיג דעם אַלטען „פּראָפעסאָר“ מיט זיין יונג ווייבעל אין זיינער מוזעאום, צווישען זיינע אָנגעשטאָפּטע חיות און שיף-מאָדעלען.

אויף קבר-אבות אין ירושלים

(ענדע פון זייט 7)

וועגען ווייך פערהאַנגען מיט אויסגענייטע רויטע, גרינע און ווייסע סאַמעטענע פּרוכת'ן. און דער זיסער ריח איז דאָ געדיכטער, ווארימער. איהר שטעהט נאָך אומבעוועגליך ביי דער טיר. עס קומט אייך עפּעס אויס, ווי איהר זייט דאָ אַריינגעפאַלען אין אַן אָרימער ערדישער אָפּטיילונג פון דעם ריינעם הימעלישען גן-עדן.. און די ערשטע מאָמענטען בעמערקט איהר בכלל ניט אין דער האַלב-פינסטערניש דעם עיקר: דעם קאָלאָסאַלען טונקעלען שטיין, אין דעם פאָרם פון אַ האַלב-קיילעכדיגען אָרון, וואָס הויערט הויך און שלאַנק אין מיטען חדר. איהר קומט צו צום שטיין און נעפינט אויס, אַז ער איז פון אַ גרינ-ליכען קאָליר און זעהר גלאַט פּאָלירט. איהר מאַכט פּאַמעלעך אַ הקפה אַרום איהם און בעריהרט מיט די פינגער זיין צאַרטע קיהלע גלאַטקייט. איהר שטעלט אייך פאָר, וויפיל הענט האָבען אין די אַלטע צייטען אַרום אַזאַ שטיין בעדאַרפט אַרבייטען אום אויסקשטעלען איהם אויף זיין אָרט. איהר גיט אַ טראַכט אויך וועגען די פערשידענע חקירות, וואָס פאָרשער מאַכען אַרום דעם דאָזיגען שטיין. איהר טרייבט אָבער פון זיך אַזעלכע געדאַנקען. דאָ, אין דער פייערליכער אַטמאָספערע, שטעהענדיג אַזוי נאָהענט ביי אַ טויזענט-יאָהריגער מיסטישער זעהונג פון אַן אַלטען פאָלק, ווילט זיך אייך טראַכטען נאָר וועגען דעם, וויפיל מיליאָנען נאַאיווע הערצער עס האָבען זיך געטוליעט און וועלען זיך טוליען צו דער דאָזיגער מוטערליכער מצבה. עס ווילט זיך אייך טראַכטען אויך וועגען דער צערטליכער גבורה'דיגער ליבשאַפט פון דעם פאָטער יעקב צו דער מוטער רחל, וועגען די צערטליכע גבורה'דיגע ריזיגע הענט, וואָס האָבען אַזאַ וואונדער-שטיין אויפגעשטעלט, אַזאַ הארציגע טרייסט און אַזאַ זיכערען אָנשפּאַר פאַר דורות און דורות מיט קינדער..

אין דרויסען פאָהרט-צו אַן אויטאָמאָביל. עס לאָזען זיך הערען טריט פון מענשען. פרויען-שטימען רעדען הינטער דער טיר אויף ענגליש. די טיר עפענט זיך און עס קוקען אַריין צוויי דערשראָקענע נייגעריגע קעפּ: אַ מיטעליאָהריגע אַמעריקאַניש-יודישע פרוי מיט איהר יונגער טאָכטער. די טאָכטער וויל עפּעס זאָגען אויף ענגליש, רעדט צו איהר די מוטער אויף דער זייט מיר אין יודיש: „שאַ, קינד, שטילער“.. באַלד נאָך זיי קומט אַריין דער פערשלאָפענער בחור שוין אַן אויפגעוואַכטער, אַ פרישער, ווי אַ נייע הויט וואָלט זיך אויף איהם געגאָסען. ער שמייכעלט לעקישעוואַטע און ווייזט די פרויען מיט דער האַנט אויפ'ן שטיין: „דאָס איז די מצבה“. — „דאָס איז זי?“... פרעגט די מיטעלע פרוי, און איהר דערפיהלט אין דעם ציטער פון איהר קול, אַז דער „זי“ געהט ניט אַזוי אויף דער מצבה ווי אויף דער מוטער רחל אַליין... זי דערנעהנט זיך מיט דער יונגער טאָכטער צום שטיין און ביידע ריהרען איהם אָן זעהר פאַרזיכטיג מיט די שפּיץ פינגער, ווי מען בעריהרט אַ אָנגעגליהטען אייזען באַלד נאָך דעם קוקען זיך ביידע איבער ווי פערוואונדערט, קוקען אויך אויף אייך פרעגענדיג און ריהרען ווידער אָן דעם שטיין, שוין מיט מעהר זיכערקייט. די פּנים'ער ביי זיי זענען רויט-אויפגערעגט, האַלב-שמייכלענדיג, האַלב-אויסגעשראָקען, ווי אויף צו וויינען. ווען מען לאָזט זיי דאָ אַליין, וואָלט זיך די עלטערע אפשר באַלד צעוויינט, און נאָך איהר אויך די אַנדערע..

דער בחור דרעהט זיך אום אין דער טונקעלקייט מיט'ן שטיבעל מיט אַ פּנים פון אַ פּוסטעפּאַסניק, שנעלט פערביינגעהענדיג אין די צדקה-פּושקעס מיט צוויי פינגער. איהר וואַרפט עפּעס אַריין אין איינע פון די פּושקעס און געהט אַרויס. אין דרויסען שטעהט איהר אַ ווילע אַ קעגען דעם ווייסען מויערל, בעטראַכט דעם פּלאַץ. וואו די מוטער רחל פערגעהט דאָ. ס'איז שטיל און הייס און מדבר'דיג-וויסט אַרום און אַרום. גאָר דאָ נאָהענט, האַרט ביים הויף פּונ'ם מויערעל, בעמערקט איהר אַ נייעם: אַ קליינעם אָרימען אַראַביש-מוסולמענישען בית-עולם מיט ווייסע נידעריגע שטיינער מצבות. דער קליינער פערלאָזענער פרעמדער בית-עולם זעהט דאָ אויס, ווי ער וואָלט זיך געהאַלטען מיט'ן זכות פון דער אַלטער גרויסער יודישער הייליגקייט.

איהר געהט צום וועג וואַרטען אויף אַ אויטאָמאָביל צוריק קיין ירושלים, און איהר טראַכט און וואונדערט זיך, ווי אַזוי דאָס אָרימע נאַקעטע מדבר-פאָלק טוליעט זיך דאָ צו דער ירושה פון זיין קולטורעל-רייכערען ברודער — צו זיינע הייליגע פּלעצער, צו זיינע נביאים, צו זיינע אבות און אמהות. דער וואונדער בעשטעהט אין דעם, וואָס דאָס דאָזיגע נאַקעטע פאָלק שעצט דאָס ניט אָפּ און בעגרייפט דאָס אָפילו ניט.

ווי ס'איז אמאל געפיהרט געוואָרען די יודישע מלוכה אין א"י

(ענדע פון זייט 6)

סער שטעל איז עמוס (קאַפּיטעל ז, 1), אַז דער מלך האָט געהאַט דאָס רעכט אויף דעם ערשטען גראָז-שניט. דער קעניג האָט אויך געהאַט דאָס רעכט צו בעפרייען עמיצען פון שטייערען, איהם „צו מאַכען פריי אין ישראל“ (שמואל א, י"ז, 25) צי די כהנים און די הייליגע ערטער זענען אין די צייטען פון דער מלוכה, פאַר'ן גלות בבל, געוועזען בעפרייט פון שטייערען, קאָן מען ניט וויסען.

קיין קאָפּ-שטייער האָט מען, קענטיג, ניט געצאָהלט. איינמאָל, אונטער מנחם בן-גדי, דעם מלך פון ישראל, האָבען יודען געצאָהלט קאָפּ-שטייער אַלס קאָנטריבוציע צו אשור (מלכים ב, ט"ו, 19, 20). אָבער דאָס איז אַ פּנים געווען אַן אויסנאַהמספאַל.

אַ חוץ אָבער די שטייערען האָט מען נאָך געמוזט געבען „מס“ צו דער מלוכה. „מס“ האָט בעדייט צוואַנגס-אַרבייט. מ'האָט געמוזט געהן אַ געוויסע צייט אַרבייטען פאַר דער רעגירונג, בויען בנינים פאַר דעם מלך. איבער דער דאָזיגער צוואַנגס-אַרבייט איז געווען אַ ספּעציעלער מיניסטער מיט דעם טיטעל „על המס“.

אַזוי אַרום איז עס ניט געווען אַזאַ לייכטע זאַך פאַר די יודען פאַרצייטען אין ארץ-ישראל אויסצוהאַלטען די הוצאות פון דער מלוכה, און ניט אומזיסט האָט אַ שפּעטערדיגער יודישער היסטאָריקער אַריינגעלייגט שמואל'ן אין מויל אַזאַ שאַרפע רעדע געגען דעם קעניגטום.

די לודמירער מויד

(ענדע פון זייט 8)

בעקומען איבער זיך דעם „והוא ימשל“ דאָס הייסט, אַ מאַן, וועט די „קליפּה“ זיך פון איהר אָפּטאָן און זי וועט צוריק זיין דאָס, וואָס זי איז געווען פריהער — אַ נקבה מיט אַלע צוגעהער..

אויך דער רבי, ר' מאָטעלע טשערנאָבלער, וועלכער איז דעמאָלט געווען איינער פון די גרעסטע און ווילט-גסטע רביים פונ'ם דור, אויך ער איז געווען אין דער מיינונג, אַז זי דאַרף חתונה האָבען.

ווייל ער איז אָבער ניט געווען איהר אַזאַ שאַרפער געגנער, ווי די אַנדערע רביים, האָט ער איהרע כחות ניט אָנגערופען מיט'ן נאָמען „כחות הטומאה“ נאָר ער האָט וועגען איהר אַמאָל געהאַט געזאָגט בזה הלשון:

— ווער קען וויסען, וועמעס פאַר אַ נשמה פון אַ גרויסען צדיק איז מגולגל געוואָרען אין דער דאָזיגער אשה? זעהר שווער און פשוטע מוז עס אָבער זיין פאַר דעם צדיק צו געפינען אַ מנוחה אין דעם גוף פון אַ נקבה, די בעסטע זאַך וואָלט דערפאַר געווען, אַז זי זאָל חתונה האָבען און צוליב דעם וואָלט די נשמה פונ'ם צדיק זיכער געהאַט אַ תיקון.

דאָס איז אָבער געווען זעהר לייכט געזאָגט, אָבער שווער אויסצופיהרען. וואָרום ווי האָט מען גאָר געקענט מיט איהר רעדען וועגען אַזעלכע נשמיות'דיגע זאַכען, ווי וועגען חתונה האָבען, אַז איהר גייסט האָט שטענדיג אַרומגעשוועבט אין די העכערע עולמות און זי איז געווען פאַרטאָן אין דער הייליגער קבלה און ווי אַזוי צו העלפען די גרויסע צאָהל יודען, וואָס האָבען זיך כסדר צו איהר געווענדעט נאָך הילף, הן אין מאַטעריעלע זאַכען און אויך אין העכערע ענינים, ווי פרומקייט און עבודת הבורא, אָדער גאָר שאלות וועגען שווערע שטיקלעך זוהר.

(דאָס ווייטערע קומט)

קינא
ZACHĘTA
זגערזשער 26

היינט און טעגליך! ▲ אַ אויסערגעוועהנליכער פּראָגראַם! ▲ גרויסע פּאַראַדע פון די פילם-סטאַרס — א.ג.

דער מענש וואָס דרעהט

אין הויפּט-ראָל דער קעניג פון הומאָר
Buster Keaton

אַכטונג! דער אויביגער פילם איז געוויזען געוואָרען אין וואַרשאַ, בערלין און אין אַנדערע הויפּט-שטעט צו עטליכע וואָכען אָהן איבעררייס אין אַ פּאָר קינאָס גלייכצייטיג.
די דירעקציעס האָבען בעשטימט ספּעציעלע פּרעמיעס פאַר די צושויער, וועלכע זעהענדיג דעם דאָזיגען פילם, האָבען זיך געקענט איינהאַלטען פון לאַכען.
אָנפאַנג אין וואָכען טעג 5.30, נאָכמיטאָג שבת, זונטאָג און חגאות 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג – אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפּאַנסקי.

לעצט!
אַכטונג! — אַכטונג!
קאָנקורענץ-פּרייזען!
כדי צו ערמעגליכען די ברייטסטע קרייזען פון ג' פּובליקום צו בעקומען אַ ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאַהמע' זענען די פּרייזען אין מיין פאָטאָגראַפישען אַנשטאַלט געוואָרען פּערקלענערט ווי:

12	שטיק („Express pictures“)	זל.	2
6	„ פּאָסט-פאָטאָגראַפיעס	„	2
6	„ פּאָסט- „ ברוין	„	6
6	„ „ „ אויף זייד	„	8

אַכטונג צו אַ ½ טוץ ז י י ד ע נ ע פּאָסט-פּ אָ ט אָ ג ר אַ פ י ע ס גיט מען צו אַכטונג
אַנ'אָריגינעלען פּאָרטרעט בחנם!!
ס'ווערען אויך אויסגעפּערטיגט פּאָרטרעטען אין ראַהמען און אויך אַ פ ע ר ק ו י ף פון ר אַ ה מ ע ן
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אַכטונג
„PARISIEN“
קונסט-אַנשטאַלט
פראַנציסקאַנער 30.

„PRACA“
פּראָפעסיאָנ. קורסען פאַר פרויען
ביי דער געז. צו פערשפּרייטען פּראָפ. אַרבייט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 21.
ס'ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז עס ווערט אָנגענומען איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע אָפּטיילונגען: 1) דאַמען-צושניידעריי, 2) שטיקעריי, 3) וועש-נעהעריי, 4) אָנדולאַציע, 5) מאַניקיר, 6) גאָרסעטען-מאַכעריי.
דער סעקרעטאַריאַט נעמט אָן איינשרייבונגען טעגליך פון 9—1 און פון 3—7

אַ צימער
זאַפּאָרט צו פּערמיטען
וואָסבאָדניאַ 29, פראָנט 1-טער שטאָק.

פּאַרצעלאַציע פון זגערזשער וואַלד „CHEŁMY“ ביימלאַדזער שאָסע
פון 1.50 זלאָטי פאַר אַ קוואַדראַט-מעטער
אויף 2 יעהריגע אָהן-פּראָצענטיגע אָבצאָהלונג
הערליכע וואַלד-פּאַרצעלען אין דער גרויס פון 1500—2500 קוואַדראַט-מעטער, וועלכע ליגען 6 קילאָמעטער פון לאָדז אין די גרענצען פון דער שטאָט זגערזש. – זעלטענע גינסטיגע קאָמוניקאַציע-בעדינגונגען. 700 מעטער פון דער טראַמוואַי - סטאַציע „Adelmówek“ און טאָר פון די זגערזשער טראַמוואַיען. ענטשפּרעכנדע בעדינגונגען צו וואוינען דאָרט זומער און ווינטער. עלעקטרישע באַלייכטונג געזיכערט.
אינפאָרמאַציעס ערטיילט:
דער סעקרעטאַריאַט פון דער שטאָדט זגערזש טעגליך פון 9—15, שבת פון 17—20 און זונטאָג פון 9—12 פאַרמיטאָג.
– אויפ'ן אָרט אינפאָרמירט דער וואַלד-פערוואַלטער.

מעכאַנישע שלאָסעריי און ווייסעריי
J. Reder, Łódź
Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)
כ'נעם אָן פערשידענע שלאָסעריי-אַרבייט און אויטאָגענישע שווייסונגען אונטער גאַראַנטיע.
פּריוואַט-וואוינונג גדאַנסקאַ 20. וו. 17.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.
קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-קאָסמעטיס
טעגליך פון 8 אַ זייגער פריה ביז 9 אַוונט
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג
בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען
וויזיט 3 זלאָטעס

Śmierć pluskwom i podobnym pasorzytom!
przeprowadzamy
dezynsekcje i dezynfekcje mieszkań
najskuteczniejszym preparatem „Fumigatore-Cimex“, pod gwarancją
Zakłady Chemiczne „SALVATOR“
Zastępstwo: Inż. Juljusz Hamer i S-ka
Łódź, 6-go Sierpnia 1. Tel. 188-58.

פּוטער-געשעפט און דאַמען-קאָנפעקציע „Beker i Grynszpan"
66 PIOTRKOWSKA 66, telefon 190-21

עמפעהלט אויפ'ן קומענדיגען סעזאָן פּוטער-פּאַלטאָס און פּוטערלעך איינצעלנע פון אַלערליי סאָרטען. דער שניידער-אַטעליער געפינט זיך אונטער פּערזענליכער לייטונג פון בעקאַנטען מייסטער ה' א. בעקער — און קירזשנער-ווערקשטעל אונטער דער לייטונג פון ה' ל. גרינשפּאַן. — אַלערליי בעשטעלונגען נעמט מען אָן פון אייגענע און פּערטרויסטע סחורות לויט די נייעסטע פּאַריזער מאָדעלען. צוגענגליכע פּרייזען! ═══ גינסטיגע בעדינגונגען!

Grand-Kino
היינט און טעגליך! די וואונדערשעהנע · פּאַרסע, וועלכע שפּריצט מיט הומאָר און ווירוזע, צווינגט דעם אומעטיגסטען צושויער צו לאַכען ביז טרערען — א. ז. „די ברודערליכע ליבע" ARTHUR i SLIM אין די הויפּט-ראָלען: דאָס אונפער די גרעסטע קאָמי-גלייכליכע פּאָר, הערליכע אַקטיאָרען קער פון אַמעריקא.

אָנפאַנג פון די סעאַנסען אין וואָכען טעג 6 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאָג און חגאות 4 אַ זייגער נאָכמ. דער לעצטער סעאַנס — 10 אַ זייגער אָוונד.

קינאָ-טעאַטער „Przedwiośnie" זשעראָמסקיעגאָ 76/78
היינט און ווייטערע טעג! ▲▲ היינט און ווייטערע טעג! גאַסט אויפטריטען פון בעקאַנטען רעזשיסאָר טעאַטער פון מאָדעאוש סקאַרזשינסקי פּאַר'ן אָפּפאָהר נאָך אויסלאַנד „די סאַנדאַמיערער חתונה" מוזיק, געזאַנג, טענץ אייגענער אָרקעסטער. — — — כאָר. — — —

אויסערדעם: אַ מעכטיגע ליבעס-דראַמע פון אַ פירשט מיט אַ ציגיינערין, פאַר וועלכע די ליבע איז געווען אַ פערבאָטענע פרוכט א.ג. „דער חלום פון ליבע" הויפּט-ראָלען: צוויי גרויסע פילם-סטאַרס די וואונדערשעהנע Nib Asther און דער בערימטער אַמאַנט Jean Crawford

LUNA
היינט און טעגליך! הערליכער דאָפּעלטער פּראָגראַם, וואָס ענטהאַלט 2 פילם-קונסט-ווערק

1) דער אָפּגאָט פון אַלע דער ראַסען אַמאַנט Rod La Roque אין זיין שעהנער און בעסטער קרעאַציע א.ג. „טייפעל" דראַמאַטישע קאַמפּען מיט סתירות פון גורל און פרויען - איינפאַל.

2) אוי סערגעוועהנליכע הומאָר און קאַרק ברעכענדע סענסאַציעס. שאַמפּאַנישער פילם וועגען מלחמה-אַוואַנטורעס „דער פריי־ווילליגער" פּאַראָדע פון לאַזשיקעס צווישען באָמבעס און גראַנאַטען מיט'ן הומאָר-קעניג LARRY SOMON אין דער טיטול-ראָל. — שעהנע מוזיק-אילוסטראַציע

פון סימפ. אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ל. קאַנטאָר. אָנהייב פון די סעאַנסען 4 נ"מ שבת און זונטאָג 12 מיטאָג פרייזען פון פּלעצער די נידריגסטע שבת און זונטאָג פון 12—3 צו 50 גר. און 1 זל.

זומער-קאָלאָניע „בית-יעקב"
אין סטרזשעוו ביי ווישניאָוואַ-גורא

מיר מאַכען בעקאַנט, אַז צום צווייטען סעזאָן זענען נאָך פערהאַן פרייע פּלעצער אין אונזער קאָלאָניע פאַר קינדער פון 7—16 יאָהר. — פאַר בית-יעקב-שילערינס און בנות-חברות גרויסע הנחות! — אינפאָרמאַציעס ערטיילט דאָס אגודה-ביוראָ נאַרוטאָוויטשאַ 11 טעל. 127-91. —:— דינסטאָג פ' ואתחנן 5,8 אַ זייגער 4 נאָכמ. קומט פאַר אין דער קאָלאָניע אַ גרויסע מאַסען-פערזאַמלונג מיט דער בעטייליגונג פון אייניגע מאָלאָנטפּולע רעדנער. מיר בעטען אַלע צו קומען

Dr. Justman
צוריקגעקעהרט
זיעלאַנאַ נאָס 17, טעל. 138-99

עס ווערט געזוכט
אַ יונגע פון 12 ביז 16 יאָהר
בעסער געוואוינשען פון פּראָווינץ באַלדיגע צאָלונג, ווי אויך מיט בעקעסטיגונג. צו ערפאַהרען ביים ציימונגס-פערקויפער שענקעוויטשאַ 23

שוסטער-געזעלען
ווערען פון זאָפאָרט געזוכט.
6-טער שערפּיען 33 אַלטמאַן 3483

אהא!!!

העל קרישטאַל
אַנערקענט
אַלס נישט-איבערשטייגבאַר גוט עמפעהלט
BROWAR GUSTAW KEILICH, ORLA
פערלאַנגט איבעראַל! פערלאַנגט איבעראַל!

אנאָנסען אין „לאָדזער טאָגעבלאַט"
האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג

לוין-אַרבייט
צום רייסען, שפינען, צווירנען און וועבען אויף קאָרט שטולען ווערט אָנגענומען.
Bracia Wołkowicz
ul. Sucha 8/10 tel. 209.84

דרוקזאַכען אַלערליי
ווערען שנעל און פּראָמפּט אין דער פיינסטער אויספיהרונג און נייעסטע שריפט אויסגעפערטיגט ביליג

קלעפּסידרעס
ווערען אין פערלויף פון 1 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפּט אין דער גאַנצער שטאָט

בוכדרוקעריי
ע. און מ. האַמבורסקי
פּיעטריקאָווער 16, טעלעפאָן 100-47

אינזש. אורי גליקליך ווארענט, אַז
איידער איהר מאַכט דעם לעצטען דעצידירענדען טריט און בעשליסט צו קויפען וועלכע נישט איז מאַשין, וועלכען נישט אין אַרטיקל פיל דער טעכנישער בראַנזשע, ווענדעט זיך צוערשט צו אונז

מיר האָבען די גענעראַל-פערטרעטונג פון פערשידענסטע ערשטקלאַסיגע, וועלט-בערימטע אויסלענדישע פאַבריקען און די אויסשליסליכע רעכט צו פערקויפען זייערע אויסאַרבייטונגען אין פּויל

איידער איהר מאַכט דעם לעצטען דעצידירענדן טריט און בעשליסט צו קויפען

שוין גנוצטע לאָקאָמאָבילען, מאָטאָרן, אויטאָמאָבילען אָדער פאַר שידענסטע אַנדערע אַרטיקלען פון דער טעכנישער בראַנזשע,— בעראָט זיך צוערשט אומבעדינגט מיט אונז

אונזערע אינזשינערן, ערפאַרענע ספּעציאַליסטען אויף אַלע געביטען, וועלען אייך געבען זייער פאַכמענישע מיינונג, נאָך גענויער אויספּראָבירונג און איבערנעמענדיג אויף זיך די פולע גאַראַנטיע.

מיר שטעלען גלייכצייטיג איין פערטרעטער אין אַלע פּונקט פון דער פּוילישער רעפּובליק. מיט אָפערטען קענען זיך ווענדע נור פערזאָנען מיט פעראורטיילאָזער פערגאַנגענהייט, וואָס בעזיצען אַנטשפּרעכענדע בעסטע רעפערענצען, אויסערסט טיכטיגע ענערגישע און רעפּרעזענטאַטיווע. געוויסע טעכנישע קענטנישע זענען געווינשט.

| מיר ליפערן דאָס בעסטע אויף מעגליכסט גוטע בעדינגונגען. |

ווענדעט זיך שוין צו אונז, דען אָן ריזיקאָ וועט איהר האָבען בעדייטענדע געלד געווינסען:
Inż. Urij Gliklich, Warszawa,
Elektoralna 11/12
skrz. poczt. 393. — Tel. 36-76.

OGŁOSZENIE.
Nikt nie kupuje, ani nie sprzedaje żadnej maszyny, nowej czy starej, małej czy dużej, jeżeli nie poinformuje się przedtem **w Biurze Pośrednictwa Maszyn**
Inż. Juljusz Hamer i S-ka
Łódź, ul. 6-go Sierpnia Nr. 1.

אַ גרויס געוועלב
מיט אַ וואוינונג נעבען די נאַרוטאָוויטשאַ-גאַס (דזשעלנאַ) איז צו פערדינגען. צו ערפאַהרען: קילינסקיעגאָ 47 אין קאָלאָניאַל-געוועלב.

מעקלער — פון — שטריק-מאַשינען
מעלדעט אייער אַדרעס
כאַלאַדני, וואַרשאַ, פּאַוויאַ 22

ביליג צו פערקויפען
אַ געברויכטעס שלאָף-צימער
העל, בירקע, פּאָלירט. צו ערפאַהרען ביים הויז-ווירט זשגאָוסקאַ 25 £409

אַ פּראַנט-געוועלב
מיט צוויי וויטשאָוועס ווי אויך אַ וואוינונג זאָפאָרט איבערצוגעבען פּיעטריקאָווער 223.
צו ערפאַהרען פון 4—6 ביים וועכטער עוועני-טועל זגיערזשער 17 ביים ווירט. 5418

צוליב מאַנגעל אין קאַפּיטאַל
ווערט געזוכט אַ קאָמפּאַניאָן מיט 500—600 דאָלאַר צו אַ גוטע פאַבריקאַציע און געברויכבאַרעס אַרטיקעל. אָפערטען אין דער אַדמיניסטראַציע פון „לאָדז. טאָגעב." אונטער S, .L

פּאַטאַפאַנען און פּליטעס
צו אויסערגעוועהנליכע נידריגע פרייזען: שווייצאַרישע און ענגלישע לוקסוס-פּאַטעפאָנען נאָר צו 129 זל. פריהער 200 זל. אָריגינעלע שווייצ. וואַליזקאָווע פּאַטעפאָנען פון 79 זל. פריהער 125. הזנישע פּליטען פון ג. סיראָטאַ, מ. קוסעוויצקי, ל. קופּפער און ש. הערשמאַן, שלאַגער-פּליטען פּרייז 4.90 איז צו בעקומען נאָר ביי ה. דזיענצאַרסקי 6-go Sierpnia 19

וויכטיג פאַר דאַמען!
מאַכע איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטע נאָך דער לעצטער פּאַריזער מאָדע און די עלטעסטע היטע איבער-אַרבייטע איך אויף גענצליך ניי. געדענקט די אַדרעס:
זאַוואַדזקאַ 23
פאַר נאָר 2.50 זל.
בעמערק.: ניי היטען די לעצטע נייהייטען אין פּעננער ביליגע אויספערטיגונג 50 פּראָצ. ווי איבעראַל.
„TOLA"

הולך בתוםילך בטח, ומעקש דרכיו יודע
גויל אלו רקיעי, קני כל חורש תא:
דיו אלו ימי וכל מי בנישו תא:
דירי ארעא ספרי ורשמי רשו תא:

קענען נישט איבערגעבען דאָס רעיעלקייט פון דער אַלט-בעוואוסטער רעכטסקאַנסולטענטען-ביוראָ פון ה' מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17 (זאַכאָדניאַ 52) טעל. 148-79
וואו עס ווערט פּינקטליך ערלעדיגט, ג ע-וויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילנע, קאַרנע, האַנדלאָווע אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלאַוזו-לעם, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אורזשאָנד ראָזיעמטשי. ווי אויך איבער-זעצונגען אין אַלע שפּראַכען. מיט אַכטונג
ד. מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

מאָטאָרען
עלעקטרישע, נייע און געניצטע
צו פאַבריקס-פּרייזען
רעפּעראַציע - וואַרשטאַטען
איבערוויקלונג פון מאָטאָרן און דינאַמאָ-מאַשינען
אינסטאַלאַציעס
פון עלעקטרישער קראַפט, ליכט, סיגנאַליזאַציע, בליץ-אָבלייטער פיהרט אויס
Przed. Robót Inżyn.-Elektro-Mech.
M. RAK Zawadzka 12 tel. 214-11

כ'נעם אָן
אויף לוין-אַרבייט
אויף שטאַנדאַר-מאַשינען:
צילינדער 182, 220 און 264.
צו ערפאַהרען אויף קאָפּערניקאַ 40 פון 6—$7\frac{1}{2}$ אָוונד. טעלעפאָן 166-09.

Dr. med. IGNACY MARGOLIS
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען.
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 1—2 און פון 5—7
אַל. קאָשטשושקי 21 — טעל. 165.17

בעזהש"ית
מודעה רבה לאוריתא
הנני מודיע בשער בת רבים שיצא לאור עולם הס'
„נפלאות הסבא קדישא"
מר"כק אדמו"ר הר"הק המפורסם בכל קצוי תבל רשכבה"ג מרן ר' ישכר בער זצ"ל מראדאשיץ,
בו יסופר נפלאות, וח"ת, ושיחותיו ומדרגותיו הנוראים מופת העצומים, אשר קדש בהם שם שמים ברבים, וכל קורות ימי חייו מטרם התגלו עד יום הסתלקותו, אשר נפש הקורא יתענג בהו עונג רוחני, וי,תלהב לבו לעבודתו ית"ש, ע"כ כל מי שלא זכהבן עדין משכו וקחו לכם ברכה לתוך בתיכם, חכות הצ"הק המובאים בתוך הספר יעמד לנו שנזכה להרמת קרן ישראל במהר הולגאולה שלמה ובנין ציון וירושלים בב"א.
הצעיר ראובן חיים אלכסנדר
בהר"הח מו"ה יוסף יהודא ז"ל מראדאשיץ
לאָדז, קאַמיענאַ 17

הערה: גם התמונה של הר"הק הנ"ל יש להשיג אצלי.

בעמערקונג: אזוי ווי ס'האָט איינער אַרויסגעגעבען מעשה-ביכלעך פון אד"רמו"ר הק' ר' אליעזר דוד זצ"ל מראדאשיץ, און פון פאַרענט שטעהט אַ בילד, זאָל מען וויסען, אַז עס איז פּאַלשטענדיג ליגענד, און עס איז אהן ערלויבניש פון הרבנים הצדיקים שליט"א מראדאשיץ. מען איז איחם מזהיר מהיום והלאה זאָל אָזעלכעס נישט פּאַסירען, בפקודת בני הרה"ק מראדאשיץ זי"ע הנ"ל.

אַדרעס שלי: R. Czarnicha, Łódź, Kamienna 17
הספר וגם התמונה להשיג גם במסחר הספרים „ראָטענבערג" לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ 31

חדשה בספרות העברית!
יצא לאור זה עתה ספר מדעי-אמנותי יחיד במינו, המענין, מענג ומושך את לב הקורא בתוכנו ובסגנונו, בשם
„המוסיקה בכתבי הקדש, בתלמוד ובקבלה"
מאת י. קיהן
הספר נדפס בהידור על נייר משובח ומכורך יפה. מחירו עם המשלוח 1 דולר. להשיגו אצל המחבר
J. Kühn, WIEN XX, Karl Meisslstr. 1

קלויזולעס — און — זאַבעזפּיעטשעניעס
אויף אַלע שטעט איז פּוילען
ערלעדיגט אַמשנעלסטען דאָס רעכטס-קאָנסולטענטען-ביוראָ
„אַרגוס", 36 זאַכאָדניאַ 36
טעלעפאָן 10847

אַבאָנעמענטס-פּרייז [illegible] ... 20—פרייז [illegible] 1.25— ... [illegible]
אַנאָנסען-פּרייז [illegible]
Redaktor-wydawca B. Hamburski
Drukarnia: B. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 18